

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Hong Chi Tranová

Jazyková a literární stránka soudních podání

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., LL.M., S.J.D.

Katedra: Teorie práva a právních učení

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 2. září 2013

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2. září 2013

Obsah:

Úvod.....	5
Kapitola 1 – České žaloby	7
1.1 Co jsou funkční styly a v jakém stylu jsou soudní podání.....	8
1.2 Jazykové a stylistické chyby současných soudních podání	9
1.2.1 Chybný výběr slov	11
1.2.2 Špatná kompozice vět a souvětí.....	15
1.2.3 Protikladnost výrazových prostředků	17
1.3 Jazykové prostředky jiných stylů aplikovatelné na soudní podání.....	19
1.3.1 Hovorový styl	19
1.3.2 Umělecký styl	20
1.3.3 Náboženský styl.....	21
1.3.4 Žurnalistický styl	21
1.3.5 Řečnický styl.....	25
1.3.6 Esejistický styl	26
Kapitola 2 – Faktory ovlivňující styl soudních podání.....	28
2.1 Styl soudních rozhodnutí	28
2.1.1 Legalistický vs. argumentační styl.....	28
2.1.2 Aplikování vs. definování právní normy	29
2.1.3 Technický vs. expresivní jazyk.....	29
2.1.4 Precedenty jako podpůrný prostředek vs. jako pramen práva	30
2.1.5 Proměna legalistického stylu kontinentálního právního systému.....	31
2.1.6 Odraz proměny soudních rozhodnutí do soudních podání	32
2.2 Proměna písemné komunikace	33
2.2.1 Celková proměna všech stylů	33
2.2.2 Proměna odborného stylu	33
2.2.3 Proměna právního stylu	35
Kapitola 3 – Americké žaloby (briefs)	37
3.1 Rozdíly mezi angloamerickým a kontinentálním právním systémem.....	37
3.1.1 Iura novit curia.....	37
3.1.2 Stare decisis	38
3.2 Jednotlivé prostředky amerických žalob aplikovatelné na české žaloby.....	40
3.2.1 Statement of the question.....	43
3.2.2 Statement of the facts.....	46
3.2.3 Statement of the law	47
3.2.4 Reakce na podání protistrany.....	49
3.2.5 Měkké prostředky přesvědčování	50
3.2.6 Argumentační nadpisy	51
3.2.7 Jazyk, styl a vzhled textu	52
3.2.8 Citace a poznámky pod čarou	54
3.2.9 Revize	56
3.2.10 Rada na konec	57
Kapitola 4 – Za vším hledej příběh.....	59
4.1 Příběh	59
4.1.1 Proč jsou příběhy v žalobách užitečné?.....	59
4.1.2 Co jsou to archetypy?	61
4.1.3 Z jakých částí se příběh skládá?	63

4.2 Postavy.....	67
4.2.1 Jak dobře vykreslit svého klienta a jak „špatně“ vykreslit oponenta?	67
4.2.2 Klient jako archetyp.....	68
4.3 Konflikt.....	73
Závěr	76
Resumé.....	78
Abstract.....	80
Použitá literatura	82

Úvod

Když jsem přemýšlela nad tématem své diplomové práce, měla jsem jasno v tomto: chtěla jsem psát o něčem neotřelém; o něčem, co by bylo pro mě výzvou; o něčem interdisciplinárním. Věděla jsem, že najít takové téma nebude jednoduché. Zdálo se, že témata jsou na naší fakultě již vyčerpána. Stačilo si zadat v informačním systému nějaké konkrétní téma a před člověkem se na monitoru objevilo až deset diplomových prací se stejným tématem a mnohdy se stejným názvem.

Různé okolnosti mě nakonec svedly k hrubým představám o možné budoucí práci. První okolností byla má stáž v týdeníku Respekt, kde jsem přičichla k žurnalistice a přišla jí na chuť (ale už dříve jsem se o žurnalistiku zajímala, proto jsem se také přihlásila na tuto stáž). Druhou okolností je má záliba v psychologii. Třetí okolností bylo seznámení se s myšlením mého učitele Zdeňka Kühna a jeho blogem *Jiné právo*. A poslední, čtvrtou okolností je samotný můj původ – čeština není můj mateřský jazyk a psát téma, které jsem si nakonec vybrala, by mohlo být mnohými považováno za troufalé. Pro mě to však byla výzva, kterou jsem chtěla podstoupit. Každá ze zmíněných okolností, jak uvidíte, se promítla do některé z kapitol této práce. Žurnalistika a „můj původ“ do první kapitoly, „Zdeněk Kühn“ do druhé a třetí kapitoly a psychologie do kapitoly čtvrté.

Téma *Jazyková a literární stránka soudních podání* si ještě nikdo nevybral za svou diplomovou práci. Všichni se totiž zaměřují na obsah, ne na formu. Teď si asi říkáte: v právu jde hlavně o obsah, forma není moc důležitá. Máte pravdu v tom, že obsah má přednost. Nemáte pravdu v tom, že forma není důležitá. Říká se, že pravda se hájí sama. Nevěřím této „pravdě“. Obsah a forma jsou spjaty. Sebelepší myšlenka nevynikne, pokud je napsána špatným stylem. Není nic jednoduššího než psát tak, aby tomu nikdo nerozuměl, a naopak je nejtěžší psát významné myšlenky, aby jim každý rozuměl. S tím souvisí známá fráze: *Kdybych měl více času, napsal bych to kratší*. Myslitel musí vyjádřit myšlenku stručně, jasně, čistě, jak to jen lze – prostota je nejen znakem pravdy, nýbrž i génia, jak řekl Arthur Schopenhauer.

Ke každé profesi potřebuje člověk nástroj, aby mohl dělat svou práci. Kovář má kladivo, řidič má kamion, právník má pouze rodný jazyk. Proto by měl tímto jazykem vládnout. Psát gramaticky bezchybně se může právník naučit. Psát brilantním stylem se nenaučí, ani to od nikoho neokopíruje. Musí to mít v sobě. A co je to vlastně styl?

Těžká otázka. Jonathan Swift na ni měl tuto odpověď: *Styl jsou správná slova na správných místech*. Jiný spisovatel, Samuel T. Coleridge, považuje za nejlepší styl ten, který je zcela skryt za myšlenkami. Styl podle něho musí být neviditelný a je špatně, pokud si místo myšlenek všímáme slov. Čtenář musí číst tak, že je zcela pohlcen příběhem a ničeho jiného si nevšimá. A pokud je čtenář zaujat slovy, komunikace není perfektní. Jinak řečeno, spisovatelé se snaží psát tak, aby to nevypadalo, že se snaží psát. Dobře to zní, hůře se to realizuje, vidíte? Dobrou zprávou pro právní spisovatele však je, že cvičením se lze vyhnout tomu, aby jejich styl nebyl bídný.

A o tom je tato práce – o tom, jak psát žaloby, návrhy a obecně soudní podání tak, aby nad pisatelem soudci nekroutili hlavy (nebo nezívali nudou). Špatně napsaný román prostě odložíte, soudní žaloby soudci číst musí. Tak proč jim nepříjemnit práci. A jak uvidíte v této práci, nejde jen o zpříjemnění soudcova profesního života, ale správnou technikou psaní můžete soudce podvědomě ovlivnit a získat jeho sympatie. Nejde o to, pokroutit pravdu, ale prezentovat tuto pravdu způsobem persvazivním neboli přesvědčivým. K tomu slouží mnohé jazykové a stylistické prostředky, se kterými hodlám čtenáře seznámit.

Práce je členěna na čtyři kapitoly: první bude o českých žalobách a jejich jazykových a syntaktických chybách; druhá vysvětlí faktory, které mají vliv na styl soudních podání; třetí kapitola bude o inspiraci americkými žalobami; čtvrtá kapitola je věnována příběhům a archetypům – a jakou to má vůbec souvislost se soudními podáními? To se dozvíte na úplném konci této práce.

Než se vrhnu na samotné téma diplomové práce, využiji konce tohoto úvodu k poděkování dvěma institucím a několika konkrétním lidem. Chtěla bych poděkovat Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a zdejším učitelům, se kterými jsem měla tu čest během svých studií hovořit. Zvláštní díky patří mému učiteli Zdeňku Kühnovi. Za to, že mi schválil individuální téma diplomové práce. Za to, že je vstřícný nejen ke mně, ale ke všem studentům. A nakonec za jeho vědeckou činnost, která mě inspirovala (téma této práce se mi vnuklo právě při jednom jeho semináři). Dále by tato diplomová práce nemohla vzniknout bez spolupráce s Městským soudem v Praze, konkrétně děkuji pánům soudcům Janu Sváčkovi a Liboru Vávrovi. Mé osobní poděkování patří nakonec mé kamarádce Martině Vlčkové za jazykovou korekturu diplomové práce.

Kapitola 1 – České žaloby

Žalobou či návrhem se míní písemný projev (možný je i ústní projev), který se podává příslušnému soudu, aby zahájil soudní řízení civilní nebo správní. V trestním řízení se žaloba podaná státním zástupcem nazývá obžaloba. Obvykle, je-li podána žaloba, soud vyzývá druhou stranu, aby se k žalobě vyjádřila. V odvolacích řízeních se podává odvolání, dovolání, kasační a ústavní stížnost. Všechny tyto písemnosti můžeme souhrnně nazvat soudní podání.

Občanský soudní řád v § 79 odst. 1 říká, jak má návrh (žaloba) vypadat: *„Řízení se zahajuje na návrh. Návrh musí kromě obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) obsahovat jméno, příjmení, bydliště účastníků, popřípadě rodná čísla účastníků (obchodní firmu nebo název a sídlo právnické osoby, označení státu a příslušné organizační složky státu, která za stát před soudem vystupuje), popřípadě též jejich zástupců, vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí být z něj patrné, čeho se navrhovatel domáhá. ... Tento návrh, týká-li se dvoustranných právních vztahů mezi žalobcem a žalovaným (§ 90), se nazývá žalobou.“* § 42 odst. 4 zní: *„Pokud zákon pro podání určitého druhu nevyžaduje další náležitosti, musí být z podání patrné, kterému soudu je určeno, kdo je činí, které věci se týká a co sleduje, a musí být podepsáno a datováno. ...“*

Právní teorií je žaloba definována jako text s ustálenou formou, který je stylizován v důsledně věcné poloze. Obsahuje souhrnnou a přehlednou informaci o podstatě věci (sporu) a objasnění důvodů vedoucích navrhovatele k uplatnění práva. Součástí návrhu jsou i předkládané důkazy navrhovatelova oprávnění.¹ Jak je vidět, teorie (a i v praxi to tak vypadá) považuje žalobu za text velice formální a strohý, s ustálenými formulacemi. Jazykové a rétorické prostředky se podle takové definice nehodí pro psanou žalobu, ale užívá se jich až při orálním vystoupení v soudní síni. Nicméně, jak uvidíme níže, taková maximální formálnost žalob a obecně soudních podání nemusí být někdy na místě.

V prvním oddílu této kapitoly předestří, jaké funkční styly existují, a mezi který funkční styl patří soudní podání. Uvidíme, že jeho jednoznačné zařazení není tak jednoduché. V druhém oddílu se podívám na jazykové a stylistické chyby současných

¹ Urbanová, Martina a kol.: *Rétorika pro právníky*. Vydání první, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 96-97.

soudních podání, a jak se lze těmto chybám vyhnout. A nakonec v posledním oddílu ukážu, že přebráním některých jazykových a stylistických prostředků jiných funkčních stylů se sloh soudních podání zlepší.

1.1 Co jsou funkční styly a v jakém stylu jsou soudní podání

Stylistika, jako jedna z nejmladších jazykovědných disciplín, se zabývá slovy, skladbou vět, celkovou kompozicí a grafikou textu v písemném projevu a řeči těla v mluveném projevu. Stylizovat znamená vybírat přiměřené prostředky a skládat je do takové podoby, aby projev co nejlépe splnil svou funkci.²

Rozlišujeme funkční styly základní (odborný, administrativní, publicistický, řečnický, prostě sdělovací a umělecký styl) a styly od nich odvozené (právní, reklamní, telefonický, náboženský styl aj.). Odvozené styly se odvíjejí od některého stylu základního, popř. se nacházejí na rozhraní dvou a několika stylů. V novějších koncepcích je možné se setkat s dělením stylů na objektivní (odborný, administrativní a právní styl), subjektivní (prostě sdělovací, umělecký a náboženský styl) a subjektivně-objektivní styly (publicistický, řečnický a esejistický styl).³ Každý text má tedy nějaký styl. Méně výrazný je u běžné mluvy, a naopak více výrazný např. v umělecké literatuře.

Jak jsme viděli, právní styl je považován za odvozený styl. Nachází se na pomezí odborného a administrativního stylu,⁴ a tudíž ho můžeme považovat za objektivní styl. Myslím si však, že tato klasifikace je generalizující, protože právní texty jsou různorodé; nemůžeme je všechny házet do stejného pytle. Některé právní texty (právní předpisy, odborné články či učební texty) jsou přísně objektivní, jiné (soudní rozhodnutí a soudní podání) zase obsahují subjektivní prvky – mají přesah do ostatních funkčních stylů. Subjektivita je patrnější v soudních rozhodnutích než v soudních podáních. Jednodušší soudní podání jsou téměř čistě objektivní, subjektivita se vyskytuje u případů složitějších, zpravidla těch dovolávajících se právních principů.

Protože mají soudní podání především prvky odborného a administrativního stylu, pojďme se ve stručnosti podívat, co je pro tyto styly příznačné.

² *Tamtéž*, s. 80-82.

³ *Tamtéž*, s. 83.

⁴ Minářová, Eva: *Stylistika pro žurnalisty*. Vydání první, Praha: Grada Publishing, 2011, s. 99.

Odborný styl je objektivním stylem. Jeho funkcí je být sdělný a vzdělávací. Zachycuje teorii různých vědních oborů. Používá ve svých textech výhradně spisovný jazyk a hojně se v nich vyskytují odborné termíny. Kromě odlišné terminologie jednotlivých vědních oborů je styl těchto textů stejný nebo podobný. Odborný styl je typický svou přesností, výstižností a knižností vyjadřování, snahou po objektivitě a maximální jednoznačnosti obsahu. Prvky emocionální a expresivní jsou zcela vyloučeny.⁵

Administrativní styl slouží ke komunikaci mezi institucemi a veřejností a institucemi navzájem. Tento styl má hodně společného s odborným stylem, jehož součástí v nedávné minulosti byl a od něhož se osamostatnil. Administrativnímu stylu je ještě ve větší míře než odbornému stylu vlastní heslovitost, stručnost, modelovost a schematizace, kdy je komunikace natolik ustálená konvencí, že autor nemá možnost uplatnit své stylistické a kompoziční schopnosti.⁶

1.2 Jazykové a stylistické chyby současných soudních podání

Právní psaní je formováno svou historií, nelze měnit návyky ze dne na den. Jsme všude konfrontováni se zažitými zvyklostmi – od školních učebnic, odborných článků po právní podání až k soudním rozhodnutím. Přebíráme tak i špatné návyky. Právníci jsou na svou profesní exklusivitu hrdí, hrdí na své právní standardy psaní, které jsou jejich dědictvím a které je oddělují od zbytku světa, od tzv. nezasvěcených, laiků či neprávnicků. Ve skutečnosti náš jazyk a psaní není tak zvláštní.⁷

K základním požadavkům kladených na právní texty patří srozumitelnost, jednoznačnost, přesnost, určitost a úplnost.⁸ Autorům právních textů dělá největší problém naplnit požadavek srozumitelnosti. S tím souvisí otázka: Komu jsou právní texty určeny? Odpovědi se různí. Někteří jsou toho názoru, že se právo neredukuje pouze (nebo především) na vztahy právníků, ale naopak je adresováno všem (to by mohlo platit pro soudní rozhodnutí).⁹ V takovém případě by právníci měli při tvorbě svých textů vždy myslet na svého čtenáře a komponovat text tak, aby byl co nejvíce

⁵ *Tamtéž*, s. 114 an.

⁶ *Tamtéž*, s. 121 an.

⁷ Garner, Bryan A.: *The Elements of Legal Style*. Vydání druhé, New York: Oxford University Press, 2002, s. 2.

⁸ Urbanová (2009), s. 109.

⁹ Srov. pododdíl 2.1.3.

srozumitelný čtenáři.¹⁰ Co ale v situaci, kdy právníci komunikují pouze a výhradně mezi sebou, a nikoli s laiky, jako právě v případě podání? Zdá se, že za této situace by obecná srozumitelnost měla ustoupit odborné (především terminologické) přesnosti.¹¹ To je pravda, přesto jsou některá podání oříškem i pro právně vzdělaného soudce. Problém totiž není v obsahu, ale ve formě. Takové podání pracuje s větami, jimž soudce porozumí teprve po dvojím nebo trojím přečtení, a to nikoli pro potíže věcné, nýbrž jen pro nejasnou stylizaci. Adresát by proto měl být rozhodujícím faktorem. O to víc, je-li tento čtenář laik.

Jazykové prostředky odborného a administrativního stylu mají v soudních podáních za cíl zhustit a zpřesnit text, ale jejich nadužívání může text deformovat, a ten se pak stane těžkopádným a nepřehledným. Něčemu z toho se lze vyhnout. V tomto a v následujícím oddílu se budu podrobněji zabývat nedostatky slov, slovních spojení, uspořádáním vět i tím, jaké prostředky jiných stylů lze použít v soudních podáních. Co se týče nedostatků kompozice větších textových celků a hlubších taktik, jak učinit podání přitažlivějším, zde jsem se inspirovala americkými žalobami, a tudíž o tom bude pojednáno později v oddílu 3.2.

Je třeba si uvědomit, že gramatická a grafická stránka psaného textu zapůsobí na adresáta jako první, tedy obvykle dříve, než se čtenář věnuje textu po stránce obsahové. Její perfektní zvládnutí jistě přispěje k dobrému stylu. Gramatické správnosti se dosahuje respektováním příslušných jazykových norem.¹² Taktéž ke grafice textů existují podrobné knižní nebo internetové návody.¹³ V této práci se jimi nebudu zabývat.

Chyby můžeme rozdělit na ty, které se týkají výběru slov, a ty, jež souvisí se skladbou vět a souvětí. Níže upozorním pouze na ty nejpodstatnější. V posledním pododdílu ukážu, s jakými polaritami výrazových prostředků se potýkají všechny písemné projevy, tedy i soudní podání, a že není někdy jednoduché rozhodnout, který z dvojice stylových prostředků je ten správný.

¹⁰ Srov. pododdíl 2.2.2.

¹¹ Urbanová (2009), s. 109-110.

¹² Jazykové normy jsou kodifikovány v četných slovnících, např.: Červená, Vlasta a kol.: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Vydání třetí, Praha: Academia, 2009. – Grepl, Miroslav a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Vydání druhé, Praha: Lidové noviny, 2012. – Kraus, Jiří a kol.: *Nový akademický slovník cizích slov*. Vydání první, Praha: Academia, 2005.

¹³ Věděli jste, že některé druhy písma se lépe vyjímají na tištěném papíře a jiné zase v elektronické podobě? O grafice textů jinak doporučuji internetovou stránku <http://typomil.com/>

1.2.1 Chybný výběr slov

Použití **neplnovýznamových slov** namísto plnovýznamových.¹⁴ Pisatel soudních podání by měl primárně používat co nejkonkrétnější slova, která nejpříhodněji vystihnou to, co chce říct. Např.: „*Později se s přítelem vypravil do bydlíště Davida, protože tam **měl** svou červenou tašku s osobními věcmi, ale u Davida nikdo neotvíral.*“¹⁵ Lépe: *zapomněl, schoval* apod. Stejný problém se týká mnohovýznamových slov, jako je např. právo, které může znamenat soubor norem, právní řád, oprávnění, nárok aj.

Opakování slov¹⁶ je stylistická chyba, před kterou nás varovali již na základní škole. Pisatel se musí vyhýbat užívání stejných slov v jednom odstavci. Např.: „*Žalobou uplatněné nároky **žalovaná strana** neuznává, a to ani v částečném rozsahu. **Žalovaná strana** nevznáší námitku věcné ani místní nepřislušnosti soudu. **Žalovaná strana** se nevzdává práv na účasti na projednávané věci, stejně jako nesouhlasí s rozhodnutím věci bez nařízení jednání. **Žalovaná strana** dále nenamítá podjatost soudce, který bude podle rozvrhu práce věc projednávat a rozhodovat.*“¹⁷ V odborném textu však není tak snadné střídat slova. Termíny jako *žalobce, odvolání* apod. se nedají snadno nahradit, a pokud to pisatel udělá, např. napíše *věcné břímě* namísto *věcné břemeno*, čtenáři budou zmateni.

Odborné učebnice¹⁸ varují před užíváním **výrazů z vrstvy hovorové češtiny**, výrazů expresivních, slangových a slov nespisovných. Ty by se měly vyskytnout jen tam, kde je jejich užití funkční, např. v přímé řeči. Kupříkladu: „*Musím konstatovat, že o firmě CHANEL nic nevím, v Číně jsem nikdy nebyl a nemám tam žádné známé natož nepřátelé a nic v žalobě 10Cm 22/2012 popisovaného jsem si neobjednával, **prostě mě překvapuje, že mi někdo takový balíček vůbec posílá.** ... Provinil jsem se tím, že **existuju?***“¹⁹ Nicméně si myslím, že soudní podání nejsou tak exaktní jako právní předpisy, aby bylo nutné se zcela vzdát těchto slov, která mohou jen pozvednout styl (o tom více v následujícím oddílu).

¹⁴ Urbanová (2009), s. 112-113.

¹⁵ Obžaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 28. 12. 2012 ve věci sp. zn. 57 T 13/2012 (nezveřejněná).

¹⁶ Urbanová (2009), s. 113.

¹⁷ Vyjádření žalované k Městskému soudu v Praze ze dne 29. 3. 2011 ve věci sp. zn. 31 C 19/2011 (nezveřejněné).

¹⁸ Urbanová (2009), s. 113.

¹⁹ Vyjádření žalovaného k Městskému soudu v Praze ze dne 21. 8. 2012 ve věci sp. zn. 10 Cm 22/2012 (nezveřejněné).

Užití tzv. **nadbytečných slov**.²⁰ Příklad nadbytečných slov: „Dne 28. 1. 2012 požádal žalobce Kancelář prezidenta republiky (**dále též** „žalovaný“ **nebo** „**povinný subjekt**“) prostřednictvím **elektronické pošty** (e-mailem) ze své adresy...“²¹ Lépe: Dne 28. 1. 2012 požádal žalobce Kancelář prezidenta republiky („žalovaný“) prostřednictvím e-mailu ze své adresy... Podobně jsou na tom nic neříkající slova a spojení jako *faktem je, že...* Nebo psaní čísel: 3 (*tři*) – ať si pisatel vybere číslici nebo slovo, ne obojí.²² Tyto „vyplňovače prostoru“ pouze rozvláční text a mají nulovou vypovídací hodnotu.

Slova nová, jako *lustrum*, *výpalné*, *tunelář* apod., jsou v pořádku. Pisatel by spíše neměl tvořit **slova neznámá** nebo experimentovat se slovy. Sice to ozvláští text, ale pokud nemá dostatek jazykového citu, může takové slovo jen ztížit pochopení textu.²³ Pozor je třeba také dávat na slova známá jen některým právníkům. Např.: *običko* (jedná se o justiční slang pro *obiter dictum*).²⁴

Trpný rod²⁵ je velice oblíbený v právní písemné komunikaci. Např.: „*Vzhledem k tomu, že naší žádosti **nebylo vyhověno** a že jsme se nacházeli v právně nejisté situaci, když nám **bylo** neustále **tvrzeno**, že žádné rozhodnutí nemělo **být vydáno**, obrátili jsme se se stížností na Veřejného ochránce práv.*“²⁶ Libozvučnější bude: *Vzhledem k tomu, že na Policejním prezidiu naší žádosti nevyhověli a že jsme se nacházeli v právně nejisté situaci, když nám neustále tvrdili, že žádné rozhodnutí neměli vydat, obrátili jsme se se stížností na Veřejného ochránce práv.* Trpný rod se hodí tam, kde subjekt není známý nebo důležitý.

Hromadění podstatných jmen slovesných²⁷ slouží ke zhušťování textu. Použití přídavného jména nebo slovesa namísto podstatného jména sice prodlouží větu, ale věta nakonec bude znít sympatičtější. Např.: „*Ohrožení zdravotní nezávadnosti živočišných produktů je stěžejním momentem v **posuzování** závažnosti protiprávního jednání...*“²⁸

²⁰ Urbanová (2009), s. 113.

²¹ Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 24. 4. 2012 ve věci sp. zn. 8 A 42/2012 (nezveřejněná).

²² Garner (2002), s. 79-80.

²³ Urbanová (2009), s. 113.

²⁴ Konkrétní příklad použití tohoto slova viz článek *Hod' tam ještě običko!* od Vojtěcha Šimíčka ze dne 14. 4. 2008. Dostupný z <http://jinepravo.blogspot.cz/>

²⁵ Urbanová (2009), s. 101.

²⁶ Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 22. 10. 2012 ve věci sp. zn. 11 A 174/2012 (nezveřejněná).

²⁷ Urbanová (2009), s. 102.

²⁸ Vyjádření žalovaného k Městskému soudu v Praze ze dne 24. 5. 2011 ve věci sp. zn. 11 A 8/2011 (nezveřejněné).

Lépe: *Ohrožení zdravotní nezávadnosti živočišných produktů je stěžejním momentem, kdy je nutné posoudit závažnost protiprávního jednání...*

V soudních podáních se čteně užívá **multiverbizovaných slov**, která mají za cíl podtrhnout jmenný charakter formulace a napomocť tak k přesnosti vyjádření. Jde o vazby typu *vznést námitky* namísto jednoho slova *namítat*, *vynést rozhodnutí/rozhodnout*. Vhodnost těchto vícečlenných výrazů spočívá v tom, že sloveso může zpřesnit podstatné jméno.²⁹ Je totiž rozdíl mezi *vynést rozhodnutí* a *vyhlásit rozhodnutí*. Použití samotného slova *rozhodnout* není přesné (třebaže laik v tom nevidí rozdíl). Jsou však slova, která jsou významově jednoznačná, takže není třeba je zpřesnit multiverbizovaným spojením, např.: *podat vysvětlení* nezpřesňuje *vysvětlit*, oboje znamená totéž. Jejich použití právníky je zbytečný zvyk, který pouze prodlužuje větu.

Nepůvodní spojení, jako *se zřetelem k, s přihlédnutím k*,³⁰ působí snobsky. Proč namísto *následkem nových platných předpisů* nepoužít skromné *podle nových předpisů*. Totéž: *ve smyslu ustanovení paragrafu/podle paragrafu*.

Obyčejná česká slova by měla mít přednost před **cizími slovy** (lepší je *soud rozhodl zaujatě* než *soud rozhodl tendenčně*), okázalými **knižními výrazy** (*je nasnadě/je snadné*), **právní terminologií** (*obligace/závazek*), **automatizovanými frázemi** (*oprávněné je známo/oprávněná ví*). Eliminovat by se měla **módní slova**, jako *nikterak*, *textace zákona*, *atypický*, *zavdávát pochyby*, ...³¹ Náhradou těchto slov běžnými českými slovy se text zlidší. Původní slova se mohou ponechat, pokud nejsou vhodné ekvivalenty a jejich vysvětlení by zabralo několik vět (*common law*, *adhezni řízení*), nebo taková slova lépe vystihují daný kontext. Další výjimkou je, pokud tato slova natolik zdomácněla, že se užívají i v běžné ústní komunikaci. V takovém případě je povoleno je používat, aniž by tím text nabyl dojmu vyumělkovanosti. Spíše naopak – text bude aktuální, jdoucí s dobou. Většinou má nadužívání takovýchto slov původ ve snaze po „vyšším stylu“ a často nesvědčí ani tak o pisatelově vyšší vzdělanosti, nýbrž o jeho aroganci vůči čtenářům a sebestřednosti. Mluvím o nadužívání, neboť jejich občasné (ale opravdu jen občasné) použití může zase text oživit.

Kapitolou samou o sobě jsou **latinská slova**. Stejně tak ta by pisatel měl užívat jen v případě, že je nelze nahradit českým ekvivalentem. Nemyslím si, že je nezbytné,

²⁹ Minářová (2011), s. 117-118.

³⁰ *Tamtéž*, s. 118.

³¹ Garner (2002), s. 32-33, 203-207.

aby advokát dokazoval klientům použitím přemíry latinských slov, že opravdu vystudoval právnickou fakultu. Např. *nexus* neznámá nic jiného než souvislost. Nepotřebné jsou také fráze typu *inter alia* (mimo jiné), *ex officio* (z úřední povinnosti) apod. Soudcům jsou povoleny tyto malichernosti, ale ne advokátům.³² Jsou latinské fráze, které nelze nahradit, resp. lze je česky vysvětlit, ale vysvětlení by zabralo možná celý odstavec, což by nebylo zrovna ekonomické. Jedná se většinou o právní principy, např. *beneficium cohaesionis*.

Častým problémem jsou **zkratky**. Pisatelé zkracují dlouhé názvy tak, že si vezmou vždy počáteční písmeno každého slova a tato písmena dají dohromady.³³ Např. *Studijní a zkušební řád UK* zkracují na *SZŘUK* – to zní moc sympaticky, že? Pokud tedy v žalobě není žádný jiný *řád*, je možné název zkrátit na libozvučnější *studijní řád* nebo *zkušební řád*. Podobně je to se známými zákony, postačí *Listina*, *Ústava*, *OSŘ*, ... I strany sporu je vhodnější označovat způsobem charakterizujícím jejich faktickou roli ve sporu, ne procesní roli. Tzn. namísto *žalobce* a *žalovaného* použít např. *dlužník*, *věřitel*, *pronajímatel*, *nájemce*, *podnájemce*, *vlastník*, ...³⁴ Rafinovanou radou je označovat věci vhodnými jmény. Pisatel by měl pojmenovat věci tak, aby mluvily v jeho prospěch.³⁵ Řekněme, že proti sobě před českým soudem stojí firmy *Agrofert Holding* a *Verizon Communications*. Obě mají název, který se špatně pamatuje, takže nezasvěcený pisatel by je zkrátit na *Agrofert* a *Verizon* nebo na *A. H.* a *V. C.*, protože je to prostě ekonomické a lépe zapamatovatelné. Ale pisatel zasvěcený do našeho triku, který zastupuje *Agrofert Holding*, pojmenuje svého klienta jako *česká společnost* a *Verizon Communications* jako *americká společnost* – také se to lépe pamatuje a navíc to bude mluvit v jeho prospěch, protože spor se přece odehrává před českým soudem. Pokud tuto terminologii převezme i advokát protistrany a soudci, tím lépe. Samozřejmě když by pisatel zastupoval protistranu, nezbývá mu než použít zkratky.

³² *Tamtéž*, s. 193-195.

³³ Scalia, Antonin; Garner, Bryan A.: *Making Your Case*. Vydání první, USA: Thomson/West, 2008, s. 120.

³⁴ *Tamtéž*, s. 121-122.

³⁵ *Tamtéž*, s. 35-37.

1.2.2. Špatná kompozice vět a souvětí

Užití **stejného typu vět** v textu bude znít monotónně.³⁶ Stereotypní věta je tato: „*Když se dostavili na místo, povšimli si skupiny osob, která jim označila muže vietnamské národnosti, který měl dle jejich tvrzení přepadnout ženu, která se nacházela opodál...*“³⁷

Pisatel často nevhodně či **neobratně spojuje věty**,³⁸ např.: „*Ke skutkovému stavu je třeba uvést skutečnost, kterou rozsudek vůbec nerespektoval, že žalobce konal v jarním zkušebním období 2011 didaktický test z českého jazyka a literatury...*“³⁹
Správně: *Ke skutkovému stavu je třeba uvést skutečnost, kterou rozsudek vůbec nerespektoval. Touto skutečností je to, že žalobce konal v jarním zkušebním období 2011 didaktický test z českého jazyka a literatury...*

V právním jazyce se vyskytují pravidelně **dlouhá souvětí s komplikovanou, nelogickou strukturou**, která obsahují příliš mnoho informací. Čtenář tak nemusí takovému textu zcela porozumět po prvním přečtení. Takovým větám se říká tasemnicové věty.⁴⁰ Např.: „*Postup žalované, jež žalobce navzdory klinicky zjištěnému (a následně progredujícímu) ikteru, a navzdory laboratorně zjištěné vysoké (a následně stoupající) koncentraci celkového bilirubinu odeslala do nemocnice k zahájení fototerapie až 9. den, postupem souladným s příslušnými profesními standardy ve smyslu čl. 4 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně nebyl, když žádné profesní standardy, s nimiž by byl takový postup v souladu, neexistují.*“⁴¹ Lepší by bylo jedno nepřehledné souvětí rozdělit do několika vět: *Žalobce byl, navzdory klinicky zjištěnému (a následně progredujícímu) ikteru, a navzdory laboratorně zjištěné vysoké (a následně stoupající) koncentraci celkového bilirubinu, odeslán do nemocnice k zahájení fototerapie až 9. den. Takový postup žalované nebyl postupem souladným s příslušnými profesními standardy ve smyslu čl. 4 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně. Přičemž jiné profesní standardy, se kterými by byl takový postup v souladu, ani neexistují.*

³⁶ Urbanová (2009), s. 113.

³⁷ Obžaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 22. 12. 2011 ve věci sp. zn. 42 T 16/2011 (nezveřejněná).

³⁸ Urbanová (2009), s. 113-114.

³⁹ Kasační stížnost ze dne 1. 11. 2012 ve věci sp. zn. 5 As 144/2012 (nezveřejněná).

⁴⁰ Urbanová (2009), s. 114.

⁴¹ Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 11. 11. 2011 ve věci sp. zn. 32 C 125/2011 (nezveřejněná).

Přílišná těsnost vyjádření⁴² ve mně při čtení budí pocit klaustrofobie. Např.: „...neúplnost relevantní dokumentace pro meritorní posouzení oprávněnosti uplatněných nároků...“⁴³ Větu je třeba uvolnit: *Relevantní dokumentace nebyla úplná, aby mohla být meritorně posouzena oprávněnost nároků.*

Rozvláčnost věty znamená její přetížení formální na rozdíl od předešlé přeplněnosti obsahové.⁴⁴ Věty opakují tytéž věci. Může se jednat o záměr pisatele, který pro jistotu již uváděné věci znovu zopakuje, aby připomněl jejich důležitost. Někdy se to může hodit, jindy to ale čtenáře začne otravovat. Pisatel bude muset použít svůj jazykový cit, aby zvážil, zda taková repetice bude mít ten účinek, jaký zamýšlel. Např.: „*Postupem a uvedenými rozhodnutími obecných soudů byla flagrantním způsobem porušena základní práva stěžovatele. Závažných vad, bezpochyby ústavněprávních rozměrů, se v řízení objevila celá řada. Na takovýchto vadách jsou pak vystavena i stížností napadená rozhodnutí, která jsou proto ve výsledku nespravedlivá a ústavně zcela nekonformní. Soudní řízení v této věci se naprosto vymyká principům spravedlnosti v podmínkách materiálního právního státu. Postupem a rozhodováním soudů došlo k narušení kautel ústavnosti a zákonnosti zakotvených v Ústavě, Listině a občanském soudním řádu.*“⁴⁵

Řetězce nesouřadných větných členů narušují přehlednost věty. Např.: *Navrhovatelka žádala na odpůrci příspěvek na výživu a na bydlení.* Lépe je: *Navrhovatelka žádala po odpůrci příspěvek na výživu a bydlení.*⁴⁶

Nepřávné věty vedlejší mají sice formu vedlejší věty, ale nerozvíjejí některý větný člen z věty hlavní.⁴⁷ Např.: „...splnil částečně své povinnosti z výše uvedených kupních smluv uhradit zálohu kupní ceny vždy ve výši 5% sjednané částky, **když** ke dni 2. 1. 2012 (datum připsání) poukázal z účtu...“⁴⁸ Lépe: *...sjednané částky tak, že ke dni...*

⁴² Urbanová (2009), s. 102.

⁴³ Ústavní stížnost ze dne 3. 10. 2011 ve věci sp. zn. III. ÚS 2927/11 (nezveřejněná).

⁴⁴ Urbanová (2009), s. 102.

⁴⁵ Ústavní stížnost ze dne 16. 12. 2011 ve věci sp. zn. IV. ÚS 3782/11 (nezveřejněná).

⁴⁶ Urbanová (2009), s. 115.

⁴⁷ *Tamtéž.*

⁴⁸ Obžaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 4. 6. 2012 ve věci sp. zn. 45 T 6/2012 (nezveřejněná).

1.2.3 Protikladnost výrazových prostředků

Z jazykových a stylistických chyb, na které jsem dosud upozornila, můžeme některé bezpochyby považovat za řekněme „absolutní chyby“. Jiné nazývejme „relativními chybami“, tzn., že někteří (já) je považují za chyby, jiní však ne. Např.: Je minimalizace latiny opravdu účinná pro dobrý styl? Čemu dát přednost, trpnému nebo činnému rodu? Nakonec se to zdá být spíše věcí vkusu, čemu dá kdo přednost. Také nesmíme zapomenout, že existuje něco jako celospolečenský trend. To, co je nyní obecně uznávané (tendence opačná tomu, co bylo vyloženo v předchozích pododdílech), může být v budoucnu terčem kritiky. Protikladnosti jazykových prostředků existují a lidé se vždy budou přít o to, který pól je v daném čase a za daných okolností ten správný. Níže se podívám na některé polaroty a pokusím se vyložit jejich klady i zápory.

Automatizace a aktualizace je polarita, kdy na jedné straně je tendence ke stabilizaci jazykového materiálu a na druhé straně tendence k jeho obměně. Ustálenost a modelovost je nejpatrnější právě v administrativním stylu.⁴⁹ Právníci užívají v určitých situacích téměř mechanicky ustálené a stereotypně se opakující výrazy, konstrukce a obraty. Např. začátek petitu vždy zní víceméně takto: *S ohledem na výše uvedené žalobce navrhuje, aby soud vydal následující: ...* Nebo hlavička žaloby, jejíž části mají toto ustálené uspořádání: soud, žalobce, žalovaný, název žaloby, přílohy. Nebo římsky číslované části žaloby a výčet důkazů na konci každé části. Tyto ustálenosti jsou podle mě v pořádku, neboť umožňují rychle se orientovat v textu. Problémem jsou však ustálené výrazové prostředky použité ve vlastním textu, tedy ve vyličení skutku a práva. Tam ustálenost a formálnost taktéž plní funkci informační, nevyhovuje však funkci persvazivní (přesvědčovací), protože nepodněcuje zájem čtenáře. Nevolám v žádném případě po jejich odstranění, pouze eliminování, protože ve skutkovém a právním popisu se vyskytují opravdu nadměrně. V soudních podáních je persvaze stejně důležitá jako informativnost. Nezbývá než obě tyto tendence v žalobě citlivě skloubit.

Texty bývají buď **hovorné**, nebo **knižní**. Některé však dokážou obě tyto protikladné tendence elegantně sladit, jako např. žurnalistické články. Stylistické teorie spojují hovorové výrazové prostředky se sférou mluvenou, knižnost je spojena se sférou psanou. Není to vždy tak jednoznačné, záleží taky na celkové komunikační situaci, na

⁴⁹ Minářová (2011), s. 186-189.

kontextu, na tom, zda je ráz projevu veřejný nebo soukromý apod.⁵⁰ Soudní podání je písemný projev oficiální, vážný, určený profesionálu a neznámému člověku. Jeho text je mixem právních termínů, žargonu a spisovné češtiny. Soudci očekávají knižní vyjadřování místo uvolněného. Na druhé straně hovorovost může soudní podání zlidštit a usnadnit jeho čtení. Někdejší jazyková čistota není na místě, hranice textů knižních a hovorových se rozplývají, stírají nebo prolínají (viz oddíl 2.2). Koexistence a tolerance jsou příznačné pro náš současný svět.

Další polárností je **pojmovost a emocionalita** Pro soudní podání je příznačná pojmovost, která je druhem automatizace. Pojmovost je užitečná v tom, že čtenář dokáže rychleji číst text. Neboť to, co čte, je mu povědomé z jiných podání. Takový text bývá předvídatelný a tím nudný. Emocionalita má opačný efekt – oživuje text, působí na city, činí čtení zábavnějším, a pokud je text psán srozumitelně (tzn., nejedná se o nekontrolovatelné citové výlevy), nemusí nijak brzdit čtení. Emocionalita je však většiny právníky zapovězena. Snad proto, že chtějí působit profesionálně. Soudní podání jsou ale především o lidských osudech, často smutných; a soudce je také lidský tvor. Není proto vhodné se zcela oprostít v podáních od expresivity.

Přesnost vs. přibližnost je kontrast,⁵¹ který se v soudních podáních moc nevyskytuje, resp. se v podáních vyskytuje pouze přesnost. To je samozřejmě chvályhodná věc, ale některé věci nejsou tak důležité pro případ, že je musíme popisovat přesně, doslovně. Protichůdný trend nabízí vyjadřování neurčité, povšechné, obecně shrnující. Šetří se tím místo, nebude odvádět pozornost soudce, který se tak může soustředit na opravdu důležité věci. Příkladem je třeba citace judikátu – v ČR se cituje ve vlastním textu jeho název, kdo ho vydal, kdy ho vydal, celá spisová značka, kde ho najít... Lepší je podle mě uvést pouze populární název (*kauza Lisabonská smlouva*), a pokud není, stačí říct: *Před třemi lety Ústavní soud ve svém nálezu rozhodl, že...* Přesná spisová značka se pak dá do poznámky pod čarou (o tom více v pododdílu 3.2.8). Jiný příklad zbytečné přesnosti také v pododdílu 3.2.2.

Co se týče **uvolněnosti nebo sevřenosti** textu, v soudních podáních jasně dominuje sevřenost. Sevřenosti se dosahuje třeba hromaděním podstatných jmen slovesných, obsahově přetíženými souvětími, těsností vyjádření apod. Hutný text je podstatně kratší a snad i elegantnější. Na druhé straně jeho čtení klade na příjemce velké

⁵⁰ *Tamtéž*, s. 189-192.

⁵¹ *Tamtéž*, s. 197-200.

soustředění a někdy si větu musí přečíst i vícekrát. Uvolněné věty působí přirozeněji, nicméně nesmí být moc rozvláčné, abychom soudce neokrádali o jeho čas.

1.3 Jazykové prostředky jiných stylů aplikovatelné na soudní podání

U jednoduchých, jednoznačných podání co do práva i skutku může zůstat styl podání formální, neexpresivní. Lze jen polemizovat nad tím, jak takový text učinit přehlednějším. U složitějších případů (zpravidla ta podání, která se dostala až k nejvyšším soudům) půjde taky o větší přehlednost, ale zároveň musí mít i „něco navíc“. Taková podání jsou komplikovaná, obvykle zanechávají aspoň malé pochybnosti v soudcově mysli (o komplikovaných podáních a rozhodnutích viz oddíl 2.1). Při řešení složitých případů půjde často o skrytý boj hodnot v nitru soudce. I soudce je živá bytost se svými emocemi a slabostmi. Advokát by měl být dobrým psychologem, umět odhadnout tato soudcova skrytá zákoutí a už ve svém písemném podání „zahrát na struny soudcovy mysli“. Jinak řečeno, u složitých případů se už nejedná o „chladnokrevnou“ subsumpci, ale soudcovo myšlení je více otevřeno emotivitě a nakloněno subjektivní advokátově úvaze v podání.

Někteří advokáti, i přes tyto možnosti, při psaní podání se složitou aplikací práva píšou svá podání přísně objektivně až pedanticky – tak, že bychom jejich práci nazvali „bez srdce“. Je pravda, že advokát je profesionál, ale na rozdíl od soudce, který je vždy nestranný, je advokát najímán jednou stranou sporu, takže nikdy nemůže být nad věcí. Jeho „stranickost“, snaha podat věrně stanovisko a pohled svého klienta, povaha sporu (zejména vražda, domácí násilí, řízení ve věcech týkající se nezletilých apod.) se musí projevit ve stylu jeho psaní. O to víc, když bude psát ich-formou, tedy jako by žalobu psal sám klient. Jelikož odborně-administrativní styl je minimálně kreativní, výrazově „nemastný, neslaný“, měl by pisatel podání využít možností, které mu nabízejí jiné styly. Jedná se o styly objektivně-subjektivní a subjektivní.

1.3.1 Hovorový styl

Stylem prostěsdělovacím neboli hovorným se rozumí jazyková komunikace v běžném denním styku. Je stylizován zcela spontánně a bez zábran, často jde o projevy nepřipravené, které mohou přejít ve familiárnost až důvěrnost. Často využívá

nepisovných slov, dialektu, slangu, obecné češtiny apod.⁵² Ty jistě nejsou vhodné pro soudní podání. Co je vhodnější, je spisovná čeština hovorová, kterou lze psát v některých místech soudního podání jako protiklad k výrazům neutrálním a knižním oficiální mluvy.

Patří sem např. **hovorová synonyma**,⁵³ jako (první uvedené je hovorové) *bachař/dozorce vězňů*.

Lexikální kolokvialismy jsou často spojeny s přenášením významu,⁵⁴ jako *šlápnout na plyn v soudním řízení/urychlit soudní řízení*.

Součástí hovorových prostředků jsou **výrazy vzniklé univerbizací**. Univerbizace znamená zkracování dvouslovného nebo víceslovného pojmenování. Vzniká výraz nový, jednoslovný, a tedy stručný.⁵⁵ Např.: *občanka/občanský průkaz*.

1.3.2 Umělecký styl

Prioritně má umělecký styl estetickou funkci. Individuální styl autora se zde projevuje víc než u stylů jiných. Jedná se proto o výrazně subjektivní styl ve srovnání s ostatními styly. Je emocionální, takže zprostředkovává nejen sdělení, ale navozuje také citový a estetický prožitek. K dalším vlastnostem patří dějovost a jedinečnost projevu, bohatá slovní zásoba a záměrná poetizace textu. Užívá se výrazů spisovných i nepisovných, výrazů knižních, archaismů i neologismů. Častá je metafora jakožto obrazné vyjádření. Specifičnost stylových norem je navíc závislá na vnitřním členění umělecké sféry na lyriku, epiku a drama.⁵⁶

Prostředky uměleckého stylu, které lze použít v soudním podání, znají i jiné funkční styly. Proto tyto prostředky popíšu v rámci výkladu o ostatních stylech. Jedná se především o prostředky, jako metaforika, tropy, figury, poetismy, hovorovost, intenzifikace aj.

Co je však pro umělecký text (zejména pro epické útvary) signifikantní, je **příběh**. Každý soudní případ je lidským příběhem, proto bude inspirativní se podívat na zákonitosti kompozice příběhu. Tomu se budu věnovat v samostatné kapitole 4.

⁵² *Tamtéž*, s. 107 an.

⁵³ *Tamtéž*, s. 109.

⁵⁴ *Tamtéž*.

⁵⁵ *Tamtéž*, s. 111.

⁵⁶ *Tamtéž*, s. 133 an.

1.3.3 Náboženský styl

Příznačný pro církevní styl je jeho funkce informativní a současně persvazivní. Církevní komunikace přesahují jednak do oblasti odborné či hovorové, jednak se v nich objevují obraznosti vyjádření, tropy, symboly, příměry a alegorie, čímž je dán přesah do sféry umělecké.⁵⁷

Nejčastější persvazivní prostředek církevních textů jsou frazémy.⁵⁸ **Církevní frazémy** představují citáty z Bible a jiných náboženských textů či výroky světců. Uvádějí se jako biblismy.⁵⁹ Myslím, že biblismy mohou v soudních podáních sehrát výraznou persvazivní roli. Důvodem je to, že boj dobra a zla se odehrává hlavně v církvi a v právu. Církevní frazémy použitelné v soudních podáních jsou např.: *Obžalovaný zakusil zakázaného ovoce a musí za to pykat*. Modifikace frazémů někdy bývají ještě účinnější: *Důkaz byl získán nelegálním způsobem, a jako takový by měl být vyškrtnut jako ovoce z otráveného stromu*.⁶⁰ I v soudních rozhodnutích se cituje Bible, a to podstatně častěji než v podáních. Např. soudce Ústavního soudu Jiří Nykodým ve svém odlišném stanovisku říká: „... *Snaha po dosažení spravedlnosti proto nemůže jít do krajnosti. Prostě všeho moc škodí a jak se to docela výstižně říká v knize Kazatel, Spravedlivý hyne i při své spravedlnosti a svévolník dlouho žije i při své zlobě. Nebud' příliš spravedlivý ani nadmíru moudrý; proč by ses měl zničit?*“ (Kaz 7, 15-16).⁶¹

1.3.4 Žurnalistický styl

Styl žurnalistický má za cíl rychle, výstižně a co nejúčinněji informovat adresáty nejrůznějšího sociálního zařazení, věku i vzdělání. Zprostředkované myšlenky mají být v nejvyšší míře srozumitelné, bezprostřední a přesvědčivé. Jedná se o velice dynamický styl, který je odrazem své doby.⁶² Ze všech stylů je zřejmě publicistický styl pro pisatele soudních podání nejinspirativnější, neboť disponuje mnohem rozmanitějšími

⁵⁷ *Tamtéž*, s. 144 an.

⁵⁸ Fráze, parémie, přirovnání, metaforiku apod. najdete ve čtyřsvazkových slovnících české frazeologie a idiomatiky (např. 1. díl: Čermák, František a kol.: *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání*. Vydání první, Praha: Leda, 2009. Ostatní svazky mají podnázvy: *Výrazy neslovesné*, *Výrazy slovesné*, *Výrazy větné*).

⁵⁹ Minářová (2011), s. 149-150, 206-208.

⁶⁰ Tuto větu jsem pochytila ve filmu *Okamžik zlomu*. Výborný film z právního prostředí, doporučuji.

⁶¹ Nález Pl. ÚS 32/08 ze dne 29. 9. 2010. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>. Citováno v Jäger, Petr: *Quae sunt Caesaris, Caesari: Náboženské odkazy v judikatuře*. In Dávid, Radovan; Sehnálek, David; Valdhan, Jiří (eds.): *Dny práva 2010*. Vydání první, Brno: Masaryk University, 2010, s. 2848-2860.

⁶² Minářová (2011), s. 161 an.

jazykovými prostředky než jakýkoliv jiný funkční styl. Dokáže mnohotvárně nakládat s bohatstvím jazyka, většinou velice vtipně a svěže.⁶³ Níže uvedené prostředky se dle mého názoru mohou užívat i v soudních podáních.

Obrazná vyjádření jsou estetizující výrazové prostředky a spočívají v přenášení výrazů s podobnou myšlenkou, vlastnostmi, jevy a ději. Poutají čtenářovu pozornost a dodávají jazykovému projevu na živosti a naléhavosti. Sdělení pak bývá emocionálnější, procítěnější. Nepochází jen ke konstatování sdělovaného, ale konkrétním výběrem obrazností se projeví i kladný nebo záporný vztah autora k obsahu.⁶⁴ Např.: *Lidé bojují proti exekutorským mlýnům*. Obraty však mohou častým užíváním zevšednit a ztrácet tak na působivosti. Stanou se z nich klišé. Jako např.: *Požaduji jen spravedlnost, žádám oko za oko, zub za zub*. Pokud má pisatel cit pro jazyk, mohl by vymyslet nová obrazná vyjádření. Ta vznikají často na základě parafrází kulturních frazémů, literárních výroků, reminiscencí na kulturní a historické události,⁶⁵ nebo prostou obměnou klasického obratu: Např.: *Pane soudce, kdybych hned na začátku procesu věděl o těchto okolnostech, netrval bych tak striktně na „zub za zub“, ale rovnou bych si nárokoval žalovaného zlatý zub!*⁶⁶

Parémie (příslóví, rčení, úsloví a pořekadla) a **frazémy** se vyskytují i v žurnalistických textech. Dokazují znalost jazyka, dědictví kulturní minulosti a lidové moudrosti. Jsou dokladem pohotovosti a vyjadřovací schopnosti autora. Tyto jazykové prostředky usnadňují rychlou komunikaci, neboť ve své obecné srozumitelnosti fungují jako komunikační zkratka.⁶⁷ Vyjádření obsahující frazémy jsou třeba: *Ústavní soud dal prezidentovi nůž na krk. – Hlavní Achillovu patu žaloby spatřujeme v...* Sledujeme-li frazémy v žurnalistických textech, zjišťujeme, že je pro ně příznačná výrazná inovace a modifikace. V jiných stylových oblastech (hovorové, řečnické, umělecké aj.) bývá frazémů a parémií užito v nemodifikovaných podobách. V žurnalistice se nejen objevují rozmanité proměny, ale navíc jsou některé jejich obměny nečekané až neopakovatelné. Kupříkladu *Dvakrát měř, jednou řež* bylo změněno na *...jednou střílej*.⁶⁸ Rčení *Co Čech, to muzikant* by se mohlo změnit na *Co Čech, to odvolatel*.

⁶³ *Tamtéž*, s. 169.

⁶⁴ *Tamtéž*, s. 201-208.

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 204.

⁶⁶ Nevím, zda zde můj jazykový cit čtenáře přesvědčil...

⁶⁷ Minářová (2011), s. 212-220.

⁶⁸ *Tamtéž*, s. 220-224.

Shodný atribut implicitní se užívá pro svou jednoduchost, stručnost a přímost vyjádření, jakou představuje ve srovnání s možností uvedenou sémantiku vyjádřit stylizací širší či užitím vedlejších vět. Jedná se tedy o prostředek kondenzace vyjádření. Např.: *tlačítková demokracie* (hlasování v Senátu), *zelený poslanec*, *chodníkový zákon*, *lékový úřad* (Státní úřad pro kontrolu léčiv),⁶⁹ *formulářové žaloby*, *eurozatykač*.

Záměrným vytčením některých **větných členů** nebo celé výpovědi lze zdůraznit to, co chceme. Zároveň signalizuje spontánnost a bezprostřednost komunikace.⁷⁰ Např.: *Razantně omezit hazard, o tom se v Praze aktuálně diskutuje. – Minimálně 10 let nepodmíněně, to je dostatečné zadostiučinění pro pozůstalé*. Vyjádření může být heslovité či větné: *Osudný večer ve společnosti přátel. Chudá manželka. Žádná milenka. Neprokázaná spojitost s poloprofesionálním revolverem S&W 617 ráže 22. To jsou jasné důvody pro zproštění žalovaného z trestného činu vraždy manželky*.

Kontaktové prostředky hrají silnou získávací a ovlivňovací funkci. Jsou jimi všechny prostředky, které zprostředkovávají kontakt s adresátem.⁷¹ Např.: *bojujme proti diskriminaci; nesmíme se smířit s vládním úsporným balíčkem; ptám se, jak mohl prvoinstanční soud osvobodit vraha*. Autor může prezentovat také postoj jiných, např.: *Takový verdikt by těžko přijali všichni ti po celý život tvrdě pracující senioři*.

Emocionálních/expresivních vyjádření se užívá pro podtržení persvazivního působení. Má působit na city adresátů. Expresivní výrazy, které jsou užity nečekaně nebo se vyskytují na pozadí textu s jiným stylem, bývají uvedeny v uvozovkách.⁷² Např.: *Taková „almužna“ protistrany nepřichází v úvahu!*

Celé žurnalistice jsou vlastní **prostředky argumentační**. Emotivní bývají formulace apelující na občanské povinnosti člověka, na jeho mravnost a morální zásady, na uchování zdraví celé rodiny, na soužití ve společnosti, ale také mnohé argumenty poukazující na lásku k zemi, k rodišti, na lidské emoce a vlastnosti, jimiž jsou čestnost, odpovědnost, solidárnost apod.⁷³ Toho by ovšem v soudním podání měl pisatel užívat obezřetně, aby nepůsobil příliš okatě či dokonce lacině.

Titulky v žurnalistice jsou velice inspirativní pro soudní podání právě proto, že se tam titulků moc neužívá (často ani u obsáhlých ústavních stížností). Advokáti si

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 226-227.

⁷⁰ *Tamtéž*, s. 227-228.

⁷¹ *Tamtéž*, s. 232-233.

⁷² *Tamtéž*, s. 233-235.

⁷³ *Tamtéž*, s. 176.

vystačí s římským číslováním jednotlivých částí. Soudce tak obvykle neví, co má v další číslované části očekávat, nehledě na to, že pokud by se chtěl vrátit v žalobě k určitému místu, musí ho pracně hledat (o nadpisech také v oddílu 3.2.6). A přitom je to první věc, kterou soudce uvidí v podání. V žurnalistice se užívá nejen výrazných titulků, ale i nadtitulků, podtitulků nebo celých titulkových komplexů, eventuálně mezititulků. Funkcí titulku je upoutat pozornost, informovat a orientovat.⁷⁴ V soudním podání by titulek měl postihnout „ducha“ textu, a pokud to činí originálně, tím lépe. Originálnosti lze dosáhnout právě jazykovými prostředky, které byly dosud popsány. Titulky mohou být statické (*Skutkové vyličení*) nebo dynamické (*Ministerstvo svým postupem porušilo principy dobré správy*), konkrétní (*Porušení práva na spravedlivý proces a vlastnické právo*) nebo neurčité (*Právní argumentace*), větné (*Neumožnění žalobci seznámit se s podklady významnými pro rozhodnutí o výsledku maturitní zkoušky.*), souvětne (*Neumožnění žalobci seznámit se s podklady významnými pro rozhodnutí o výsledku maturitní zkoušky, a to přes jeho výslovnou žádost a přes zákonem garantovaný nárok.*) nebo heslovité (*Úvod, Závěr*). Podle mě by pro soudní podání byly nejužitečnější titulky plně obsahově vypovídající, které se snaží výstižně podat maximální množství informací a stávají se jakýmsi shrnutím následujícího textu. Pokud je to ovšem možné. Může se totiž také stát, že případ má tak komplikovanou skutkovou podstatu a právní argumentaci, která zahrnuje množství dílčích dějů a argumentů, jež jsou si rovnocenné, takže nelze tyto části pojmenovat jinak než neurčitými titulky *Skutkové vyličení* a *Právní argumentace*. To neplatí v případě jednoduchého případu nebo složitého případu, který má však výrazný leitmotiv. Pak by pisatel měl tuto základní myšlenku vtělit do titulku a podtitulku, např. titulek *Rasová diskriminace Romů v restauraci* s podtitulkem *Pracovníci neziskové organizace romského původu provedli „testing“, kterým byla potvrzena diskriminace spočívající v neobsloužení Romů v restauraci*. U složitého případu, který nemá jasný leitmotiv, je řešením nikoli jeden titulek, ale napsat hlavní titulek, např. *Skutková podstata*, a pak přidat podtitulky už konkrétně vystihující dílčí aspekty skutku. V žurnalistice je trend takový, že ubývají titulky heslovité, a naopak vzrůstá obliba větných titulků se slovesy nebo se vyskytují i celá souvětí.

⁷⁴ *Tamtéž*, s. 255-259.

Kromě běžných oznamovacích titulků narůstají i titulky tázací. Některé tázací věty mají povahu řečnické otázky, a to s odpovědí, nebo bez ní.⁷⁵

1.3.5 Řečnický styl

Jedná se o styl čistě mluvený. Řečníci jsou přesvědčeni o pravdivosti svých tvrzení a využívají rozmanitých jazykových prostředků, aby ostatní přesvědčili o své pravdě. Pro řečnický styl jen příznačná uvolněná syntaktická stavba (např. používá více jednoduchých vět) na rozdíl od zhuštěné syntaxe odborného a administrativního stylu (tam převládají souvětí).⁷⁶

Mluvený projev nemůže být nudný a fádni, má-li posluchače zaujmout. Sugestivnost řeči se dosahuje jednak mimojazykovými stránkami, jako dovednosti přednesové, hlas řečníka, jeho celkové vystoupení, mimické a gestikulační projevy, akustika prostředí, a jednak jazykovými prostředky. Tyto jazykové prostředky nejsou aplikovatelné pouze na mluvenou řeč, ale s úspěchem se dají použít i v psaném projevu. Rétorické jazykové prostředky činí psanou komunikaci působivější, a proto by se měly stát předmětem osvojení i ze strany právních pisatelů (samozřejmě i právníků ústně prezentující případ v soudní síni). S těmito prostředky se setkáváme i v umělecké a esejistické sféře, v žurnalistice či populárně odborné literatuře. Označují se souhrnně tropy. Níže jsou některé z nich.

Opakování vede ke zdůraznění a intenzifikaci sdělení.⁷⁷ Anafora představuje opakování stejných slov na začátku dvou nebo více větných celků, např.: *Stěžovali jsme si u zaměstnavatele, stěžovali jsme si na inspekci práce, stěžovali jsme si na ministerstvu*. Epifora vzniká opakováním slov na konci dvou nebo více větných celků: *Střechu nad hlavou ztratila, celoživotní úspory ztratila i iluze už dávno ztratila. A to vše kvůli tomuto hypotečnímu podvodu!* Epanastrofa předpokládá opakování slova z konce větného celku hned na začátku větného celku následujícího, např.: *Tento soud by měl být přísný. Přísný, ale spravedlivý*. Pokud jde o následné opakování téhož slova, jako např.: *Stále a stále se budu odvolávat. Dokud se neprokáže má nevina!*, jedná se o epizeuxis. Opakovat lze i celé syntaktické konstrukce, v tom případě se mluví o jazykovém paralelismu. Např.: *Je povinností soudu rozhodovat nezávisle. Je povinností*

⁷⁵ *Tamtéž*, s. 257.

⁷⁶ *Tamtéž*, s. 125 an.

⁷⁷ *Tamtéž*, s. 129-130.

soudu se distancovat od politického zasahování. Opakování téže skutečnosti se nazývá tautologie. Např.: *Jedná se o milujícího otce a manžela, obětavého přítele, spořádaného občana. Někdo takový přece nemůže...*

Působivým prostředkem je **řečnická otázka**. Je dvojího druhu. V prvním případě na otázku řečník ani posluchač odpověď nečekají, neboť v návaznosti na kontext je jim odpověď známa. Např.: „*Jak by tedy zaměstnavatel mohl nemít možnost poskytnout žalobci první pomoc?*“⁷⁸ Druhý typ řečnické otázky obsahuje řečnickou odpověď. Např.: *Půjčka nebo úplatek? To snad žalovaný nemůže myslet ani vážně, když se hájí první variantou!* Řečnická otázka a odpověď jsou účinné, protože umožňují zvukovou modifikaci, a tím narušují monotónnost a stereotyp projevu.⁷⁹

Odvážný pisatel může zkusit použít **ironii** (ale ne k soudci nebo jeho profesi!). Ta vzniká, když řekneme přesně opak toho, co chceme ve skutečnosti sdělit.⁸⁰ Např.: *Žalobcův advokát by se měl dát na dráhu soudce, jeho žaloba se tváří, že je snad rozsudkem.*

Intenzifikace sdělení lze dosáhnout **negováním už negovaného**.⁸¹ Jako: „*Konečně bez zajímavosti není ani skutečnost, že účastníkovi řízení trvalo přes rok o odvolání rozhodnout.*“⁸²

Užitečná jsou prostá **přirovnání**.⁸³ Např.: *Státní zástupce snad vyrůstal v Delfách, nic z toho, co říká, mu nerozumím.*

Personifikace je spojení neživého činitele děje s činností nebo vlastností příznačnou pro živé tvory.⁸⁴ Jako: *Nejvyšší správní soud je už dlouhou dobu v otevřené válce s Ústavním soudem.*

1.3.6 Esejistický styl

Mezi odborným a uměleckým stylem se nacházejí přechodné typy textů, které jsou považovány za samostatný stylistický typ. Tyto texty mívají odborná témata a obsah, umělecké je jejich ztvárnění, tedy stránka formální. Literární teoretik Josef Hrabák k této stylové sféře říká: „*Na rozhraní literatury krásné a věčné jsou útvary,*

⁷⁸ Ústavní stížnost ze dne 16. 12. 2011 ve věci sp. zn. IV. ÚS 3782/11 (nezveřejněná).

⁷⁹ Minářová (2011), s. 130.

⁸⁰ *Tamtéž.*

⁸¹ *Tamtéž.*

⁸² Ústavní stížnost ze dne 23. 5. 2011 ve věci sp. zn. II. ÚS 1502/11 (nezveřejněná).

⁸³ Minářová (2011), s. 153-154.

⁸⁴ *Tamtéž*, s. 205.

kteřé chtějí informovat o nějakém faktu nebo objevu, ale současně hledí k uměleckému výrazu. Patří sem zejména esej, literatura faktu, paměti a cestopisy.“⁸⁵ Chtělo by se dodat „...a soudní rozhodnutí a podání.“ (Ale to asi až ve vzdálené budoucnosti.)

Esejistický styl je stylem subjektivně-objektivní. Odborný výklad obsahuje nejen názory a úvahy, ale autor se snaží též o poetizaci textu, tedy jeho estetizaci. Tematicky eseje čerpají spíše z oblasti společenských věd než z věd exaktních. Text esejí obsahuje jak strohé faktografické údaje, tak se současně snaží o pojmenování beletrizující, poetizující, aktualizující i estetizující. Pro postižení odborné tematiky využívá odborných termínů, ale ve srovnání s odborným stylem je patrná tendence k determinologizaci. Často je terminologická povaha textu nahrazena obraznými vyjádřeními. Esejisté mnohdy využívají uměleckých a rétorických výrazových prostředků k podtrhnutí myšlenky. Setkáváme se tak s metaforičností, obrazným přirovnáním, personifikací a jinými prostředky expresivního pojmenování skutečnosti.⁸⁶

Pro eseje je charakteristické **kladení pojmenování do kontrastu**.⁸⁷ V žalobách by se mohla vyskytovat tato spojení: *radost a smutek, víra a beznaděj, nebe a peklo, tma a světlo, dobro a zlo, spravedlnost a bezpráví, ...* Tyto protiklady musí být v textu blízko sebe. Pokud možno, ať jsou oba v jedné větě, komunikace tím nabude na působivosti. Jako příklad uvedu řeč Abrahama Lincolna: „*Nejsme nepřátelé, ale přátelé. Nesmíme být nepřátelé. I když nás může ovládnout zlost, nesmí přerušit naše pouto lásky. Mystické struny naší paměti nepochybně mohou znovu vzkřísit ty lepší stránky naší povahy.*“⁸⁸

⁸⁵ Hrabák, Josef: *Poetika*. Vydání druhé, Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 340. Citováno v *tamtéž*, s. 139.

⁸⁶ Minářová (2011), s. 139, 141.

⁸⁷ *Tamtéž*, s. 142.

⁸⁸ Nebudu předstírat, že jsem četla nějakou autobiografii Abrahama Lincolna. Daný citát jsem slyšela ve filmu *Kult hákového kříže* – inspirativní film o rasové nenávisti.

Kapitola 2 – Faktory ovlivňující styl soudních podání

Mezi základní faktory mající vliv na současnou podobu soudních podání patří styl soudních rozhodnutí jako odpověď na soudní podání a celková proměna písemné komunikace.

2.1 Styl soudních rozhodnutí

Styl soudních rozhodnutí má nepochybně vliv na styl soudních podání. Mohli bychom použít frázi „*Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.*“ V tomto případě bude asi příhodnější „*Jak se z lesa ozývá, tak bychom měli do lesa volat.*“ Níže je stručný exkurz styly soudních rozhodnutí. Jak uvidíme – to, jak je rozhodnutí napsáno, ovlivňuje zásadně samotný sloh soudních podání.

Styly soudních rozhodnutí z různých zemí se zabývá především Zdeněk Kühn, ze zahraničních autorů jsou významné práce Mitchela Lassera nebo Marka Lotha.⁸⁹ Z práce Kühna⁹⁰ vyplývá, že se od sebe soudní rozhodnutí odlišují svým legalistickým nebo diskursivním stylem, zda je role soudních rozhodnutí aplikovat nebo definovat právní normu, dále jazykem používaným v rozhodnutí a funkcí precedentů. Výrazněji jsou rozdíly mezi jednotlivými styly vidět, týká-li se rozhodnutí složitých případů.

2.1.1 Legalistický vs. argumentační styl

Legalistický styl je spjatý s formalismem a znamená, že soudní rozhodnutí argumentuje pouze autoritativní prameny práva. Odůvodnění obsahuje strohý sylogismus, který se tváří, že na otázku existuje jediná správná odpověď. Legalistický styl je typický pro kontinentální soudní rozhodnutí. Argumentační styl je naproti tomu spojen s antiformalismem soudního rozhodování. Takový styl počítá s tím, že je nutno argumentovat nestandardními interpretačními pravidly (jedná se především o právní principy, hodnotové a morální úvahy, právně-politické cíle, doktrinální názory atd.).⁹¹ Rozhodnutí nepředstírá jedinou správnou odpověď, ale staví vedle sebe a diskutuje

⁸⁹ Smejkalová, Terezie: *Forma a diskurs soudního rozhodnutí*. Jurisprudence 2010, č. 3, s. 13.

⁹⁰ Kühn, Zdeněk: *Aplikace práva ve složitých případech*. Vydání první, Praha: Karolinum, 2002, s. 346 an.

⁹¹ Anglosaský soudce píše svá rozhodnutí velice kreativně – velice často cituje i beletrii. Např. Nejvyšší soud USA rád argumentuje *Alenkou v říši divů* od Lewise Carrolla. Viz článek *Literos bellos v soudních rozhodnutích* od Michala Bobka ze dne 12. 12. 2006. Dostupný z <http://jinepravo.blogspot.cz/>

konfliktní argumenty. Argumentační přístup je vlastní systému *common law*. Jelikož se angloamerický soudce snaží každý svůj krok a úvahu ozřejmit, jsou jeho odůvodnění podstatně delší než odůvodnění jeho kontinentálního kolegy, který předstírá, že právo logicky vyplývá z ustanovení zákona. Ačkoliv historicky kontinentální právo patří do první skupiny, je v současnosti patrný posun k argumentačnímu stylu. Především rozhodnutí českého Ústavního soudu by takové být mělo.⁹²

2.1.2 Aplikování vs. definování právní normy

Zatímco soudci v kontinentálním právu mají za úkol aplikovat právní normu, v systému *common law* má soudce zvýšenou pozici, a to definovat právní normu. Angloamerický soudce je tak v pozici, kterou mají v zemích kontinentálního práva profesori právnických fakult; detailně proto vysvětluje pravidla a principy práva aplikované na vynesném rozsudku. Odůvodnění proto bývá velice osobité, vyčerpávající, dokonce přesahující samotný případ.⁹³

2.1.3 Technický vs. expresivní jazyk

Obecně je odůvodnění kontinentálního soudu neosobní. Je psáno v 3. osobě, je neutrální a vyznívá autoritativně. Užívá technických slov v takové míře, že „neprávnik“ má malou šanci text rozlousknout. Slova obecné slovní zásoby jsou zastoupena relativně málo. Angloamerická rozhodnutí jsou psána subjektivním způsobem v 1. osobě jednotného nebo množného čísla. Text je obvykle velice expresivní. Využívá hojně běžné slovní zásoby.⁹⁴ To ovšem nevylučuje minimální odbornou terminologii tam, kde je nezbytná. V tom se liší od kontinentálního odůvodnění, které užívá termínů i tam, kde ho není třeba. V konečném důsledku tak pro laického čtenáře je angloamerické odůvodnění srozumitelnější, třebaže je mnohem delší než kontinentální odůvodnění.

I v ČR se však vzácně najdou soudci – amatérští spisovatelé, kteří svou zálibu promítají do soudních rozhodnutí. Trestní soudce Libor Vávra k tomu říká: „*Známe soudce, psavce, kteří banální krádež v obchodním domě zpracují jako kriminální povídku s desítkami stran (bývalý kolega, jinak i literát, předložil s odvoláním rozsudek začínající zhruba takto: Deštivý večer. Sychravo. Veřejné osvětlení jen ztěžka*

⁹² Kühn (2002), s. 347-349.

⁹³ *Tamtéž*, s. 352-355.

⁹⁴ *Tamtéž*, s. 360-361.

prosvěcuje mlhu...)⁹⁵ Hezká je i tato ukázka soudního rozhodnutí: „*Je tudíž nabíledni a nepochybné nejen z fyzického vzrůstu obžalovaného a postiženého (oba jsou asi stejné výše, obžalovaný štíhlý a postižený podsaditý), ale i v taktice obrany poškozeného, když se nechal od obžalovaného mlátit, že jej též doslova nechal z rozjařeného a rozverného svatebčana v první osobě (ženicha) utlumit a „zvadnout“ v nizozemí šatny a nebýt nepředloženého a vpravdě zoufalého úniku útočnicka a spolupráce přihlížejících svědků Jilkové, muže s knírkem, byla by erudice útočnicka, jak příště zaútočit na postiženého zcela dokonalá v přízemním boji vnitřně i vně svatebního kolbiště včetně lekce zachování společenského soužití. Byl proto obžalovaný právem uznán vinným podle obžaloby s uvedenou změnou.*“⁹⁶

Srozumitelnost nebo nesrozumitelnost rozhodnutí pro laiky je otázka, na kterou není jednoznačná odpověď. Někteří teoretici volají po co největší srozumitelnosti soudních rozhodnutí okleštěných od veškerých technických termínů, neboť dle jejich názoru je rozhodnutí primárně určeno stranám sporu, „neprávníkům“.⁹⁷ Ústavní soud ve své judikatuře je zase toho názoru, že jsou rozhodnutí primárně určena ostatním soudům, kteří budou případně rozhodnutí přezkoumávat.⁹⁸ Jiní považují za hlavní adresáty odůvodnění právníkou obec, protože právě ta kontroluje konzistentnost rozhodnutí s právem. Laická veřejnost totiž nemá možnost pro složitost současného práva na diskursu participovat. Tato veřejnost tudíž často nevnímá originální odůvodnění rozhodnutí, ale až jeho zevšeobecněnou informaci, kterou jim jejich advokáti podají.⁹⁹

2.1.4 Precedenty jako podpůrný prostředek vs. jako pramen práva

Zatímco v kontinentálním systému je precedent formálně podpůrný argumentační prostředek, v systému *common law* je precedentem soud vázán, a proto ho ve svých odůvodněních detailně analyzuje. Množství citovaných precedentů v rozhodnutí je tak logicky podstatně větší.¹⁰⁰ K precedentům více v pododdílu 3.1.2.

⁹⁵ Jirsa, Jaromír a kol.: *Klíč k soudní síni*. Vydání první, Praha: LexisNexis, 2006, s. 418.

⁹⁶ *Tamtéž*, s. 418.

⁹⁷ Smejkalová (2010), s. 18-19. Autorka se v článku zmiňuje o tom, že v anglicky mluvících zemích se rozmáhá hnutí *Plain English Movement*, které se mimo jiné zaměřuje na zpřístupnění úřednického a právního jazyka širší veřejnosti.

⁹⁸ Např. náleží III. ÚS 176/96 ze dne 26. 9. 1996. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>

⁹⁹ Kühn (2002), s. 371.

¹⁰⁰ *Tamtéž*, s. 363.

2.1.5 Proměna legalistického stylu kontinentálního právního systému

Přiblížení legalistického stylu kontinentálního práva argumentačnímu stylu angloamerického práva je čím dál tím patrnější. I v ČR je tento trend na vzestupu. Hodnotové argumenty bývají užívány českým Ústavním soudem a ten může za určitých okolností do judikatury obecné justice zasahovat. Vývoj je to pomalý, ale jistý.¹⁰¹

I přes toto přiblížení některé odlišnosti možná ani čas nedokáže setřít. Kontinentální právo uznává ideály stručnosti a jednoznačnosti. To je v protikladu k mnohomluvnosti soudcovského rozhodnutí *common law*. Třebaže je některými teoretiky toto přiblížení vítáno, zároveň poukazují na přednost kontinentálního stylu, spočívající v určitých pravidlech koherence, celkové racionalitě a minimálním pravidle právního diskursu. Proto někdy ani mimořádně detailní rozhodnutí není o mnoho přesvědčivější než odůvodnění relativně jednodušší. Samozřejmě nelze na tomto požadavku stručnosti a jasnosti lpět za každou cenu. Ve složitých případech bude mít vždy přednost přesvědčivost, a to i na úkor stručnosti.¹⁰² Legalistická argumentace se svým ideálem logičnosti a stručnosti tak nemá své místo v ústavních (a obecně v obtížných) případech. I Ústavní soud opakovaně kritizoval „přepjatý formalismus“.¹⁰³ Stále více tak bude nabývat na důležitosti diskursivní metoda právního a soudcovského uvažování se svým důrazem na detailnost a přesvědčivost argumentace.¹⁰⁴

Pro úplnost se sluší zmínit i tendenci k formalismu v anglosaských soudních rozhodnutích (třebaže svou nepatrností je nesrovnatelná s opačnou tendencí). Formalismus proniká do rozhodnutí Nejvyššího soudu USA prostřednictvím tzv. *judicial tests*. Aplikace těchto testů byla precedentem zakotvena jako obligatorní.¹⁰⁵ Příkladem konkrétního testu je např. test racionality (*rational-basis test*), kterého Nejvyšší soud USA ve svých rozhodnutích používá na případy podezření z diskriminace.¹⁰⁶

¹⁰¹ *Tamtéž*, s. 367 an.

¹⁰² *Tamtéž*, s. 367-370.

¹⁰³ Např. nálezy III. ÚS 127/96 ze dne 11. 7. 1996 a III. ÚS 283/96 ze dne 29. 10. 1996. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>

¹⁰⁴ Kühn (2002), s. 373-374.

¹⁰⁵ Lasser, Mitchel: *Lit. Theory Put to the Test: A Comparative Literary Analysis of American Judicial Tests and French Judicial Discourse*. 111 Harv. L. Rev. 689 (1997-1998), s. 691. Citováno v Smejkalová (2010), s. 19.

¹⁰⁶ Bobek, Michal; Boučková, Pavla; Kühn, Zdeněk (eds.): *Rovnost a diskriminace*. Vydání první, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 48 an.

2.1.6 Odraz proměny soudních rozhodnutí do soudních podání

Přiblížení legalistického stylu soudních rozhodnutí kontinentálního práva argumentačnímu stylu angloamerického systému má nepochybně vliv i na strukturu a obsah českých soudních podání. Zatímco u opravdu nejjednodušších případů jsou vylíčena pouze fakta, u složitějších se k faktům přidává i právní rozbor a u nejobtížnějších případů (obvykle ty, které se dostanou k Ústavnímu soudu) se musí počítat i s extralegálními argumenty. Že zákon předepisuje pouze vylíčení rozhodných skutečností a nevyžaduje právní rozbor, už v dnešním komplikovaném právním světě neobstojí. Platí zde paralela: triviální podání, ve kterém je líčen jednoduchý případ, si vystačí s jednoduchým sylogismem soudního odůvodnění; důkladné podání, snažící se zachytit veškeré aspekty složitého případu, si žádá diskursivní soudní odůvodnění. Dnešní podání začínají být mnohem komplexnější než dřívější (s výjimkou těch jednodušších), což je přibližuje stylu žalob angloamerického systému (viz oddíl 3.2). S takovou proměnou soudních podání je na místě přemýšlet nad jejich strukturou (formou) – zkrátka jak takovou komplexní žalobu napsat, aby si udržela požadavek přehlednosti, relativní stručnosti a přesvědčivosti. Je třeba podotknout, že se i některé dnešní žaloby v triviálních věcech potýkají s problémem strojené komplikovanosti.

V současné době probíhají diskuze nad přehledností soudních rozhodnutí i soudních podání. Problém nepřehlednosti soudních rozhodnutí není předmětem této diplomové práce. Nicméně by stálo za to se jimi zabývat, neboť podle mého názoru ke komu by měli advokáti při psaní vzhlížet než právě ke slohu soudních rozhodnutí? Ono je to těžké, když vypadají tak, jak vypadají. Např. jedinými nadpisy u všech rozhodnutí nižších soudů jsou: *Takto* (nadpis pro výrokovou část), *Odůvodnění*, *Poučení*. Důvodem může být to, že rozhodnutí nebývají příliš dlouhá. Nicméně v případě rozhodnutí čítajícího více než 5 stran by bylo vhodné zavést víc nadpisů. Vyšší soudy sice už mají i jiné nadpisy než zmíněnou trojici, ale podle mě jsou stále nedostatečné – v jednom nálezu Ústavního soudu dlouhém 38 stran jsem spočítala 6 nadpisů.¹⁰⁷ (Tato diplomová práce s více než 70 stranami má 51 nadpisů a podnadpisů.) Některé rozhodnutí dokonce ignoruje členění textu na odstavce. Jak je vidět, soudní rozhodnutí neposkytují pisatelům podání zrovna velkou inspiraci ani je nepohání k jejich sebezdokonalování.

¹⁰⁷ Nález I. ÚS 517/10 (Poskytování informací o členství soudců v KSČ) ze dne 15. 11. 2010. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>

2.2 Proměna písemné komunikace

Výše jsem uvedla faktor, který bychom mohli nazvat faktorem právním a ovlivňuje soudní podání po formální i obsahové stránce. Nyní se dostáváme k faktoru, který přichází zvnějšku a ovlivňuje soudní podání po stránce formální. Má svůj původ v celkovém vývoji všech stylů, v proměně samotného odborně-administrativního stylu a v poslední řadě i právní styl je odlišný ve srovnání s tím, co známe z minulosti.

2.2.1 Celková proměna všech stylů

Jak bylo v oddílu 1.1 řečeno, rozlišujeme šest základních funkčních stylů. Tato současná klasifikace však není neměnná. Sledujeme výraznou interdisciplinárnost a dynamiku všech stylů. Dochází k prolínání prvků různých stylů, rozvolňování některých vžitých modelů textů a vzniku hybridních slohových útvarů. Častá je intertextualita, vnášení subjektivity do odborného vyjadřování nebo osvojení textových schémat, která jsou vlastní jiným jazykům.¹⁰⁸

Nejen styly se mění, ale i samotný národní jazyk se mění. A proměna jazyka se logicky promítá i do stylu textu. Celospolečenskou tendencí je pronikání jevů nespisovných do obecného úzu, přesahy hovornosti do komunikace polooficiální nebo do oficiální, dokonce i psané.¹⁰⁹

Všechny tyto procesy jsou myslím důsledkem zrychlení životního tempa, uvolnění společenských poměrů, kladení většího důrazu na individualitu a svobodu člověka.

2.2.2 Proměna odborného stylu

Právní texty jsou lingvisty řazeny mezi odborný či administrativní styl. Takové řazení právních textů jako celku je mylné, neboť existují různé druhy právních textů, z nichž některé mohou více inklinovat k subjektivním stylům (viz oddíl 1.1). I kdybychom přijali tuto tezi jazykovědců o stylové jednotnosti všech právních textů, je třeba upozornit na změnu odborného stylu jako celku.

Odborné nebo vědecké texty byly dosud psány způsobem potlačujícím veškerou subjektivitu. Expresivita byla považována po dlouhé období za neslučitelnou

¹⁰⁸ Minářová (2011), s. 105.

¹⁰⁹ *Tamtéž*, s. 29-30.

s vědeckou prací, neboť vědeckost implikuje pravdu, vědění, poznání a objektivitu. Cit nemá v jazyku vědy co dělat. Toto přesvědčení o uniformitě odborného stylu je silně narušeno vývojem moderní textové lingvistiky, analýzy diskursu a kontrastivní rétoriky. Na odborné texty se začíná pohlížet jako na sociální činy.¹¹⁰

Hezky současný trend charakterizuje lingvista Jiří Kraus: „*Odborný diskurs se rétorizuje – ztrácí svou nezaujatost, objektivnost, zrcadlí se v něm snaha o pochopení otevřenosti a plurality světa, o vyjádření osobního postoje a osobní odpovědnosti za řešený problém. Silí poznání, že objektivnost vědeckého poznání je iluzí. Je pozoruhodné, že s tímto názorem přicházejí i představitelé věd přírodních, exaktních, stejně jako společenských.*“¹¹¹

Odborné a vědecké vyjadřování nejen v oblasti lexikální, ale i syntaktické, kompoziční a stylistické se liší napříč jednotlivými kulturními společnostmi. Jak vysvětluje americký lingvista Michael Clyne: „*V anglicky mluvících zemích padá velká váha břemene na autory, aby napsali své texty čtivě, zatímco v německy mluvících zemích jsou to naopak čtenáři, kdo musejí vynaložit maximální úsilí, aby text dešifrovali.*“¹¹² Zde by se možná mělo dodat, že české odborné texty zdědily po německých svou nečtivost, ale nedosahují sofistikované nepřehlednosti německých textů, nýbrž pouze nepřehlednosti.

Jeden z důvodů, proč je německý odborný diskurs (s ním i český) spjat s představou čtenářské zodpovědnosti za dešifraci textu, zatímco angličtina počítá s autorskou odpovědností za jasnost výkladu, spatřuje Clyne v tom, že psaní vědeckých textů v anglosaských zemích je předmětem pedagogického nácviku. V rámci *essay writing* se učí, že výklad musí být především lineární, sledovat vymezený problém a vyloučit vše, co tento výsek problematiky překračuje, i kdyby informace byla správná. Německé vědecké vyjadřování je typické svou digestivností (tzn. mnohost odboček porušujících lineárnost textu), v syntaktické rovině složitostí, velkým počtem nominalizací a sloučenin, hojností pasiv, neosobními konstrukcemi a četnými

¹¹⁰ Čmejrková, Světlá; Daneš, František; Světlá, Jindra: *Jak napsat odborný text*. Vydání první, Praha: Leda, 1999, s. 20.

¹¹¹ Kraus, Jiří: *Rétorika v evropské kultuře*. Vydání druhé, Praha: Academia, 1998, s. 12. Citováno v *tamtéž*, s. 20.

¹¹² Clyne, Michael: *Cultural differences in the organization of academic texts: English and German*. *Journal of Pragmatics*. 1987, č. 11, s. 238. Citováno v Čmejrková (1999) s. 27.

modálními výrazy;¹¹³ což jsou problémy, se kterými se potýkají i české odborné texty. Osobně je mi sympatičtější anglosaský styl psaní odborných textů (asi proto, že spíše čtu odborné texty, než je píšu). V tomto směru jsem proto ráda, že se kurzy psaní začínají vyučovat na různých českých vysokých školách včetně právnických fakult, ale o tom více v následujícím pododdílu.

Souhrnně můžeme říct, že v posledních letech se ve vědeckém vyjadřování stírá hranice mezi „přirozeným“ jazykem spisovným a „umělým“ jazykem vědy.¹¹⁴

2.2.3 Proměna právního stylu

I styl právního psaní se mění. Pod vlivem globalizace dochází k prolínání dvou velkých právních systémů – angloamerického a kontinentálního práva. Kromě otázek právně-teoretických se mění i způsob psaní právních textů, způsob vyučování práva na právnických fakultách a vůbec celkový přístup k právu jako fenoménu.

Kořen tohoto posunu je odborníky spatřován v tom, že podstatná část vůdčích osobností českého práva studovala nebo pracovala v USA nebo v Anglii, a dále v mnohých se nadnárodních právnických kancelářích.¹¹⁵ Mladá generace právníků, která se dostala do styku s anglosaským právním myšlením, se často snaží svými zkušenostmi obohatit domácí právní diskurs. Stačí se podívat na nejvlivnější blog o právu, jeho název *Jiné právo* už leccos napovídá. Autoři *Jiného práva* v drtivé většině studovali v anglosaských zemích, a podle toho také příspěvky vypadají. Kladem je, že se autoři nesnaží za každou cenu cizí vlivy vyzdvihovat a „zatracovat“ vše české, ale snaží se filtrovat to, co může být pro české právo přínosné.

Ti samí lidé prosazují i další trend – vyučování právního psaní na právnických fakultách. Pražská fakulta zavedla v posledních letech semináře *Právní psaní a Základy akademického psaní*, Brněnská fakulta má *Akademické psaní pro právníky*. Kromě škol se setkáváme s vyučováním právního psaní třeba v přípravných kurzech pro soudce – Justiční akademie pořádá kurzy *Tvůrčího psaní pro soudce* jako reakci na výtky ohledně nepřehlednosti soudních rozhodnutí. Advokátní komora zatím nic podobného pro své

¹¹³ Čmejrková (1999), s. 27.

¹¹⁴ *Tamtéž*, s. 41.

¹¹⁵ Kühn, Zdeněk; Bobek, Michal; Polčák, Radim (eds.): *Judikatura a právní argumentace*. Vydání první, Praha: Auditorium, 2006, s. 128.

koncipienty nepořádá. Podle mého názoru je to škoda, neboť i soudní podání by potřebovala zpřehlednit, a snad bude jen otázkou času, kdy se něco podobného zavede.

Kapitola 3 – Americké žaloby (briefs)

Jak jsme viděli, české žaloby jsou nedostatečné po mnoha stránkách. Krátce jsem se pokusila nastínit, na co by si právní spisovatelé měli dávat pozor. Níže se podíváme, jak to chodí v zámoří, kde je kultura odborného psaní obecně a psaní soudních podání konkrétně na vyšší úrovni než v Evropě. Nejdříve předesťru rozdíl mezi angloamerickým a kontinentálním právním systémem, které mají vliv na obsah a strukturu žalob. V dalším oddílu se budu zabývat konkrétními prostředky amerických žalob, které by se daly aplikovat na české žaloby.

3.1 Rozdíly mezi angloamerickým a kontinentálním právním systémem

Angloamerické žaloby vypadají v mnoha směrech jinak než ty z kontinentálního právního systému. Tyto odlišnosti v žalobách mají původ v rozdílných právních principech, na kterých jsou stavěny tyto dva právní systémy. Nebudu níže popisovat všechny rozdíly mezi *common law* a kontinentálním právem, pouze se zaměřím na ty principy, které mají v největší míře vliv na podobu žalob. Jedná se o principy *iura novit curia* (soud zná právo) a *stare decisis* (setrvat při rozhodnutém).

3.1.1 Iura novit curia

Podle kontinentálního práva má strana sporu povinnost poskytnout soudu pouze fakta, nikoli vysvětlení práva, protože soud právo zná. Zákon požaduje pouze skutkové tvrzení, nikoli právní. Občanský soudní řád v § 79 odst. 1 říká: „Řízení se zahajuje na návrh. Návrh musí kromě obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) obsahovat ... vyličení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí být z něj patrné, čeho se navrhovatel domáhá. ...“ To zopakoval i Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí:¹¹⁶ „Právní titul (resp. důvod) žaloby není žalobce v souladu s uplatněním principu „*iura novit curia*“ povinen uvádět; postačí, uvede-li skutkové okolnosti, od kterých se podle jeho názoru odvíjí uplatněný nárok.“ Český soudce je považován za specialistu, který musí aplikovatelné právo znát nebo si ho najít sám. To v angloamerickém světě mají strany sporu podstatně ztíženou úlohu. Jelikož tam neplatí uvedený princip, strany sporu musí soudu najít aplikovatelné právo, všechny potřebné

¹¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 123/2001. Dostupný z <http://nsoud.cz/>

precedenty i stanoviska expertů (tzv. *amici curiae*, přátelé soudu). To, co není soudu předloženo, jako by neexistovalo. Naproti tomu kontinentální soudce může aplikovat i právo, kterého se žádná ze stran nedovolala. To se samozřejmě odráží na obsahu, struktuře i délce žalob. Zatímco kontinentální žaloba má obvykle jen několik stran textu, americké žaloby jsou dlouhé několik desítek i stovek stran.¹¹⁷

Kontinentální systém se však v posledním desetiletí mění. Ve složitějších sporech nebo v opravných prostředcích je právní rozbor ze strany advokátů na místě. Taková podání tak zahrnují množství judikátů, odborné literatury, obsahují i *amici curiae*. To ovšem neznamená, že by se od kontinentální zásady *iura novit curia* opouštělo. Soudci mají nadále možnost sami si vyhledat právní argumenty, které žádná ze stran nepředložila. Pokud ovšem strana sporu, jak judikoval Ústavní soud, *argumentuje názory právní vědy nebo judikatury, musí se obecný soud s názory, v těchto pramenech uvedenými, argumentačně vypořádat.*¹¹⁸ Dá se tak očekávat, že na soudní podání se budou klást čím dál tím větší nároky.¹¹⁹ Jelikož v systému *common law* mají právníci cvik v psaní komplexních podání, ve kterých tvoří fakta a právo neoddělitelný celek, bude přínosné se podívat, jak takové žaloby píší (viz celý oddíl 3.2).

3.1.2 Stare decisis

I tento druhý princip má vliv na strukturu a obsah soudních podání. Pro *common law* je definiční to, že pramenem práva jsou zde soudní rozhodnutí. Soud musí setrvat na tom, co bylo rozhodnuto vyšším soudem před ním, pokud je to analogické případu, který řeší. V kontinentálním systému se veškeré právní důsledky soudního rozhodnutí vztahují pouze na strany soudního sporu. A pokud kontinentální soud akceptuje rozhodnutí nejvyšších soudů, dělá to z vlastního přesvědčení o správnosti rozhodnutí „precedentního“.¹²⁰

Tato striktní dichotomie precedentu je snižována některými právními teoretiky. Ti jsou toho názoru, že kontinentální judikatura má přece jen jistou formu závaznosti, třebaže není považována za pramen práva. Judikatura v kontinentálním systému neplní

¹¹⁷ Kühn (2006), s. 127-128.

¹¹⁸ Nález I. ÚS 403/03 ze dne 17. 8. 2005. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>

¹¹⁹ Kühn (2006), s. 128-129.

¹²⁰ Kühn (2002), s. 268-273.

jen roli pomocného argumentu, ale je závazná ve smyslu naplnění principu předvídatelnosti práva. Jinak řečeno, se stejným rozhodováním stejných věcí se pojí hodnota předvídatelnosti práva, která je nezbytná pro naplnění principu právní jistoty. Pokud tedy soudce aplikuje právní ustanovení jedním způsobem, musí tímž způsobem aplikovat právo na pozdější kauzu, ledaže by mezi dvěma kauzami byl relevantní rozdíl. Díváme-li se na věc z takového úhlu, pak se zdá, že zásada *stare decisis* je součástí i kontinentálního práva (alespoň ve svém důsledku).¹²¹

Jelikož argumentace judikaturou, jak jsme si výše vysvětlili, bude nabývat na svém významu, měli by si čeští právníci za prvé sjednotit způsob citování judikatury (viz v dalším odstavci), a za druhé se naučit předkládat judikaturu ve svých podáních tak, aby byl výsledek co nejpřesvědčivější (viz níže v pododdílu 3.2.8).

Co se týče sjednocování citací judikátů, v ČR k tomu vede ještě dlouhá cesta. Kultura citací soudních rozhodnutí je v ČR ve srovnání s jinými vyspělými zeměmi na velmi nízké úrovni. Mezi hlavní problémy citování v ČR patří:

- **Citování spisovou značkou.** Jedná se o českou raritu, která se stále používá. Spisová značka je čistě vnitřním evidenčním nástrojem soudu. A pokud pisatel cituje pouze spisovou značku bez uvedení toho, který konkrétní soud dané rozhodnutí vydal a kdy ho vydal, může se pod jednou spisovou značkou skrývat více rozhodnutí. Důvodem je to, že 1) stejnou spisovou značku může používat více soudů (jedná se pak o naprosto nesouvisející případy), nebo 2) konkrétní soud pod jednou spisovou značkou vydal několik rozhodnutí (jedná se o stejný případ, ale tento soud v daném případě vydal několik odlišných rozhodnutí). Bohužel často pisatelé citují holým způsobem jako, 32 C 125/2011.
- **Extrémně dlouhé citace.** Běžné jsou citace typu *Nález III. ÚS 84/94, Ústavní soud: Sbírka nálezů a usnesení, C. H. Beck, Praha 1994, sv. 3, str. 257 násl.* Proč nenajít nějakou zkratku jako to dělají v USA: *Roe v. Wade, 410 U.S. 113 (1973)* nebo v Německu: *BGHZ 82, 296 (298)*.¹²²
- **Neexistence jednotné citační praxe.** Různým způsobem se necituje jen v soudních podáních. Různě citují i soudy ve svých rozhodnutích. Relativně nejjasnější se jeví citační praxe Nejvyššího správního soudu, naopak nejméně jasná je citační praxe

¹²¹ *Tamtéž*, s. 279 an.

¹²² Kühn (2006), s. 113-114.

Ústavního soudu. Vlastní nálezy Ústavní soud cituje podle standardní citace, pokud byly publikovány ve Sbírce zákonů, jinak cituje své nálezy a usnesení někdy podle oficiálního označení ve své sbírce, někdy podle strany v této sbírce, někdy podle jednacního čísla a někdy kombinuje všechny formy citací. Citační praxe se liší i mezi jednotlivými senáty. V oblasti odkazů na judikaturu tak platí, že vyžaduje intelektuální explikaci. Nelze se spoléhat na automatické rozpoznávání ani standardních odkazů.¹²³

- **Citace ve stylu „podle ustálené judikatury“** či „podle ustálené komentářové literatury“.¹²⁴ Konkrétní příklad takové citace v podání: „Ústavní soud již dříve poukázal na to, že obecné soudy při svém rozhodování musí v první řadě zkoumat, zda v extradiční věci stěžovatele existují podstatné důvody pro závěr, že vydávanému v případě jeho vydání hrozí nebezpečí mučení, kruté nebo nelidské zacházení (tzv. „substantial grounds test“)...“¹²⁵ Namísto těchto obecných citací by se mělo užívat adresných citací. Přípustná by obecná citace byla u notorií typu „Ústavní soud není podle své ustálené judikatury součástí obecného soudnictví ani není obecným soudům nadřízen.“¹²⁶

3.2 Jednotlivé prostředky amerických žalob aplikovatelné na české žaloby

Současný vývoj nás staví před nutnost se porozhlédnout po cizojazyčné inspiraci při psaní soudních podání, jelikož v ČR nebyla zatím o psaní soudních podání (nebo obecně o právním psaní) vydána žádná odborná kniha (nepočítám-li těch necelých šest stran textu o stylistice žalob v knize *Klíč k soudní síni*¹²⁷ – nic jiného jsem na českém trhu skutečně nenašla). Existují sice příručky typu vzorů podání, smluv a dalších právních úkonů,¹²⁸ jsou to ale formalizované formulářové texty, které stylistickou stránku moc nekomentují. Jejich struktura je ustálená – taky proto, že se jedná o kompiláty předcházejících verzí. Nám ale přece jde o to, obohatit podání novými prvky, které ho učiní přesvědčivějším. Z důvodů odlišností, které jsem vyložila výše, budou některé rady amerických právníků neaplikovatelné na zdejší poměry. Některé jsou ale

¹²³ Cvrček, František: *Právní informatika*. Vydání první. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 103-104.

¹²⁴ Oboje např. v usnesení I. ÚS 1109/13 ze dne 19. 6. 2013. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>

¹²⁵ Ústavní stížnost ze dne 14. 11. 2011 ve věci sp. zn. IV.ÚS 353/12 (nezveřejněná).

¹²⁶ Kühn (2006), s. 119.

¹²⁷ Jirsa (2006), s. 218-223.

¹²⁸ Např. vzory vydávané Legis, C. H. Beck, Linde, Sagit apod.

naopak užitečné a mohli bychom se z nich poučit. V následujících pododdílech jsou ve stručnosti rozvedeny věci, kterými by se český pisatel soudních podání mohl inspirovat.

Níže uvedené rady samozřejmě nemohou z nikoho udělat výborného pisatele soudních podání, ale alespoň se pokusí odradit od psaní krkolomných soudních podání, jaká se v současné době píšou. Cílem právního pisatele bude nenudit svého čtenáře, usnadnit mu práci, jemně až podprahově ho přesvědčit o svých tezích a tím zvýšit své šance na vítězství.

Jsou věci, které se lze naučit, jako bezvadná gramatika, schopnost členit text, aby byl přehledný, jakým slovům se vyhýbat apod. Nicméně styl je věc velice subjektivní, nelze ho napodobit, ale pouze najít si ten svůj vlastní. I odborné texty je možno psát stylově. O to více to platí pro soudní rozhodnutí a podání, neboť to nejsou odborně-administrativní texty v pravém slova smyslu.

Už od antického Řecka známe dva literární styly vyvíjející se současně vedle sebe: styl atický je stručný a strohý, kdežto styl asijský je složitý a velkodušný. Můžeme říct, že asijský styl je více k vidění u soudních rozhodnutí, zatímco u soudních podání se více vyskytuje styl atický. Pokud je soudní pisatel nadaný spisovatel, nebude pro něho problém napsat cokoliv jak v asijském, tak atickém stylu. Oboje bude stejně působivé a přesvědčivé. Těm, kteří nemají tolik talentu, se doporučuje začít s jednoduchým stylem atickým, který se také podle současníků hodí více pro právní psaní obecně. Ani tak nemůžeme jasně říct, který styl je pro psaní soudních podání lepší, třebaže otázka, který styl je praktičtější, je zodpovězena. Tak či onak, „*Každý styl je dobrý, pokud nenudí.*“ (Voltaire).¹²⁹

Aby pisatel lépe psal, je nejlepší radou číst žaloby psané těmi nejlepšími advokáty. To je ovšem těžké, neboť žaloby na rozdíl od rozhodnutí soudu nejsou veřejnosti dostupné. Jen občas může některý vrcholný soud (Ústavní soud nebo Nejvyšší správní soud) zveřejnit na svých stránkách žaloby. Jsou to ale pouze návrhy na rušení ustanovení zákonů, nikoli stížnosti fyzických osob. Pokud pisatel pracuje ve velké advokátní kanceláři, může se poučit ze žalob psaných zkušenějšími kolegy nebo se do jeho rukou může dostat zajímavá žaloba protistrany. Obecně však nemá pisatel příliš velkou šanci číst jiná podání. Soudci jsou na tom lépe, protože jejich hlavní náplní je číst stohy žalob. Proto pokud by se v budoucnu měla vydat nějaká kniha jak stylově

¹²⁹ Garner (2002), s. 5-13.

psát soudní žaloby, doporučila bych, aby se takového úkolu chopil nějaký zkušený soudce ve spolupráci s jazykovědcem.

Možná si někdo z vás říkáte: pokud vím, co chci napsat, nebude problém to hodit na papír. Položte si však otázku: pokud je tomu tak, proč jsou v USA na toto téma vydávány stohy knih, na fakultách jsou tomu věnovány samostatné semináře a kurzy, profilují se odborníci speciálně na stylizaci žalob (např. Bryan Garner), právní kanceláře si najímají poradce pro psaní podání; a nakonec: proč jsou česká soudní podání tak nepřehledná, že často i samotní soudci musí věty číst vícekrát, aby si to v hlavě srovnali. Nemusíme být tak puntičkářští jako Američané, postačí psát tak, aby si nad pisatelovým profesním výtvozem jazykovědci a stylisté nervali vlasy. Neboť, jak kdysi řekl Arthur Schopenhauer, dobrá forma pozvedává obsah.¹³⁰

Obecně je text amerických žalob rozdělen do samostatných částí s nadpisy. Úvodní informace jsou stejné jako u českých žalob, tzn. označení soudu, stran sporu, název žaloby. Poté česká žaloba přejde k vlastnímu vylíčení skutku i práva. Americká žaloba po úvodních informacích pokračuje tzv. *statement of the question* neboli rámcovou otázkou. Až pak následuje faktická část (*statement of the facts*) věnována výhradně vylíčení skutkových okolností bez právní argumentace. Úvahy a argumentace jsou rozvedeny v samostatné právní části (*statement of the law*). Fakta a právo jsou tedy zcela odděleny na rozdíl od občasného českého zvyku psát oboje souběžně. Americká žaloba končí závěrem, který je obdobou českého petitu. Kromě toho je v amerických žalobách v samostatných částech ještě obsah, úvod, předcházející proces, seznam všech použitých předpisů, judikátů a jiné literatury a shrnutí argumentů.

Za ideální žalobu se považují žaloby podávané generálním prokurátorem k Nejvyššímu soudu USA.¹³¹ Je to dobrá inspirace vzhledem k tomu, že se jedná o jednoho z nejschopnějších právníků, někdy přezdíváného jako desátý soudce Nejvyššího soudu USA.

Níže už k jednotlivým americkým prostředkům, které podle mého mínění mohou pozvednout styl českých žalob.

¹³⁰ Schopenhauer, Arthur: *O spisovatelství a stylu*. Překlad Věra Koubová. Vydání první, Praha: Hynek, 1994, s. 12-14.

¹³¹ Některé žaloby lze najít na <http://justice.gov/osg/briefs/>

3.2.1 Statement of the question

Rámcová otázka (*statement of question*) jako jedna z nejdůležitějších částí celé žaloby se nachází hned na začátku, před výkladem k samotnému případu. Pisatel jí dává jasně najevo, co považuje v daném případě za sporné a co by měl soudce vyřešit. Je to základní premisa, od které se bude vyvíjet celá žaloba. Kompozičně je rámcová otázka poplatná teorii tzv. obrácené pyramidy s úvodními nejdůležitějšími údaji, které se pak rozšiřují a doplňují. Má za úkol sdělit podstatu celého případu. V řadě amerických států je formulace otázky předepsána procesním předpisem, ale i tam, kde není povinná, se jí pro názornost žaloby používá. Obzvlášť důležitou roli hraje u odvolání k Nejvyššímu soudu USA. Tam dokonce nesprávně položená otázka vede k odmítnutí žaloby.¹³²

Jsou dvě možnosti jak zarámovat otázku. První způsob se používá u jednoduchých případů a je tvořen jednou tázací větou. Tato věta by měla být konkrétní, povrchní otázka typu *Porušil žalovaný smlouvu?* nedává moc vodítek. Lepší bude: *Žalovaný dovezl kamení s dvoudenním zpožděním. Je žalobce oprávněn odmítnout dodávku a odstoupit od smlouvy?* Druhá varianta se užívá pro složitější případy, kde by jediná věta nemohla vystihnout podstatu případu. Taková jediná věta by musela být neskutečně dlouhá a krkolomná. Proto je lepší si myšlenky rozložit do více vět, přičemž poslední věta by měla být tázací. Uvedu konkrétní příklad – šlo o případ,¹³³ kdy žalobcem byla Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, žalovaným byl provozovatel televizní stanice Nova Cinema. Žalobce podal správně žalobu k soudu pro porušení zákona o vysílání. Důvodem bylo to, že žalovaný v době 16 hodin odpoledne pouštěl na své stanici násilnou epizodu jistého seriálu. Podle zákona o vysílání se totiž mezi 6. a 22. hodinou nesmějí vysílat žádné pořady, které by mohly ohrozit mravní vývoj dětí do 12 let.

Statement of the question žalobce by mohla znít takto:

Zákon o vysílání zakazuje provozovateli vysílat v době od 6 do 22 hodin pořady, které by mohly ohrozit psychický vývoj dětí do 12 let. Žalovaný vysílal na stanici Nova Cinema v 16 hodin druhou epizodu seriálu „Hranice“, která obsahovala násilné výlevy včetně vraždy spoutané ženy. Má být žalovaný shledán vinným za tento zjevně spáchaný

¹³² Scalia (2008), s. 83-88.

¹³³ Případ sp. zn. 10 A 166/2012 z Městského soudu v Praze (nezveřejněný).

správní delikt? Je požadovaná pokuta 100.000,- Kč přiměřená, když zákonná úprava umožňuje uložit pokutu za podobný delikt až částkou 10.000.000,- Kč? (75 slov)

Žalovaný by se mohl bránit takovouto *Statement of the question*:

Provozovatel odvysílal uvedenou „násilnou“ epizodu. Násilná však byla jediná scéna, která je navíc zpracována rychlými střihy neumožňující sledovat detaily. Vražda ženy se navíc odehrává mimo záběr kamery. Divák tak vnímá jen smysl celé scény, kde násilí má své opodstatnění, nejedná se o samoučelné násilí. Takový seriál nemůže dětem přivodit psychický otřes. Dotčené zákonné ustanovení navíc nemůže suplovat odpovědnost rodiny za výchovu dětí. Z výše vyplývá, že se provozovatel nedopustil správního deliktu. Bude soudem osvobozen? (74 slov)

Otázka by měla být dostatečně informativní a účinně nutit čtenáře, aby odpověděl na otázku tak, jak pisatel chce. Doporučuje se položit otázku tak, aby čtenář odpověděl kladně.¹³⁴

Bryan Garner – člověk, který „vynalezl“ rámcovou otázku – doporučuje, aby celkově věta či věty nepřekročily 75 slov. Delším textem by čtenáři ztratili trpělivost. Čtenáři jsou zkrátka netrpěliví ohledně toho, o čem případ je. Rámcovou otázkou jim pisatel dá satisfakci hned na začátku, jejich zvědavost je uspokojena.¹³⁵ Bez této rámcové informace bude soudce v nevědomosti, a až si uvědomí, o co především v daném případě jde, bude muset listovat žalobou zpět. Začlenění rámcové otázky do českého podání je podle mého názoru možná ten nejlepší nápad ze všech nápadů, které hodlám v této práci nabídnout.

Již římský řečník Cicero radí, abychom předtím, než vyložíme fakta případu, seznámili posluchače s jádrem problému. A když se podíváme pozorně, různé podoby rámcové otázky se vyskytují skoro všude.

Např. v umělecké literatuře (povídka, novela, román) je takovou *statement of the question* premisa. Je to osobní pomocník spisovatele; nástroj, který pomáhá spisovateli držet se zvoleného tématu. Premisu si musí vytyčit hned na začátku. Např. premisa pro Hemingwayova *Starce a moře* by mohla znít: *Odvaha a vytrvalost přináší ocenění a uznání. A i když stařec svůj boj o rybu prohrál a žraloci mu těžce ulovenou rybu sežrali, byl nakonec odměněn obdivem a úctou ostatních rybářů.* Premisa spisovateli pomáhá ve

¹³⁴ Wiener, Frederick B.: *Briefing and Arguing Federal Appeals*. Vydání první, Washington, D. C.: BNA Incorporated, 1961, s. 72-81.

¹³⁵ Garner (2002), s. 183-187.

chvíli, kdy bude řešit otázku, co do svého příběhu ještě může zahrnout a co už nikoliv. Pokud pracuje s vytyčenou premisou, pak je odpověď poměrně snadná: do příběhu může zahrnout vše, co podporuje jeho premisu a přispívá k tomu, že bude premisa v závěru díla potvrzena. Premisa je vyvrcholením, shrnutím, zakončením všech argumentů. Premisa obsahuje postavu, konflikt i rozuzlení. Že je základní konflikt příběhu vyřešen, je vlastně pouze jinými slovy řečený fakt, že premisa byla potvrzena. Premisa je také marketingovým nástrojem, který pomáhá knihu uvést na trh a prodat. Proto ji častěji než kdokoliv jiný chtějí znát hlavně vydavatelé. Obecná (povrchní) premisa spisovateli nijak nepomůže. Aby fungovala, musí být jedinečná a konkrétní. Jenom tak může plnit svou roli pomocníka. Nefungují takovéto premisy: *Kouření zabíjí. – Bohatství je příjemné. – Vzdělání je důležité. Z většiny chybných premis je možné vytvořit správné premisy, např.: Závislost na droze dělá i z nóbl člověka zvíře. – Chamtivost zapříčiněná chudobou v dětství může vést až k naprostému šílenství. – Umožníte-li nevzdělanému bezdomovci studium a dáte mu zázemí, může z něj nakonec být i vynikající lékař.*¹³⁶ Jak je vidět, premisa je vlastně rámcovou otázkou v umělecké literatuře. Rozdíl je v tom, že spisovatel má svou premisu napsanou mimo knihu jen pro své vlastní usměrnění. Titulní strana knihy opatřena premisou by byla pro čtenáře katastrofou, vid'te. Soudní podání má jinou hlavní funkci – funkci informační; nemá soudce nechávat až na konec žaloby v nevědomosti a napětí ohledně toho, zda žalovaný zabil svou babičku nebo vlastně manželčinu tetu.

Rámcová otázka ve scenáristice se nazývá *log-line*. Každý producent chce v první řadě slyšet *log-line*, čili děj příběhu. Porovnáme-li premisu s *log-lineem*, *log-line* je mnohem konkrétnější. Takže zatímco premisa zní: *Závislost na droze dělá i z nóbl člověka zvíře. Log-line* by vypadal spíš takto: *Vysokoškolský profesor zabaví studentovi nebezpečnou drogu a poté, co ji sám ze zvědavosti ozkouší, stává se zvířetem ochotným udělat pro získání drogy cokoli, včetně vraždy nevinné studentky.*¹³⁷ Tak se zdá, že *log-line* má ještě o něco blíže k *statement of the question* než premisa.

I v žurnalistice se vyskytuje obdoba rámcové otázky. Je jí první odstavec, označovaný jako *lead*. Není zdůrazněný pouze graficky, ale i obsahově. Bývá pojat jako

¹³⁶ Dočkalová, Markéta: *Tvůrčí psaní pro každého 2*. Vydání první, Praha: Grada Publishing, 2009, s. 25-30.

¹³⁷ *Tamtéž*, s. 30.

úvod k dalším informacím, jako stručné resumé, které by mohlo být samostatnou zprávou.¹³⁸

3.2.2 Statement of the facts

Jelikož v angloamerickém právním systému neplatí zásada *iura novit curia* (viz pododíl 3.1.1) a žaloba musí obsahovat jak skutkové, tak právní tvrzení, jsou jejich žaloby podstatně delší. Tzv. *statement of the facts* obsahuje skutkové okolnosti bez právní argumentace. Pouze se zde popisuje, co se vůbec stalo. Této části se přikládá důležitá role, protože američtí soudci jsou citliví na ekvitu – chtějí mít pocit, že jejich úvaha není příliš ovlivněna rétorikou advokátního právního rozboru. Proto čtou *statement of the facts* velice pozorně ve snaze najít v ní konečné řešení ještě dřív, než začnou číst *statement of the law*. Obecně se američtí právníci shodují na tom, že by bylo největší chybou každého pisatele pouze suše vylíčit skutkový stav. To, že se v narativní části nesmí argumentovat, neznamená, že nemůže být přesvědčivá. Tato část, pokud je napsána dobře, může posloužit jako měkký prostředek v přesvědčování.¹³⁹

České žaloby po úvodních informacích líčí skutkový stav a v následující samostatné části právo. Někdy se však paralelně líčí jak fakta, tak právo. Souběžné líčení skutku a práva má výhodu v tom, že text je plynulý – fakta jsou hned okomentována právem. Pokud by skutek a právo byly v oddělených částech, musel by se soudce občas při čtení právní argumentace vracet ke skutkovému líčení. Kladem odděleného přístupu je, že se dá v narativní části působivě rozvinout příběh (viz kapitola 4), který nebude deformován právními komentáři, mnohdy obsahující sáhodlouhé názvy zákonů, číslice judikátů, citáty a citace. Osobně bych dala přednost souběžnému líčení u jednoduchých žalob a u komplikovaných případů bych oddělovala fakta od práva.

Další radou je, aby se pisatel přemohl a řekl i slabiny svého případu, protože jen velice vzácně budou fakta i právo mluvit ve prospěch pouze jedné strany. V telenovelách tomu tak možná bývá, ale ve skutečném životě nikdo není jenom „zlý“ nebo jenom „hodný“. Dobrou taktikou je otevřeně přiznat své slabiny a nenechat, aby na ně upozornil soupeř. Má to dvě výhody: 1) pisatel dá najevo, že se nesnaží slabiny

¹³⁸ Minářová (2011), s. 259.

¹³⁹ Wiener (1961), s. 44 an.

zamést pod koberec, a 2) budí zdání, že je vzal v úvahu, ale nepovažuje je za signifikantní pro případ. V konečném důsledku bude pisatel působit důvěryhodně, sebevědomě, že má svůj případ pevně ve svých rukách.¹⁴⁰

V českých žalobách je časté to, že se líčí detaily, které nejsou důležité. Detaily o místě, času, vlastnostech, historii, které pokud by nebyly popisovány, nijak by tím žaloba neutrpěla.¹⁴¹ Zde třeba konkrétní příklad přesné datace, která není nezbytná: „Dne 15. 2. 2011 žalovaná... .. Následujícího dne, 16. 2. 2011 proto žalovaná... .. Téhož dne, tedy 16. 2. 2011...“¹⁴² Stačí přesně zmínit jen první datum a pak psát pouze *následujícího dne* a *téhož dne*. V některých případech stačí i obecnější datace typu *o týden později, na konci jara* apod. Žaloba bude znít přívětivěji.

3.2.3 Statement of the law

Samostatnou částí v amerických žalobách je právní argumentace. Nebudu zde popisovat, jak správně vytvořit sylogismus (logické argumentační tvrzení), ani se podrobně zabývat výkladovými argumenty, jako důkaz z opaku, důkaz od většího k menšímu apod. Předmětem této práce jsou přece jen formální (stylistické) aspekty žaloby, nikoliv otázky interpretace a aplikace argumentů. Stylistika dává rady, v jakém pořadí předkládat jednotlivé argumenty, aby byl výsledek optimální.

První dojem je nesmazatelný. Soudcova mysl je nejjasnější na začátku. Pisatel by proto měl dát svůj vítězný argument hned na úvod, i kdyby logická posloupnost případu odsouvala tento argument na konec. Dobrou taktikou je dát tento argument na začátek a na konci ho může pisatel zopakovat, aby nebyla narušena posloupnost. Tam, kde jsou si argumenty rovnocenné, mají být prostě předkládány tak, jak se od sebe logicky odvíjejí.¹⁴³

To, co platí v rétorice, nemusí být efektivní v písemném projevu. Při ústní obhajobě se začíná silným argumentem, poté řečník přejde ke slabšímu argumentu a na konci vytahuje nejsilnější argument, aby jaksepatří opustil pódium s glancem. Takové schéma neplatí pro psanou prezentaci. Soudce chce vidět hned na začátku nejsilnější argument, a pokud si ho nechá pisatel na konec, nebude to zdaleka tak působivé jako

¹⁴⁰ Scalia (2008), s. 20-22.

¹⁴¹ *Tamtéž*, s. 95-96.

¹⁴² Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 11. 11. 2011 ve věci sp. zn. 32 C 125/2011 (nezveřejněná).

¹⁴³ Scalia (2008), s. 14-15.

v mluveném projevu. Jakmile se totiž soudce dostane ke slabším argumentům, bude mít za to, že pisatel už nemá lepší karty. Sečteno, je pravda, že konec je důležitý, ale v jiné próze, např. v detektivce, nikoli v soudním podání. Takže to nejdůležitější umístit na začátek, tam se zkratka musí kulminovat to nejpodstatnější.¹⁴⁴

Slabé argumenty by se v žalobě neměly vůbec objevit, neboť mohou oslabit zbytek žaloby. Pokud totiž advokát nedokáže vyhrát případ se svým nejsilnějším argumentem, těžko ho vyhraje se slabším. Američané s oblibou říkají, že dobrý právník se pozná podle toho, že dokáže vypustit všechny slabé argumenty, místo aby je všechny (pro jistotu) naplácal do žaloby.¹⁴⁵ V českých poměrech toto půjde těžko prosadit, neboť zde platí přísná koncentrace řízení. Pisatelé nebudou chtít podstoupit ve jménu literární aspirace hrozbu, že vypustí v mylné představě argument, který se nakonec ukáže být důležitý.

Argumentace by neměla být užvaněná, ale stručná a úsečná, beroucí v potaz pravidla formální logiky a sylogismu. A pokud možno, pisatel by měl demonstrovat, že je jeho nárok oprávněný nejen podle zákona, ale že je též rozumný, spravedlivý, férový – zkratka takový důvod, kterým by se pisatel snažil přesvědčit laika.¹⁴⁶

A nakonec, u soudu může pisatel uspět pouze s racionálními argumenty, ne apelací na soudcovy emoce. Soudci jsou hrdí na to, že rozhodují pouze na základě rozumu. Apelovat na soudcovu spravedlnost je něco jiného. Rozdíl je v tom, že druhé řečené má oporu ve faktech a argumentech. Je oprávněné a zprostředkovaně, neokázale tak působí i na soudcovy emoce.¹⁴⁷ Není též dobrý nápad osočovat vehementně protistranu ani nižší soud při odvolání. Jakkoli je pisatel nespokojený s verdiktem soudu, neměl by v odvolání dávat najevo pochybnosti o duševní integritě soudce nebo kvalitě jeho vzdělání. Určitá míra rozumné kritiky je přípustná. Navíc problém není ani v tom, že by se pisatel mohl dotknout soudce (co si o něm pisatel myslí, soudce dobře ví a jistě to přežije), jako spíše v tom, že se nakonec může ukázat na základě rozhodnutí odvolacího, dovolacího, příp. i Ústavního soudu, že pisatel blamoval. Kdo by tu potom byl za mentálně nedostatečného?¹⁴⁸ Příklad ještě mírného osočení: „...*naproste*

¹⁴⁴ Garner (2002), s. 59-62.

¹⁴⁵ Wiener (1961), s. 82 an.

¹⁴⁶ Scalia (2008), s. 26-30.

¹⁴⁷ *Tamtéž*, s. 31-32.

¹⁴⁸ Jirsa (2006), s. 219-220.

neprofesionalita Obvodního soudu pro Prahu I...“¹⁴⁹ Pisatel musí pěstovat klidný tón, zachovat tvář pokerového hráče, povznést se nad vášněmi a nechat fakta a právo mluvit v jeho prospěch.¹⁵⁰

3.2.4 Reakce na podání protistrany

Pokud pisatel píše podání jako první (jeho podáním je soudní řízení zahájeno), měl by kromě předkládání svých argumentů preventivně popírat i možné soupeřovy argumenty. A to uprostřed svého podání, nikoli na začátku nebo na konci. Popírání hned na začátku vypovídá o pisateli, že se cítí být v defenzivní pozici. Umístěním na konec zase ztrácí popření na ráznosti, takže by měl pisatel začít svými silnými argumenty a pak preventivně vyvracet ty soupeřovy. Toto vyvrácení je nejlepší začlenit do stejného odstavce s pisatelovým argumentem (vždy po něm), který se soupeřovým protiargumentem souvisí. Preventivní popírání v samostatných odstavcích za všemi pisatelovými argumenty by nutilo soudce se vracet k předchozím odstavcům.¹⁵¹ Preventivní popírání je užitečné, protože 1) soudci nabudou dojmu, že pisatel případ prozkoumal ze všech úhlů, 2) reagovat jen, když soupeř nadhodí argument, o pisateli vypovídá, že se příliš nehrne do konfrontace, 3) protivník ztrácí možnost „bombardovat“ pisatele argumenty, ale naopak je neustále stavěn do defenzivní pozice.¹⁵²

Pokud je pisatel druhý v pořadí (vyjadřuje se k žalobě protivníka), musí nejdřív pohotově zareagovat na soupeřovy přesvědčivé argumenty, a až pak může seznámit publikum se svým územím. Pokud je argument protistrany výrazně slabý nebo nesmyslný, nemusí na něj reagovat hned na začátku, ale až v rámci svých argumentů.¹⁵³ Po vyvrácení opozičních argumentů by pisatel měl pokračovat jako u normální žaloby, tj. vyprávět příběh od začátku do konce, jak to nejlépe vyhovuje jeho klientovi, a připravit si tak půdu pro své argumenty. Tyto své argumenty musí pak předkládat v pořadí, které nejvíce mluví ve prospěch klienta, nikoliv následovat pořadí, které pro své argumenty zvolila protistrana.¹⁵⁴ Zkrátka se pisatel nesmí nechat vláčet soupeřovou

¹⁴⁹ Ústavní stížnost ze dne 23. 5. 2011 ve věci sp. zn. II. ÚS 1502/11.

¹⁵⁰ Scalia (2008), s. 34-35.

¹⁵¹ *Tamtéž*, s. 71.

¹⁵² *Tamtéž*, s. 15-16.

¹⁵³ *Tamtéž*, s. 17-18.

¹⁵⁴ Wiener (1961), s. 137-143.

žalobou. V ČR advokáti takový přístup nevyznávají – pouze následují argumenty protistrany, fakta většinou už znovu nevypráví. Jak radí jedna česká učebnice: „...o dalším typickém podání, tedy o vyjádření k žalobě. Jistě, v první řadě je v něm třeba napadnout a zpochybnit tvrzení protistrany... .. Pokud jde o jeho obsah, lze ve stručnosti říci, že je do určité míry zrcadlovým obrazem žaloby – k relevantním tvrzením žalobce musíme předložit relevantní tvrzení naše...“¹⁵⁵ Česká praxe má jednu výhodu – který soudce chce číst záhadu dvakrát? Garner má však za to, že je nejlepší vyprávět celý příběh od začátku, pisatel tím seznámí soudce s vlastní verzí případu. Pouhé argumenty bez vylíčení faktů totiž nejsou tak působivé. Soudci se musí vracet k žalobě protistrany a tím vidí případ především očima protistrany, jinak řečeno, hraje se na půdě té strany, která poskytla úplná fakta.¹⁵⁶

3.2.5 Měkké prostředky přesvědčování

Dobry pisatel se nespolehá pouze na text zákonů. Tam, kde není zákon nebo když zákon mluví v jeho neprospěch, je třeba se porozhlédnout po judikatuře, legislativní historii, analogii, odborných člancích apod.¹⁵⁷ Z odborných právních článků by pisatel měl použít ty, jež jsou psané uznávanými odborníky, kteří provedli řádný vědecký výzkum na tomto poli; nebo ještě lépe, články psané skupinou odborníků, neboť osamělý názor jednotlivce je méně účinný. Příkladem by mohla být ústavní stížnost Tomáše Sokola ve věci „*Porušení práva na ochranu lidské důstojnosti a na respekt k soukromému životu přiznáním nedostatečné výše náhrady nemajetkové újmy v penězích*“ (populární název uvedený na webové stránce ÚS).¹⁵⁸ Stěžovatelem byl známý spisovatel Michal Viewegh, kterého bulvár poškodil na cti. Žádal proto odškodnění 5 milionů Kč, nižší soudy mu přiznaly pouze 200 tisíc Kč, a tak se obrátil na Ústavní soud. Sokol ve stížnosti argumentoval článkem soudce Michala Ryšky,¹⁵⁹ ve kterém Ryška vyslovil novátorský názor, že náhrada nemajetkové újmy by neměla plnit pouze funkci satisfakční, ale i preventivně-sankční. Odškodnění by se tím několikanásobně zvýšilo a odradilo by napříště bulvár od zasahování do soukromí

¹⁵⁵ Jirsa (2006), s. 219.

¹⁵⁶ Scalia (2008), s. 93-96.

¹⁵⁷ Wiener (1961), s. 170 an.

¹⁵⁸ Nález I.ÚS 1586/09 ze dne 6. 3. 2012. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>

¹⁵⁹ Ryška, Michal: *Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti*. Právní rozhledy. 2009, č. 9, s. 305-308.

známých osob. Tento názor Ryšky Ústavní soud akceptoval, čímž české právo od tohoto nálezu změnilo svůj pohled na povahu náhrady nemajetkové újmy.

Není-li výše uvedených prostředků, je možné se pokusit poukázat na změnu společenského klimatu s pomocí ekonomických, sociálních či vědeckých materiálů (v USA se žalobám apelujícím na neprávnické společenské faktory říká *Brandeis briefs*¹⁶⁰ – jsou užitečné v případech týkajících se např. pracovní doby žen, různých druhů diskriminace apod.). Dovedu si představit, že se *Brandeis briefs* budou v budoucnu vyskytovat v případech genetického inženýrství, potratu (v zemích, kde je to ještě zakázáno), eutanazie a obecně v různých oblastech medicíny¹⁶¹ spíše než v oblastech humanitních. Důvodem je rychlejší vývoj přírodovědných věd než věd společenských.

3.2.6 Argumentační nadpisy

Třebaže jsou americké žaloby mnohem delší než ty české, bývají velice přehledné, neboť každá kapitola žaloby má svůj nadpis a každé oddíly či pododdíly žaloby mají své podnadpisy. České žaloby s nadpisy spíše nepočítají. Vyskytují se opravdu jen u obsáhlých žalob, zpravidla těch mířících k nejvyšším soudům. Reprezentativní bývají ústavní návrhy¹⁶² na rušení předpisů, které mívají nadpisy, podnadpisy, a dokonce obsah (taky proto, že jsou tak dlouhé). Osobně si myslím, že obsah (a s tím logicky i nadpisy a podnadpisy) by měla mít každá žaloba delší než 20 stran. Běžná česká žaloba je však typická oddělenými částmi číslovanými římskými číslicemi bez nadpisů, takže není předem jasné, co bude pod jednotlivou číslicí (fakta, právo, oboje, předcházející řízení, úvod, závěr?).

A pokud už česká žaloba obsahuje nadpisy, jsou vždy asertivní, nikoli argumentační. Asertivní nadpisy ve stylu *Skutkové vyličení, Právní zhodnocení* nechávají čtenáře slepým. Už v nadpisu by měla být nějaká konkrétní informace. Nadpis by měl představit fakta nebo argument ve zkrácené verzi. I podnadpisy by měly být argumentační.¹⁶³ Uvedu konkrétní případ, který má sice nadpisy, ale jsou asertivní:

- *Úvodní informace*
- *Skutkové okolnosti*

¹⁶⁰ Wiener (1961), s. 187-196.

¹⁶¹ Argumentace vědou se objevila třeba v ústavní stížnosti ze dne 3. 2. 2011 ve věci sp. zn. III. ÚS 449/06 „Povinné očkování dětí proti infekčním nemocem“ (nezveřejněná).

¹⁶² Např. ústavní návrh ohledně církevních restitucí ze dne 29. 1. 2013. Dostupný z <http://usoud.cz/>

¹⁶³ Wiener (1961), s. 67-72.

- *Nekalosoutěžní jednání*
- *Právo na přiměřené zadostiučinění*
- *Žalobní návrh*¹⁶⁴

Navrhuji takové asertivní nadpisy nahradit těmito argumentačními nadpisy (podnadpisů není v tomto případě potřeba, neboť žaloba čítá jen 7 stran):

- *Úvodní informace o profesních pozicích žalobce a žalovaného.*
- *Skutková okolnost spočívající v pošpinění pověsti žalobce emailovými a ústními výroky žalovaného.*
- *Nekalosoutěžní jednání žalovaného vůči žalobci kvůli obavě z konkurence v oblasti stomatologie.*
- *Právo žalobce na přiměřené zadostiučinění za újmu na jeho profesní a občanské cti.*
- *Žalobní návrh spočívající ve zdržení se protiprávního činu a v zaplacení peněžitého zadostiučinění.*

Záleží na vkusu čtenáře, čemu z toho dá přednost. Každopádně nadpisy musejí být v každé, i sebekratší žalobě.

A nakonec, kdo je králem ve vymýšlení argumentačních až persvazivních nadpisů? Přece žurnalisté. A proto by se pisatel měl naučit používat techniku novinových titulků (viz pododdíl 1.3.4).

3.2.7 Jazyk, styl a vzhled textu

Jazyk je jediným nástrojem právníka, proto by si ho měl osvojit na nejvyšší úrovni. Musí ovládat jazyk po gramatické a stylistické stránce a mít širokou slovní zásobu. K dosažení tohoto vede dlouhá cesta. Prvně musí pisatel číst kvalitní literaturu. Většina právníků bohužel nečte nic jiného než odbornou právní literaturu.¹⁶⁵ Špatně píšou, protože čtou monotónní literaturu. Druhým krokem je hodně psát, a to nejen právní texty, ale třeba eseje, povídky, dopisy přátelům,...¹⁶⁶ Musí mít vždy po ruce gramatické slovníky, slovníky slovní zásoby, slovníky cizích slov, slovníky synonym, právníkové slovníky, příručky věnované interpunkci, různé mluvnice atd. V ČR na rozdíl

¹⁶⁴ Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 9. 10. 2012 ve věci sp. zn. 10 Cm 27/2012 (nezveřejněná).

¹⁶⁵ Viz Mazanec, Michal: *O Venouškovi, tetě Boženě, paviánech a Medvídkovi Pú*. Jiné právo (6. 10. 2009). Dostupný z <http://jinepravo.blogspot.cz/>

¹⁶⁶ Scalia (2008), s. 61-64.

od USA postrádáme tzv. *usage* pro právníky¹⁶⁷ (jde o slovník právních termínů, ale i s komentáři o tom, jak dané slovo používat gramaticky, stylisticky a obsahově správně) a příručky o efektivním právním psaní¹⁶⁸ (jako existují učebnice tvůrčího psaní pro začínající spisovatele, tyto jsou určeny speciálně právníkům).

Jak jsem naznačila na úplném začátku tohoto oddílu, existují dva styly – atický a asijský. Protože jsou čeští pisatelé na poli právního psaní začátečníci (a čeští soudci jsou více zvyklí na „atické žaloby“), bude lepší pisatele v této práci seznámit spíše se *správným* atickým stylem psaní soudních podání (některé rady, jak psát správně atickým stylem, jsem už poskytla v pododdílech 1.2.1 a 1.2.2). Jasnost a stručnost spíše než literární rafinovanost jsou příznačné pro atický styl. Soudci mají mnoho případů, jsou netrpěliví, nechtějí strávit víc času nad jedním případem, než je nezbytně nutné. Žaloba musí být svižná, bez ozdob, opakování a zřejmostí. Komplikovaný jazyk bohužel patří k právní mluvě a v některých místech se ho nelze zbavit. Někdy právníci záměrně (nebo nevědomky, neboť jiný způsob psaní neznají – takovému způsobu psaní totiž byli vystavováni už od studií na fakultách) užívají složitostí i tam, kde je možno psát prostým, obyčejným, lapidárním jazykem. U jednoduchých, krátkých žalob bude v ČR zapotřebí psát jasně, čistě. V současnosti jsou žaloby sice krátké, ale nepřehledné (tj. žaloby jsou psány špatným atickým stylem). U dlouhých žalob, jako jsou ústavní stížnosti, lze literárně aspirovat, ale vždy by se měla udržet jasnost. Z obou vlastností má vždy jasnost přednost před stručností. Stručnost za každou cenu totiž může vyústit v nejasnost, a tím by práce pisatele vyšla vniveč. Jinak řečeno, pisatel by se měl vyjadřovat vždy jasně, a pokud mu to případ dovolí, stručně. Jasnosti lze dosáhnout krátkými větami. Na druhé straně však konstantní používání krátkých vět bez dlouhých nepřidá na kvalitě prózy. Text pak postrádá rytmus, je monotónní.¹⁶⁹

V žalobě by měl pisatel nasadit bojovnější tón, proto by se měl vyhýbat výrazům jako *zdá se, že* a namísto toho používat *je jasné, že; je zcela nepochybné, že* apod. To se týká jen těch věcí, se kterými si je zcela jistý.¹⁷⁰ Pro inspiraci, jak psát horlivě, je dobré si přečíst soudní rozhodnutí, nebo ještě lépe soudní disenty. Na druhé straně, pokud si

¹⁶⁷ Např. Garner, Bryan A.: *Dictionary of Legal Usage*. Vydání třetí. USA: Oxford University Press, 2011.

¹⁶⁸ Např. Garner, Bryan A.: *The Redbook: A Manual on Legal Style*. Vydání třetí. USA: West Law School, 2013.

¹⁶⁹ Garner (2002), s. 201-203.

¹⁷⁰ *Tamtéž*, s. 35.

pisatel není jistý, že oponent jeho tezi nemůže žádným způsobem vyvrátit, neměl by být dogmatický a častovat protivníka větami jako *Argument protistrany je zcela absurdní!* Svět není černobílý, skoro nic není tak přímočaré. Věci nelze jednoduše dělit na dobré nebo špatné.¹⁷¹ Pokud je pisatelův případ tak jasný, proč se ocitá např. před Ústavním soudem?

Vzhled textu je také důležitý. Žaloba s mnoha druhy písma či velikostí, často obsahující kurzívu, podtržení a jiná zvýraznění, o sobě říká, že pisatel nemá případ v hlavě srovnaný. Někteří pisatelé zkrátka dokážou používat v jediném textu osm druhů písma o třech velikostech, dekorovaných prostrkáním, kurzívou, podtržením i tučným zvýrazněním.¹⁷² Přílišné použití okras je však urážkou čtenářovy inteligence, u méně otrlých jedinců může dokonce vyvolat stav podobný mořské nemoci.¹⁷³ Některé nejdůležitější věci (strany sporu, petit) je ale dobré zvýraznit. Jak? Podtržení je nevzhledné, je návratem do minulosti, kdy byly jen psací stroje a kurzívou nebylo možno psát. V dnešní počítačové době by proto pisatel měl dát přednost kurzívě před podtržením. Tučná slova uprostřed textu lze používat jen sporadicky, jsou hlavně určena nadpisům.¹⁷⁴ Zdůraznění jednotlivých slov, spojení či dokonce vět uprostřed žaloby, aby se ukázalo na jejich závažnost, nemusí být dobrý nápad vzhledem k tomu, že se jedná o čistě subjektivní názor na to, co je důležité. A pokud soudce nesdílí stejný názor, budou ho tato zdůraznění otravovat. Někdy pisatel může zajít tak daleko, že všechny pro něho důležité věty zakončuje vykřičníkem! Jako u jisté ústavní stížnosti,¹⁷⁵ kde jsem na jedné straně spočítala pět vykřičníků. Žalobu je možné psát bez použití zdůraznění, aniž by ztratila náboj. Možností, jak nahradit zdůraznění, je používat nadpisy nebo důležité slovo dát na konec věty¹⁷⁶ apod. – bude hodně záležet na pisatelově přirozeném citu pro uspořádání slov a vět.

3.2.8 Citace a poznámky pod čarou

Jelikož v ČR soudy netvoří právo, a tím pádem judikatura není tak důležitá jako v anglosaských státech (viz pododdíl 3.1.2), judikátů je v českých podáních podstatně

¹⁷¹ *Tamtéž*, s. 197-198.

¹⁷² Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 14. 11. 2011 ve věci sp. zn. 11 A 341/2011 (nezveřejněná).

¹⁷³ Jirsa (2006), s. 222.

¹⁷⁴ Scalia (2008), s. 122.

¹⁷⁵ Ústavní stížnost ze dne 23. 5. 2011 ve věci sp. zn. II. ÚS 1502/11 (nezveřejněná).

¹⁷⁶ Garner (2002), s. 66-73.

méně. U jednoduchých případů se jejich počet pohybuje kolem dvou, u vyšších soudů kolem šesti.¹⁷⁷ To v amerických žalobách se objevují odkazy na desítky i stovky judikátů, což je některými soudci vnímáno jako nežádoucí, dokonce i jako kontraproduktivní. Američtí soudci proto doporučují citovat pouze ty nejzákladnější a nejdůležitější případy. Encyklopedický výčet precedentů řešící totožně daný problém může soudce otrávit, takže nejlepší je vybrat si několik málo předních rozhodnutí – pokud možno nejnovějších, plus několik starších rozhodnutí soudu k prokázání jeho ustálenosti.¹⁷⁸ A nejlépe ty judikáty, které byly rozhodnuty jednohlasně nebo silně většinou.

Citovat by se mělo přesně podle pravidel.¹⁷⁹ V USA se cituje stranami řízení. Je to dobrý způsob, jak ve čtenáři hned vyvolat povědomí o případu, což by z pouhých čísel nedokázal. Ještě lepší by bylo citovat populárním názvem, např. *Před rokem v kauze „Policejní zásah v budově České televize“ Ústavní soud rozhodl, že...* (samozřejmě s připojením přesného čísla judikátu v poznámce pod čarou). Současné citace jsou všechny ve stylu: *„Stěžovatel není povinen využívat opravné prostředky, které jsou nedostatečné a neefektivní (srov. rozsudek velkého senátu Evropského soudu ze dne 8. 4. 2004 ve věci Assanidze proti Gruzii, stížnost č. 71503/01, odst. 127, dostupný na <http://www.echr.coe.int>; Soudní judikatura – Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, č. 3/2004).“¹⁸⁰ Přehlednější by bylo: *„Stěžovatel není povinen využívat opravné prostředky, které jsou nedostatečné a neefektivní (srov. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Assanidze proti Gruzii).“* Co jsem vypustila, bych dala do poznámky pod čarou.*

Citování menšinového právního názoru není tak nesmyslné, jak se zdá. Soud se může obměňovat a většina, která zastávala určitý pól, se stane menšinou a může být nyní přehlasována. Nebo společenské a právní změny mohou zapříčinit, že se menšinový názor časem stane názorem většinovým. Takové případy lze najít vzácně v rozhodovací praxi Ústavního soudu, např. nález,¹⁸¹ který zamítl návrh na zrušení volebních kaucí. Čtyři soudci připojili odlišná stanoviska. Když se Ústavní soud

¹⁷⁷ K těmto číslům jsem dospěla průzkumem asi 50 podání.

¹⁷⁸ Wiener (1961), s. 205 an.

¹⁷⁹ Kühn (2006), s. 116-119.

¹⁸⁰ Dovolání ze dne 24. 8. 2010 do usnesení Městského soudu v Praze ve věci sp. zn. 39 Co 165/2010 (nezveřejněné).

¹⁸¹ Nález Pl. ÚS 3/96 ze dne 15. 5. 1996. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>

volebními kaucemi znovu zabýval a jako neústavní je zrušil,¹⁸² využil ve svém odůvodnění i argumenty těchto odlišných stanovisek.¹⁸³

Pisatel by se neměl spoléhat na to, že si soudce příslušné judikáty vyhledá a přečte, raději by měl citovat důležitou pasáž v žalobě nebo v poznámce pod čarou nebo přiložit judikát jako přílohu.¹⁸⁴

Citovat přímo v textu pasáže z rozhodnutí či jiného zdroje (citát) je vhodné tam, kde citát dodá žalobě na dramatičnosti a pouhá zmínka o názvu případu nemůže uspokojit čtenářovu zvědavost. Rozhodně by to ale měly být pasáže kratší a nikdy by neměly být citovány věty vytržené z kontextu.¹⁸⁵

Poznámka pod čarou by se měla používat tam, kde by její zahrnutí do textu mohlo rozptylovat čtenářovu pozornost, a také týká-li se méně důležité informace. V poznámce pod čarou by neměly být důležité věci, jako např. odpověď na argument protistrany. Do poznámek pod čarou lze naopak dát bibliografické materiály. Také se hodí pro preventivní odpověď na hypotetické argumenty protistrany, které jsou méně závažné. V takových případech je škoda mrhat místem v žalobě, ale tím, že na ně pisatel pamatuje, bude působit jako pečlivý člověk.¹⁸⁶ Do poznámek pod čarou se dávají takové věci, jako přesná spisová značka, kde co najít, čísla stran atd. Poznámky pod čarou se bohužel v českých žalobách skoro nevyskytují, takže text je přeplněn doslovnými citacemi judikátů a odborné literatury.

3.2.9 Revize

Někdy se říká: Není dobrého psaní, ale dobré revize. Po svém to řekl Hemingway: „*The first draft is shit.*“ (První náčrt je „sračka“.)¹⁸⁷

Editování není to samé co psaní. Jako editor musí být pisatel kritický a distancovat se od toho, co napsal. Nejlepším pomocníkem k opravě nepřesností žalob je nechat tuto žalobu nějakou dobu ležet v šuplíku (může-li si to časově dovolit) a pak se k ní vrátit. V hlavě se to pisateli uleží, získá nadhled, snadněji pak odhadne nepřesnosti.

¹⁸² Nález Pl. ÚS 42/2000 ze dne 6. 2. 2001. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>

¹⁸³ Viz Smejkalová (2010) s. 16.

¹⁸⁴ Scalia (2008), s. 135-136.

¹⁸⁵ *Tamtéž*, s. 127-128.

¹⁸⁶ *Tamtéž*, s. 129-135.

¹⁸⁷ Citováno v Dočekalová, Markéta: *Tvůrčí psaní pro každého 2*. Vydání první, Praha: Grada Publishing, 2009, s. 67.

Dobrý nápad je žalobu dát přečíst nezajímavému kamarádovi-právnickovi, který bude vědět o faktech a právu tolik jako soudce, který může rozhodovat případ.¹⁸⁸

Předposlední revize by se měla zaměřit na zhušťování textu – na eliminaci přebytečných slov, frází či vět. Text musí být stručný, hutný a lapidární. Poslední revize je pak věnována tomu, zda nelze něco říct řízněji, živěji.¹⁸⁹

Pisatel by si měl své dílo po sobě přečíst nahlas. Všimne si tak celé řady nedostatků, které by při tichém čtení běžně přehlédl (kostrbaté věty, dlouhá nesrozumitelná souvětí, opakování slov). Toho si byl vědom i Karel Čapek, který ve sbírce *Poznámky o tvorbě* říká: „*Svoje věci píši tak, že hledám cesty k nové stylistice, jež by spočívala svými kořeny v mluvené řeči, a proto každý svůj článek čtu si po otištění nahlas.*“¹⁹⁰ Ještě lepší je nechat někoho jiného, aby pisateli text přečetl. Měl by to však být člověk, který nemá zkušenosti s přednesem. Pisatel by měl pozorně sledovat, jestli se nepřehřívá, nezaškobrťává v textu apod.¹⁹¹

3.2.10 Rada na konec

Každý pisatel chce samozřejmě zvítězit nad druhou stranou. To, že se bude řídit výše uvedenými rady, však není rozhodně zárukou, že nakonec zvítězí (i když je jeho šance větší než u pisatele těmito radami nedotčeným), protože jsou zde přece ještě objektivní věci, jako fakta a právo. Proto by pisatele mělo hrát nejen vítězství, ale i (nebo spíše) pocit, že pro případ udělal maximum. Někdo se spokojí pouze s vítězstvím, i kdyby toto vítězství nenastalo jeho přičiněním, ale tím, že si soudce musel udělat sám průzkum a rozhodnout pak na základě skutečností, které nebyly vůbec citovány pisatelem. Našeho ideálního pisatele by proto mělo hrát podání jak vítězné, tak prohrané. Hlavní je totiž to, že jeho podání bylo kvalitní, tj. že se soud vážně zabýval jeho námitkami, sledoval jeho analýzu problému, spoléhal se na jeho citované autority, přijal analogii, kterou použil, či zahrnul do svého stanoviska jednu z jeho frází. Bohužel dnešní klient pisatele pochválí jen za vítězství, ne za kvalitně napsané podání.¹⁹²

¹⁸⁸ Garner (2002), s. 218-219.

¹⁸⁹ Scalia (2008), s. 80-81.

¹⁹⁰ Čapek, Karel: *Poznámky o tvorbě*. Vydání první. Praha: Československý spisovatel, 1959. Citováno v Dočekalová (2009), s.176.

¹⁹¹ Dočekalová (2009), s. 177-180.

¹⁹² Scalia (2008), s. 201 an.

Pisatel by se neměl nechat odradit prohraným případem, budou další případy i další klienti. To, co potrvá, je nicméně jeho pověst vůči soudcům. Soudci si pisatele pamatují. Zapamatují si, že uvedl nepravdivé údaje, že byl laxní v gramatice, že byl neuctivý. Takové věci se s pisatelem potáhnou dlouho a jeho pověst tím utrpí.¹⁹³

¹⁹³ *Tamtéž*, s. 205-206.

Kapitola 4 – Za vším hledej příběh

V předchozích kapitolách jsem se zabývala slovy, větami a jednotlivými částmi žaloby. Jsou to dílčí aspekty, jejichž zvládnutí pozvedává styl žaloby. Nyní přejdu k nejkompexnějšímu problému, k příběhu.

Jistě mi dáte za pravdu, že žaloba je především lidským příběhem. V žalobách jsou většinou příběhy smutné, někdy tragikomické, jindy s prvky absurdního dramatu, v obžalobách se vyskytují i hororové příběhy. V prvním oddílu se podrobně podívám na fenomén příběh, v dalších pak na nejdůležitější prvky příběhu – na postavy a konflikt.

4.1 Příběh

V tomto oddílu se pokusím zodpovědět otázku, proč jsou příběhy tak přitažlivé, a to nejen pro děti, ale i pro dospělé. S úspěchem by se daly použít i v žalobách. Dále vysvětlím, co jsou to archetypy a jak s příběhem souvisí. A nakonec připomenou, z jakých částí se příběh skládá, tj. kompozice příběhu. Uvidíte, že dodržáním osvědčené kompozice bude příběh čtivější.

4.1.1 Proč jsou příběhy v žalobách užitečné?

Všechny velké náboženské systémy na světě odrážejí tytéž příběhy, postavy a témata. Už malé děti rozlišují mezi velmi dobrými a obyčejnými příběhy. Dítě chce slyšet dobrý příběh stále znovu, protože v něm intuitivně vnímá určitou hlubokou pravdu. Stejně jako dítě, i dospělec miluje příběhy. Pomáhají mu vyrovnat se s tlaky a vyjadřují hluboké touhy, které často neumí popsat, či dokonce identifikovat. Příběhy zahrnují vyprávění, která odhalují základní dilemata a problémy našeho života.¹⁹⁴

„Příběhové žaloby“ jsou běžnější v zemích *common law*, kde v tomto ohledu právníci více pokročili. Zde je četnou skupinou právníků považována narativní část (*facts section*) za nejdůležitější část žaloby, a volají proto po rozvíjení schopnosti psát působivě příběhy. Hlavním důvodem je podle nich to, že většina soudců upřednostňují spravedlnost, zdravý rozum a soucit než chytré až přechytralé právní analýzy. I zde však stále mnoho právních teoretiků nepovažuje psaní příběhů hodné podrobnému zkoumání (přístup v ČR). Jedním z důvodů je to, že se výuka tradičně zaměřuje na právní analýzu,

¹⁹⁴ Srov. Robbins (2005-2006), s. 767-771.

a psaní faktů je příliš sentimentální na to, aby se seriózně vyučovalo na právnických fakultách. Dále se někteří učitelé domnívají, že psaní příběhů studenti přirozeně ovládají, příp. existuje opačné přesvědčení, že tento druh psaní se nelze naučit. Že jsou fakta důležitá, dosvědčuje mnoho zkušených právníků, kteří píšou narativní část, přičemž argumentační část nechávají svým mladším kolegům. I soudce Ruggero Aldisert toto zdůrazňuje ve své knize *Winning on Appeal*.¹⁹⁵ Psát působivě fakta se lze v určité míře naučit, a to buď dlouholetou advokátní praxí, nebo návštěvami kurzů tvůrčího psaní (což je podstatně kratší cesta).¹⁹⁶ Ostatně v posledních letech se s kurzy tvůrčího psaní roztrhl pytel. Nejsou určeny jen adeptům psaní beletrie, navštěvují je i právníci.¹⁹⁷

V kontinentálním právním systému se v právní praxi s takovým přístupem nesetkáme vůbec. Pouze mezi akademiky se občas na toto téma diskutuje, jako např. na internetovém blogu *Jiné právo*.¹⁹⁸ Z webové diskuze lze vyčíst, že zastánci „příběhového“ přístupu jsou většinou právníci, kteří studovali nebo pracovali v Anglii nebo v USA. Tito mluví o českém technicismu, který se nesnaží představit si celý kontext případu. Proti nim se staví kritici s argumentací, že by se čeští soudci nenechali zmást vyprávěním o dobru a zlu a že by bylo naivní, aby „analytickou a systematickou práci při interpretaci a aplikaci práva nahradilo bajkářství či lidové vyprávěčství“. Takovému pesimismu by se dle mého názoru dalo předejít tak, že by se sekce s fakty zcela oddělila od sekce, kde se argumentuje právem. V narativní části by se vyprávěl příběh (bez jakékoli právní argumentace, viz oddíl 3.2.2), zatímco v právní části by se „analyticky a systematicky pracovalo při interpretaci a aplikaci práva“. Ale i tato argumentační část by mohla být v omezené míře příběhová v tom, že by byly, jak napsala jedna diskutérka, *právní argumenty prozářeny „příběhem v pozadí“*.

¹⁹⁵ Aldisert, R. J. *Winning on Appeal: Better Briefs and Oral Argument*. První vydání, New York: Clark Boardman Callaghan, 1992, str. 156. Citováno v Foley, Brian J.; Robbins, Ruth A.: *Fiction 101: A Primer for Lawyers on How to Use Fiction Writing Techniques to Write Persuasive Facts Sections*. 32 Rutgers L. J. 459 (2000-2001), s. 462. Dostupný z <http://heinonline.org/>

¹⁹⁶ Foley, Brian J.; Robbins, Ruth A.: *Fiction 101: A Primer for Lawyers on How to Use Fiction Writing Techniques to Write Persuasive Facts Sections*. 32 Rutgers L. J. 459 (2000-2001), s. 464. Dostupný z <http://heinonline.org/>

¹⁹⁷ Viz Čechová, Blanka: *Tvůrčí právo pro spisovatele*. *Jiné právo* (27. 7. 2011). Dostupný z <http://jinepravo.blogspot.cz/>

¹⁹⁸ Kordáč, Zbyšek: *Síla příběhu v právní praxi*. *Jiné právo* (22. 6. 2012). Dostupný z <http://jinepravo.blogspot.cz/>

Prosadit vyprávění příběhu v českých podáních bude obtížné také z důvodu, že se v současnosti nevyplácí psát žaloby příliš dlouhé, protože do čtení podání s více než třemi stránkami se nikdo moc nehrne.¹⁹⁹ Je to stejné, jako když advokát dostane dvacetistránkový rozsudek – přečte si první a poslední stranu. Totéž dělá soud. Pisatel si koleduje o to, že soudce raději nejdříve sáhne po kratší žalobě.²⁰⁰ Já bych však osobně dala přednost o trochu delší, ale přehlednější a čtivější žalobě než žalobě sice stručné, ale nepřehledné (tak, že si ji stejně musím číst několikrát), nudné (zívání brzdí čtení) a unavující (snížená výkonnost po přečtení první žaloby se podepíše na další žalobě, kterou budu číst ještě pomaleji).

4.1.2 Co jsou to archetypy?

Spisovatelé často používají ve svých dílech tzv. archetypy. Jsou to určité symboly, které přetrvávají celá staletí, neustále se vracejí a vyvolávají stále stejné emoce. Archetypy působí na lidskou mysl prostřednictvím předobrazů, symbolů a příběhů ovlivňujících kolektivní podvědomí, a umožňují tak čtenářům rychle chápat, co chce autor vyjádřit. Síly mytologie a archetypů se využívá v reklamách, filmových scénářích i politických kampaních. Tyto triky účinkují jak na děti (kreslené filmy z dílny *Disney*), tak na dospělé (náboženské příběhy).²⁰¹

V tomto ohledu stojí za zmínku práce Carla Gustava Junga. Tento analytický psycholog věřil, že individuální a sociální chování a myšlení jsou předvídatelné a drží se dobře známých mytických vzorů. Všechny lidské bytosti mají společné psychické dědictví. Archetypální vzory byly přítomny v každé kultuře a v každém časovém období. Jung viděl tyto společné opakující se vzory jako projevy toho, co on nazýval „kolektivní nevědomí“.²⁰² Kromě archetypálních příběhů existují v literatuře a umění také archetypální situace a postavy.

Využití archetypů v literárních dílech dodává dílu na přitažlivosti a síle, totéž je možné i v žalobách. Zvláště v USA se těchto technik začíná hodně užívat. Archetypy dokážou účinněji charakterizovat případ i klienty. Lidé totiž reagují instinktivně na

¹⁹⁹ Jirsa (2006), s. 219.

²⁰⁰ *Tamtéž*, s. 218.

²⁰¹ Robbins, Ruth A.: *Harry Potter: Ruby Slippers and Merlin: Telling the Client's Story Using the Characters and Paradigm of the Archetypal Hero's Journey*. 29 Seattle U. L. Rev. 767 (2005-2006), s. 769. Dostupný z <http://heinonline.org/>

²⁰² Viz blíže Jung, Carl G.: *Výbor z díla. Svazek druhý. Archetypy a nevědomí*. Překlad Eva Bosáková, Kristina Černá, Jan Černý. Vydání první, Brno: Tomáš Janeček, 1997.

opakující se příběhy a charaktery. Všechny naše znalosti jsou obsaženy v příbězích a tak navozením archetypálního příběhu nebo principu se soudci připomene nějaká základní, zřetelná pravda. Zvlášť budou dobře znít těm, kteří těmito archetypy žijí. Je tudíž docela užitečné si soudce, který bude rozhodovat pisatelův případ, „zaškatulkovat“, a pokud bude jeho osobnost nebo život odpovídat archetypu, který je i archetypem jeho klienta nebo jeho případu, má pisatel velké plus v rukávu.

V USA jsou tyto poznatky o archetypech obzvlášť důležité, protože tam klienta soudí laická porota. Nicméně je možné s dílčím úspěchem aplikovat strategii archetypů i na otrlé soudce, neboť tyto vzorce podvědomě polechtávají metaforické uvažování každého člověka. Neodvádí se tím pozornost od logiky práva, ale tuto logiku doplňuje. Samozřejmě to bude působivější u velkých případu, kde se argumentuje nejvyššími principy, přesto i u malých a rutinních případů mohou být archetypy velice nápomocny.²⁰³

Pokud je tedy příběh klienta pisateli povědomý, protože ho slyšel z nějakého románu nebo dokonce mytologie, má skoro z poloviny vyhráno. Horší to bude u případu, který se zdá být tak nudný, že v něm na první pohled není žádná vazba na archetyp. Takový případ je zkrátka jen spousta faktů, poskládaných do určité posloupnosti bez špetky příběhové přitažlivosti. V takovém případě je třeba se ponořit více do hloubky a provést citlivý průzkum. Přemýšlet nad postavami, nad vnitřním dramatem, nad tím, proč se klient k takovému činu odhodlal, zkrátka pochopit svého klienta (a protistranu). Bude potřeba si sehnat informace, a to včetně těch, které zdánlivě nesouvisejí s případem. Možná si pisatel bude muset počínat jako psycholog nebo kulturní antropolog, tzn. strávit určitý čas s klientem v jeho prostředí, pozorovat ho a diskutovat s ním, nebo ještě lépe i s lidmi z jeho okolí, aby zjistil, jaký jim jeho klient připadá jako člověk. Jistě se pak pisateli vynoří skrytý příběh a archetypální vzory (protože archetypy jsou podle teorie přítomny ve všem).²⁰⁴

²⁰³ Robbins (2005-2006), s. 769-771.

²⁰⁴ Pearson, C. S. Mark, M. *Hrdina nebo psanec*. První vydání, Brno: BizBooks, 2012, str. 243-262.

4.1.3 Z jakých částí se příběh skládá?

Z již řečeného už víme, že příběhy a archetypy jsou vábivé, a byla by škoda jejich potenciálu nevyužít v žalobě. V této části se podíváme na to, jak strukturovat příběh tak, aby byl přitažlivý.

Již Aristoteles definoval tři části, ze kterých se příběh skládá. Začíná se situací (úvod), pokračuje se komplikací (zápletka) a končí se rozuzlením (závěr).²⁰⁵

Úvod neboli situace bývá u žalob velice krátký. Na první straně je označen soud, strany sporu a název žaloby, příp. přílohy.²⁰⁶ Na následující straně je vylíčení dosavadního řízení, jedná-li se o odvolání. Následuje úvodní informace, obvykle jde o údaje o žalobci a žalovaném, které mohou mít význam pro následující text (např. jaké je jejich zaměstnání, vzájemný vztah apod.). Někdy tyto údaje chybí, takže se rovnou přejde ke skutkovému vylíčení,²⁰⁷ nebo dokonce k právnímu komentáři.²⁰⁸ Každý odborný text však musí mít úvod, minimálně ten „slabý čaj“, který někdy najdeme v žalobách.²⁰⁹ Za ideální považuji úvod, který zahrnuje *statement of the question* (viz pododíl 3.2.1) a krátké (ale působivé) uvedení do příběhu, např.: *Žalobce se s žalovaným přátelil už od dětství, považoval ho za nejlepšího přítele. Myslel si, že si vzájemně důvěřují a mohou se na sebe vždy spolehnout. To, že jediná pomluva závistivého souseda ohledně smyšleného milostného vztahu mezi ním a manželkou žalovaného může následně vygradovat do takových nečekaných rozměrů, si nedovedl žalobce představit ani v nejdřívejších snech. Jak řekl Seneca: Ve štěstí přátelé získáš, v neštěstí vyzkoušíš. Touto zkouškou přátelství žalovaný neprošel. A neprojde ani zkouškou zákona.* Dosavadní soudní řízení v odvolacích podáních bych zařadila do vlastní zápletky.

Vidíme jasný rozdíl mezi úvodem v umělecké próze a úvodem v odborném textu. V umělecké literatuře se v úvodu nesmí prozrazovat hlavní pointa – ta se musí nechat na konec, jinak by čtenář hned odložil knihu po přečtení úvodu. Proto je čtenář na začátku beletrie jen uveden do příběhu bez náznaku čehokoli zásadního. V odborné

²⁰⁵ Dočekalová (2009), s. 71.

²⁰⁶ Podoba podání, jak ji známe dnes, pochází z 19. st., kdy byly vynalezeny psací stroje. Žaloba zabírala hodně stran, neboť odměna se odvíjela podle počtu stran. První strana tak obsahovala jen identifikační údaje o žalobci, žalovaném a název žaloby. Tato tradiční grafická úprava první strany zůstala dodnes.

²⁰⁷ Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 14. 1. 2011 ve věci sp. zn. 31 C 6/2011 (nezveřejněná).

²⁰⁸ Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 10. 2. 2011 ve věci sp. zn. 31 C 19/2011 (nezveřejněná).

²⁰⁹ Např. v žalobě k Městskému soudu v Praze ze dne 9. 10. 2012 ve věci sp. zn. 10 Cm 27/2012 (nezveřejněná).

próze slouží úvod (v soudních podáních pak rámcová otázka) k něčemu jinému. Je od toho, aby celý příběh shrnul do miniatury a předložil ho čtenáři hned na začátku. Často obsahuje i tzv. réma, tj. úplné jádro. Např. článek pojednávající o novém objevu hned v úvodu prozradí, co je tím objevem. Toto réma je někdy prozrazeno už v nadpisu.

Zápletka neboli komplikace je hlavní část příběhu. V ní se v podstatě líčí, co se vlastně stalo. V umělecké próze je povoleno experimentovat, a je tedy možno vyprávět příběh i retrospektivně nebo každou kapitolu nechat vyprávět jinou postavou apod. V žalobách se raději držíme schématu, jak šly věci jedna za druhou. Pokud přesto pisatel cítí, že by určitý pohled zpět nebo naopak do budoucnosti dodal žalobě na působivosti, či by taková technika byla dokonce za daných okolností persvazivní, měl by se držet těchto rad:²¹⁰ 1) Tato technika nefunguje, pokud o postavě, které se týká, zatím čtenář nic neví. Když čtenář nezná vůbec současnost postavy, nebude ho zajímat ani její minulost či budoucnost. 2) Nemělo by se jednat o samoučelný skok, ten musí myšlenkově souviset se scénou. Např. Klient si během vraždění vzpomene na to, jak ho oběť na gymnáziu šikanovala – to dává smysl. Pokud je však jeho reminiscencí hrátky se sestrou na zahradě, budou čtenáři zmateni. 3) Pisatel by měl vždy jasně naznačit, kam v čase skočil. 4) Pokud je děj strhující a v rychlém sledu, není technika skoku do jiného časového pásma vhodná, protože naruší atmosféru „přímého přenosu“.

V této druhé části příběhu by se měly nejvíce rozvinout přímé řeči a dialogy. V umělecké literatuře se považuje přímá řeč za zajímavější než popis. Podtrhuje totiž autentičnost děje a je nositelem napětí víc než prostý popis. Obecně by přímá řeč měla obsahovat zásadní informaci a měla by být syntakticky hutná.²¹¹ V žalobě jsou svým způsobem přímou řečí citáty. Např.: „*Žalovaný 1) se obdobně vyjádřil taktéž pro hlavní zpravodajský pořad ... kde uvedl, že „někteří tito konkrétní manažeři čerpají určité nadstandardní výhody, benefity, které pochází z okruhu pánů O. a B., což jsou známí kmotři.*““²¹² Citáty zesilují účinek žaloby, a ze stejného důvodu by se měly v žalobách používat i „klasické“ přímé řeči, tzn. přímé řeči postav během líčení živé scény (takové přímé řeči se naopak v žalobách na rozdíl od citátů skoro nevyskytují). Vypadají přibližně takto: *Zpravodajský pořad ... toho dne hostil i žalovaného 1). Moderátor XY se hned v úvodu rozhovoru zeptal žalovaného 1): „...?“ Žalovaný svou odpovědí:*

²¹⁰ Dočekalová (2009), s. 120-121.

²¹¹ *Tamtéž*, s. 151-160.

²¹² Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 14. 1. 2011 ve věci sp. zn. 31C 6/2011 (nezveřejněná).

„...někteří tito konkrétní manažeři čerpají určité nadstandardní výhody, benefity, které pochází z okruhu pánů O. a B., což jsou známí kmotři,“ překvapil i samotného moderátora. Uznejte, že druhý příklad více podporuje „příběhovost“ žaloby.

Dovedu si dobře představit přímou řeč v trestních obžalobách, a to konkrétně v částech věnujících se výpovědím svědků. V současných obžalobách se místo přímých řečí používá popis, jako: *Z jeho výpovědi, ve stručnosti, zejména plyne, že...* Státní zástupci uvedeným způsobem chtějí zhustit text a říct pouze to nejdůležitější z výpovědi. Nicméně je přece možné kombinovat v jedné výpovědi jak popis, tak přímou řeč. Přímá řeč by měla být vyhrazena opravdu signifikantním informacím, které děj podstatně posunou dopředu. Navíc dobře napsaná přímá řeč sděluje nejen obsah, ale vykresluje také emoční stav mluvčího, a to zejména způsobem řeči, volbou slov, stavbou vět apod.²¹³ Např.: *„Přes mobil matka koktala: ‚Je mi furt zle, zavolej ty sanitáky. A policajty taky, však ty víš, proč...‘“* *rozbrečela se na to svědkyně, neboť matka se jí občas svěřovala, jak ji její syn (bratr svědkyně) často vyhrožoval, že ji jednou zabije.*

U přímé řeči a dialogů je třeba si dávat pozor na zdvojování informací.²¹⁴ Vypadá následovně: *„Jdi do háje s tou žalobou! To přece nemůžeš vyhrát,“* řekla našťvaně. Vidíme a cítíme jasně, že řeč byla pronesena našťvaně, je tedy zbytečné toto ještě opakovat čtenáři. Naopak sloveso používáme v případě, že by pronesení přímé řeči nějakým způsobem vybočovalo z běžného očekávání. Např.: *„Jdi do háje s tou žalobou! To přece nemůžeš vyhrát,“* vysmála se mu do očí.

Celý příběh se tedy vyvíjí a prostřednictvím konfliktů graduje, až se dostává do závěrečné fáze (klimaxu), ve které dojde k velkému střetu neboli vyvrcholení. Toto vyvrcholení je logickým důsledkem chování postav. Klimax musí vždy vzbudit silné emoce (jakéhokoliv druhu).²¹⁵ Klimaxem je v soudním sporu finální střet žalobce se žalovaným, na základě kterého se nakonec žalobce rozhodne k podání žaloby.

Závěr čili rozuzlení odráží celkový záměr, který pisatel dosud popisoval. Tento záměr pisatel vyjadřuje v petitu. Spisovatelé beletrie se ohledně závěru nejvíce bojí toho, že bude znít nepřirozeně, nebude odpovídat dosavadnímu vývoji postav a děje a čtenář mu nebude věřit. Klasickým příkladem je, když se autor snaží za každou cenu

²¹³ Dočekalová (2009), s. 151 an.

²¹⁴ Dočekalová (2009), s. 156.

²¹⁵ Dočekalová (2009), s. 161-162.

ukončit svůj příběh *happy endem* bez ohledu na množství překážek, které museli hrdinové překonat. Takový závěr nutně vyvolává ve čtenáři pocit nedůvěry. Šťastný konec musí působit přirozeně, čtenář nesmí pochybovat o tom, že je to možné, a musí spisovateli věřit.²¹⁶

To je velice příznačné i pro závěr soudního podání. Pokud petit není adekvátní faktům a právu, soudce bude na pochybách (přece jen se jedná o otrlejšího čtenáře, který prokoukne i rafinované „spisovatelské figly“). Zatímco spisovatelé románů si mohou vymyslet fakta, postavy, činy atd., pisatel žalob má k dispozici daná fakta – nemůže nic domyslet ve svůj prospěch. Problém také někdy nemusí být ve špatných faktech, ale v tom, že pisatel neprovedl dostatečné vyšetření. A nakonec, soudce má k dispozici druhý příběh (druhou „pravdu“ protistrany), který musí konfrontovat s pisatelovým příběhem.

Jak je vidět, soudní příběh nemusí vždy pro našeho pisatele skončit *happy endem*. Při psaní žalob přirozeně půjde pisateli především o to zvítězit nad druhou stranou. Ale měl by mít zároveň na paměti, že existuje mnoho dobrých podání, která nevyhrála případ, a naopak spousta špatně napsaných, která spor vyhrála. Někdy jsou zkrátka fakta a právo tak nepříznivé pro klienta, že ani sebelepší žaloba s tím nic nenadělá.

Závěr v umělecké literatuře obsahuje celou řadu emocí, což je vlastnost, kterou český petit jaksí postrádá. Český pisatel se spokojí s rituální formulací: *S ohledem na výše uvedené žalobce navrhuje, aby soud vydal následující:...* Pro beletrii platí, že dobrý začátek láká pozornost čtenáře, dobrý konec ji činí nezapomenutelnou.²¹⁷ Jak žalobní konec učinit nezapomenutelným? Napadá mě inspirovat se filmy ze soudních síní. Člověku vždy naskočí husí kůže, když slyší filmovou závěrečnou řeč. Pisatel by měl v podobném tónu napsat závěr. Samozřejmě musí být kratší a méně okázalý než ústní zakončení v soudní síni. Emoce vyvolává také soudní rozhodnutí. Považuji ho proto za druhou polovinu závěru soudního příběhu.

²¹⁶ Dočekalová (2006), s. 118-119.

²¹⁷ Dočekalová (2009), s. 166.

4.2 Postavy

Výše jsem rozčlenila příběh na tři hlavní části. Celým příběhem se však vinou prvky, které jsou alfou a omegou každého příběhu. Jedním takovým důležitým prvkem jsou postavy.

4.2.1 Jak dobře vykreslit svého klienta a jak „špatně“ vykreslit oponenta?

Každý příběh musí mít hlavní kladnou a hlavní zápornou postavu. Vedlejší postavy jsou ty, které se objevují jen v některých kapitolách. A pak je tu „křoví“ – postavy beze jmen, které pouze dokreslují atmosféru a autentičnost příběhu. V románech je polovinou úspěchu příběhu dobré zvládnutí postav. Protože jsou romány smyšlené, jsou iluzí reality; skládají se z extrémů, neboť průměr je nezajímavý, průměrné postavy čtenáře nezajímají. Hlavní kladný hrdina je proto ten nejlepší z nejlepších a hlavní záporný hrdina (padouch) musí být ten nejhorší z nejhorších – vychytralý, zdatný a skutečně „dobrý“.²¹⁸ Toto jaksí nelze přebrat do žaloby, protože pisatel obvykle zastupuje lidi, kteří jsou nejprůměrnější z nejprůměrnějších (tedy pomínou-li trestní právo, tam se nevyskytují zrovna „standardní“ klienti). Navíc u žalob se soudci snaží držet své emoce na uzdě, takže méně záleží na tom, zda klient je sirotek nebo slepý stařec (ledaže by taková charakteristika měla souvislost se skutkovou podstatou), ale záleží na jejich činech. I tak je dobré vhodným způsobem klienta charakterizovat, aby k němu soudce něco podvědomě pocítil.

Pisatel hraje roli vypravěče. Je v nevýhodě v tom, že je zde další vypravěč (advokát protistrany), který se také snaží vyprávět vlastní příběh s jiným hlavním hrdinou (protistrana). Hrdina je člověk, se kterým se čtenář nejvíce identifikuje. Proto musí pisatel udělit hrdinovi univerzální vlastnosti a emoce, které většina čtenářů buď zažila, nebo alespoň dokáže pochopit. V žalobě se musí pisatel pokusit vykreslit svého klienta pokud možno jako kladného hrdinu, nebo přinejmenším jako ne tak záporného hrdinu, za jakého ho ostatní mají. Kladného hrdinu mají čtenáři rádi, u záporného klienta musí pisatel dosáhnout toho, aby čtenáři alespoň pochopili jeho činy. Tím, že pochopí jeho činy, mohou nakonec k zápornému klientovi pocítit i sympatie. Mnoho negativních hrdinů může být publikem nenáviděno i milováno. Odsuzují jeho činy, ale chápou ho, např. King Kong. Jak toho docílit? Vyšetřováním. Většině právníků se

²¹⁸ Dočekalová (2006), s. 116.

nepodaří získat dostatek informací o svých klientech nebo takové informace nepovažují za důležité. Místo toho se zaměřují na to, aby „vykopali špínu“ na svého soupeře. Právníci se obvykle neptají svého klienta na jeho pocity, postoje, rodinné zázemí,... Dokonce si nezažádají o tak jednoduché informace jako je klientův životopis.²¹⁹ Stále je zvykem popsat a vybudovat charakter klienta, jaký se jeví od časového úseku bezprostředně předcházejícího spáchání protiprávního činu. Je třeba ale pracovat mnohem detailněji. Pokud možno pisatel by měl znát celý život svého klienta. Nezáleží na tom, že se klient objevuje v soudním příběhu až ve 30 letech. Každá postava má svou logiku, každá akce má svou reakci, každá příčina má svůj následek. Stal se 30letý muž vrahem? Jak je to možné? Jaká byla jeho cesta od narození až k osudnému okamžiku, kdy zabil? Jeho předchozí život souvisí s životem současným a pisatel musí tyto souvislosti vidět a budovat je.²²⁰ Např.: Nebyl v dětství zneužíván? Vždy byl nenápadnou šedou myší? Jsou určité bolavé věci, které klient nepřizná pisateli, ale které mohou mít podstatný vliv na jeho současný čin. Pisatel proto musí získat klientovu důvěru, aby se mu klient zcela otevřel. Musí proniknout do jeho duše.

A jak vykreslit protistranu? Samozřejmě v nejhorším světle (ale pravdivě, samozřejmě). Platí v podstatě totéž, co bylo řečeno výše o definování vlastního klienta – dobře poznat svého soka i jeho život. Problém je, že protistrana nebude chtít s pisatelem ani mluvit, natož aby se mu „zcela otevřela“, aby tak pisatel mohl „proniknout do její duše“ a najít tam užitečné informace. Co tedy s tím? Jsou dvě možnosti: 1) Pisatel si najme špióna, příp. někoho podplatí, aby získal informace, nebo 2) se pokusí protistranu psychologicky odhadnout (jak na to, o tom více v následujícím pododdílu).

4.2.2 Klient jako archetyp

Z pododdílu 4.1.2 už víme, co jsou to archetypy, jak mohou být užitečné, a že existují nejen archetypální příběhy a situace, ale i archetypální postavy. Jaké jsou tedy archetypy postav a mezi které archetypy zařadit klienta a jeho protivníka, aby to prvému prospělo a druhého poškodilo?

Následovnice Junga, psycholožka Carol Pearson, rozlišuje 12 archetypů.²²¹

²¹⁹ Foley (2000-2001), s. 468-469.

²²⁰ Dočekalová (2006) s. 115.

²²¹ Pearson (2012), s. 57-242.

- **Neviňátko** (Typicky se objevuje v případech s nezletilými. Může jím být ale i dospělý člověk. Dospělé Neviňátko je totiž navyklé v dětství na péči rodičů, a tak i v dospělosti může požadovat takovou péči, sice ne po rodičích, ale např. po svém zaměstnavateli. Staromódně očekává, že se o něj zaměstnavatel postará bez ohledu na to, jak je ve své práci výkonný. Z toho pak pramení různé pracovněprávní spory.)
- **Objevitel** (Charakteristickým rysem Objevitele je touha po nezávislosti, po neznámém. Objevitel se zastává práv jednotlivce, proto nemusí vycházet s osobami, které si cení více soudržnosti a skupiny než individua. Objeviteli jsou různé lidsko-právní organizace. Někdy to mohou přehnat a stanout před soudem pro své anarchistické chování.)
- **Mudrc** (Mudrc má jasné myšlení, vše si analyzuje a plánuje. Uznává-li správné hodnoty, bude se pokoušet zlepšit svět (např. se jedná o různé návrhy na rušení špatných ustanovení zákonů). Jeho odvrácenou stránkou je, že může věřit ve špatné hodnoty. V takovém případě se z něho může časem klidně stát vedoucí skupiny extrémistů.)
- **Hrdina** (Nespravedlnost Hrdinu pobuřuje a na obtíže reaguje rychle a rozhodně. Chce chránit slabší. Jeho nástrahou je posedlost vítězstvím a neustálou potřebou hledat nepřítel. V nejhorším případě se může stát tyranem, který chce pouze vítězit. Stává se padouchem, i když se stále vnímá jako hrdina (nacisté). Druhou nástrahou jsou příliš silné požadavky na sebe sama, což může vést k depresím, rozpadu rodiny, zanedbávání dětí apod.)
- **Psanec** (Psanci nalézají svou identitu mimo společenskou strukturu a věří hlubším hodnotám, než jsou ty převažující. Pozitivní Psanci jsou připraveni narušovat společnost, která se propadla do tyranie, konformity nebo cynismu. Z moderní historie lze zmínit demonstranty z náměstí Nebeského klidu v Číně a účastníky hnutí za občanská práva a proti válce v USA. Vidáme ale i Psance s chybnou etikou – jde o odcizené, zuřivé jedince, kteří se snaží nelegálními nebo neetickými způsoby dostat to, co chtějí (mafie).)
- **Kouzelník** (Kouzelníkem se nazývá také vizionář nebo charismatický vůdce. Je příznivcem nových technologií: počítače, internet, transplantace orgánů, genetické inženýrství. Kouzelníci jsou zázračnými lidmi i „šilnými génií“, kteří se snaží hrát si na Boha. Obvykle hluboce chápou, jak pracuje naše vědomí, a proto jsou schopni

velice efektivně ovlivňovat ostatní. Tento archetyp se často objevuje u politiků či ředitelů firem. Ve své pozitivní podobě usilují o mírumilovnou a spravedlivou společnost. Ve své negativní podobě mohou využít svou moc k manipulaci ostatních (korupce v politice.)

- **Jeden z nás** (Tento archetyp nesnáší elitářství jakéhokoli druhů. Je toho názoru, že na dobré věci v životě má nárok každý člověk, nejen aristokracie. Jeden z nás je základním archetypem demokracie, v níž platí pravidlo „jeden člověk, jeden hlas“. Je to také zásadní archetyp hnutí za občanská práva, práva žen, práva homosexuálů a všech dalších hnutí mající za cíl rozšířit sociální či hospodářské výhody pro určitou skupinu lidí. Jeden z nás se nechce odlišovat, být něčím zvláštní, chce zapadnout do davu – to v něm vyvolává pocit bezpečí a jistoty. Nejvíce se obává vyčlenění, snobství či ignorace od ostatních. Jeho stinnou stránkou je, že se raději nechá zneužívat (domácí násilí, šikana na pracovišti), než aby byl osamělý. Další negativní stránkou je, že se může stát členem násilných gangů, jenom aby někam zapadl. Pokud je doveden do extrému, může i násilně srovnávat rozdíly, lynčovat ty, kteří se nechtějí přizpůsobit.)
- **Milenec** (Archetyp Milenec řídí všechny druhy lidské lásky, od rodičovské, romantické přes přátelství až k duchovní lásce. Rozzlobená matka se může pomstít lidem, kteří ublížili jejímu dítěti. Nešťastná romantická láska někdy končí smrtí (zločiny z vášně). S láskou souvisí i posedlost (*stalking*, sexuální zneužívání), žárlivost, promiskuita, nebo naopak sebeobětování a setrvávání ve vztahu s násilníkem.)
- **Klaun** (Klaun se chce hlavně bavit. Zatímco Jeden z nás se krotí, aby zapadl mezi ostatní, Klaun se neomezuje. Je sám sebou a užívá si obdivu okolí. Je exhibicionista, takže může podávat žaloby jenom proto, aby se zviditelnil (ústavní stížnost Tomia Okamury ohledně prezidentských voleb). Temnou stránkou Klauna je, že může svou chytrost (má velice neotřelé nápady) využít k tomu, aby přelstil ostatní nebo aby se dostal z problémů. V takovém případě ho bude pravděpodobně těšit víc to, jak ostatní napálil než věc, kterou svým podvodem získal. Jeho požitkářství může vyústit v nezodpovědnost a zlomyslné žerty.)
- **Pečovatel** (Pečovatelem jsou především všechny starostlivé matky a otcové. Patří sem ale i neziskové organizace typu Červený kříž či Armáda spásy, dále zdravotní

sestry, lékaři, strážníci, učitelé a podobné profese. Obava Pečovatele je, že se něco stane milované osobě, a to za jeho dohledu. Pečovatel má proto tendenci k sebeobětování, nebo dokonce ke spáchání nelegálního činu ve prospěch svého chráněnce. Má strach, že zklame, ale také má strach, že se dočká sobectví a nevděku od těch, kterým se dostává jeho péče (spory o dědictví). Tento symbol může být jak sentimentalizován, tak démonizován. Na jedné straně se může sebeobětovat, a na druhé straně může ovládat ty, které má chránit (případy týrání dětí.)

- **Tvůrce** (Tvůrce je umělec, inovátor, vynálezce, snílek; zkratka se vyskytuje ve všech oborech, kde se pracuje s lidskou představitostí. Tvůrce se otáčí zády k tradičnímu pojetí a využívá svou schopnost vidět svět odlišně – je nekonvenční. Často tíhne k sebekritice a perfekcionismu. Bojí se, že jeho tvorbu budou ostatní odsuzovat, že sklouzne k průměrnosti nebo že jeho nápad někdo ukradne. Tento archetyp se proto vyskytuje nejčastěji ve sporech o autorské právo.)
- **Vládce** (Zatímco Neviňátka předpokládají, že se o ně ostatní postarají, Vládce bere vše do svých rukou. Získat a udržet moc je jeho hlavní motivací. Chová se přirozeně autoritativně, proto není pro ostatní problém ho následovat. V nejlepší formě motivuje Vládce touha pomáhat světu. V nejhorší formě vládne despoticky a manipulativně. Vládce má přirozené sklony k patriotismu. Miluje svou zem, je hrdý na její zákony a tradice. Jeho síla je ve stabilitě, v řádu s danými procedurami a pravidly. Na druhé straně bývá těžkopádný, takže tam, kde je třeba rychlé odezvy, může selhat (různé státní instituce). Vládce má často imperialistické tendence. Poté, co získá monopolní postavení na trhu, začne ostatní vydírat; proto je často stranou obchodního sporu.)

Pokud pisatel rozumí archetypům, může se na celou řadu věcí spolehnout. Lidé stejného archetypu se vyznačují určitými typickými vlastnostmi (kladnými i zápornými), v určitých situacích se chovají podobně, mají podobné emoce. Pisatel by se měl předně pokusit odhadnout archetyp svého klienta, a pokud to dokáže, tak i archetyp protistrany, jejího advokáta a nakonec i soudce. Pomůže mu to předvídat jejich kroky. Říkám „pokud to dokáže“, protože správně odhadnout archetyp osoby není nijak jednoduché (níže v dalších odstavcích) také proto, že každý archetyp má několik úrovní. Pokud tedy pisatel nezná osobu nebo její život dost dobře, může se zmýlit při zařazení

osoby do jednotlivých kategorií. U klienta by to neměl být problém, ale u ostatních to bude složitější.

Předkládaný seznamu archetypů je odborníky nejcitovanější, ale nikoli jediný. Existují i jiná členění archetypů.²²² V této práci používám výše uvedené archetypální schéma. Archetypy se nedělí na kladné a záporné (Hrdina není lepší než Psanec). Jsou ve své ryzí podstatě morálně neutrální, avšak v rámci každého archetypu existuje několik úrovní, které se pohybují od nejkladnější až po nejzápornější.²²³ Takže je třeba zařadit osobu nejen do správné kategorie, ale i do správné úrovně.

Rizikem při práci s archetypem je, že se z něj může „vyloupnout“ stereotyp. Co se myslí stereotypní postavou? Je to určitý druh zažitého literárního nebo filmového klišé, které se často opakuje. Např.: *prostitutka s dobrým srdcem, drsný detektiv s jemným chováním k ženám, krutý zločinec a současně milující otec*. Aby nebyla postava stereotypní, měla by mít hloubku, měla by být vícedimenzionální.²²⁴ Pisatel by proto měl v podání poukázat pouze na určitou základní (archetypální) vlastnost, aby bylo jasné, jakého archetypu je klient (či protistrana). Ve zbytku je třeba postavu předvést jako originální individualitu.

Na první pohled se zdá, že v každém člověku je více archetypů, např. někdo je doma Pečovatelem, v práci je ale Vládce. Myslím si však, že v každém člověku je dominantní pouze jeden archetyp. Člověk sice může během života „konvertovat“ na jiný archetyp (obvykle po nějaké šokující události, která zcela změnila jeho myšlení), ale to se děje velice vzácně. Pokud je tedy někdo archetypem Pečovatele, tato jeho pravá stránka se bude přirozeně projevovat tam, kde se cítí nejlépe, třeba doma se svou rodinou. A pokud se v práci chová jako despotický Vládce, je to jen jeho maska, protože ví, že by si jinak neudržel vysokou profesní pozici. Nebo naopak tento člověk vlastně představuje archetyp despotického Vládce, jeho pravá tvář je v pracovním prostředí. Doma je to pouze maska Pečovatele, protože ví, že bohatá manželka trpí nevléčitelnou nemocí, takže mu brzy připadne obrovský majetek. Proto by si pisatel měl dávat pozor při odhadování archetypů osob, a to včetně vlastního klienta (případy, kdy vinný klient bude i před svým advokátem zatvrzele předstírat svou nevinu).

²²² Blíže k typologii hrdinů také Campbell, Joseph: *Tisíc tváří hrdiny*. Překlad Hana Loupová. Vydání první, Praha: Portál, 2000.

²²³ Pearson (2012), s. 322-323.

²²⁴ Dočekalová (2009), s. 146-147.

Někdy může pisatel hrát „podlou“ hru, a to když vykreslí záměrně svého klienta jako jiný, pro klienta „osvobozující“ archetyp. Taktéž protistrana může hrát tuto hru. Pak ji náš pisatel musí před soudem zdiskreditovat. Pisatel by měl být ale upřímný a svědomitě zařadit svého klienta, přinejhorším může argumentovat jeho přechodem z dřívějšího archetypu do nynějšího (pro zproštění viny příhodnějšího) archetypu. Osobně bych nechala svého klienta v jeho ryzím archetypu a namísto toho se ho pokusila vykreslit v lepších úrovních tohoto archetypu (protože, jak bylo řečeno, každý archetyp má několik úrovní, pohybujících se od dobré až po špatnou). Totéž platí pro protistranu, pisatel by se měl snažit ji zařadit do horší úrovně konkrétního archetypu.

Odhalit archetyp soudce je užitečné pouze pro ústní obhajobu. Pisatel totiž dopředu neví, kdo bude rozhodovat jeho případ.²²⁵ Pokud se však pisateli povede zjistit, který soudce bude rozhodovat jeho případ, měl by pokud možno vykreslit svého klienta stejným archetypem, jakým je soudce.

V případě, že klient i protistrana jsou stejný archetyp, musí pisatel svého klienta vykreslit na kladnější úrovni než jeho konkurenta. Pokud toho není schopen, prohraje případ.

Jednotlivé archetypy a jejich úrovně v sobě skrývají mnoho inspirací pro pisatele soudních podání. Není však v možnostech této diplomové práce detailněji se jimi zabývat. Odkázala bych proto čtenáře na již citovanou knihu od psychologičky Pearson přeloženou do češtiny, ale zejména na její internetovou stránku²²⁶ a mnoho jejích knih v anglickém originále.²²⁷

4.3 Konflikt

Konflikt je vedle postavy nejdůležitějším prvkem příběhu. Jak definujete konflikt, definujete téma. Kanadský spisovatel Josip Novakovich na svých kurzech tvůrčího psaní rozlišuje tyto konflikty:²²⁸

²²⁵ Čl. 38 odst. 1 Listiny říká: „Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.“ Je však jistá fáma, že lze na základě různých propočtů odhadnout, kdy přesně podat svou žalobu, aby se dostala ke konkrétnímu soudci. Pokud to někdo dokáže, měl by si o takovém soudci zjistit první poslední (viz Scalia (2008), s. 5-7). V USA je běžné, že prestižní právní kanceláře mají ke každému soudci samostatný „spis“, obsahující jeho profesní i osobní informace.

²²⁶ Viz <http://herowithin.com/>

²²⁷ Např. Pearson, Carol S.: *Awakening the Heroes Within: Twelve Archetypes to Help Us Find Ourselves and Transform Our World*. Vydání první. USA: HarperOne, 1991.

²²⁸ Citováno v Foley (2000-2001), s. 469.

- **Člověk proti člověku** (Člověk žaluje druhého, protože mu dluží peníze.)
- **Člověk proti sobě** (Žena už nesnese domácí násilí a násilníka zabije, její vnitřní drama může být důvodem nižšího trestu.)
- **Člověk proti přírodě** (Rasová diskriminace na úplném počátku.)
- **Člověk proti společnosti** (Rasová diskriminace v současnosti.)
- **Člověk proti stroji či instituci** (Správní žaloby.)
- **Člověk proti Bohu** (Legalizace klonování.)
- **Člověk proti všem** (Viz film *Lid versus Larry Flynt*.)

Nejčastěji žaloby definují spor jako konflikt „člověka proti člověku“, i kdyby šel daný konflikt vymezit jiným způsobem. Pokud je to jen trochu možné, měl by pisatel definovat konflikt jinak. Proč? Protože je těžké vnímat jednoho člověka jako ryzí dobro a druhou osobu jako čiré zlo. Kdežto mezi „člověkem a institucí“ budeme spíše fandit člověku.²²⁹ Z toho vyplývá, že lidé podvědomě fandí určitým stranám. U konfliktů „člověk proti stroji“ a „člověk proti společnosti“ budou lidé fandit člověku. U „člověka proti sobě“ budou lidé stát na straně jeho „lepšího já“. A pokud člověk stojí proti člověku, přírodě, Bohu nebo všem; bude záležet na kontextu případu, které straně budou lidé „nadržovat“. Takže jak pisatel definuje konflikt, tak bude soudce podprahově přitahován k určité straně, a to dřív, než tyto strany osobně pozná. Není samozřejmě vůbec jisté, že soudce rozhodne podle výše naznačeného schématu (záleží především na konkrétních faktech případu), ale troufám si říct, že šance, že tomu tak bude, je větší než 50 %. Abychom tuto podvědomou preferenci soudci vnukli co nejdříve, je třeba správně definovat konflikt už v *statement of the question*.

Uvedu teď pro názornost jeden konkrétní případ. Šlo o kauzu *United States v. Microsoft Corporation* z roku 2001. CEO Bill Gates definoval konflikt jako „člověk proti instituci“, institucí byla americká vláda. Tato instituce (stroj) chtěla rozdrtit Gatese, člověka. Vláda taktéž vymezila spor jako konflikt „člověk proti instituci“. Institucí byl Microsoft a člověkem byly všechny ty nadějně malé začínající společnosti.²³⁰ Jak je vidět, obě strany se zachovaly chytře – nedefinovaly konflikt jako „instituce proti instituci“, síly by tím byly vyrovnané. Bohužel strany měly tu smůlu, že obě použily konflikt „člověk proti instituci“, čímž síly pořád zůstaly vyrovnané. Obě

²²⁹ Foley (2000-2001), s. 469-470.

²³⁰ Foley (2000-2001), s. 471.

strany hrály na sympatie „člověka“ proti nesympatickému „stroji“ a na soudci bylo rozhodnout, která strana je „sympatičtější člověkem“. Mám-li použít typologii od Pearson, zařadila bych „člověka Gatese“ mezi archetyp „Vládce“, a „člověka malé začínající společnosti“ mezi „Jeden z nás“. Jak jsem již řekla, každý archetyp je ve své základní úrovni neutrální, takže by neměl být jeden lepší než druhý. Praxe je však taková, že každý pocítujeme jiné sympatie k různým archetypům (obvykle podle toho, jací jsme my sami archetyp nebo jakým archetypem bychom si přáli být). Nakonec zvítězila americká vláda, to znamená, že soudce fandil „Jednomu z nás“, tedy malým začínajícím společnostem. No jo, ale soudce je obvykle archetyp „Vládce“ (Nemusí tomu tak být vždy, např. Elišku Wagnerovou bych považovala za „Pečovatele“, Pavla Holländera za „Mudrce“ nebo Stanislava Balíka za „Tvůrce“. Soud jako instituce je ale zcela jistě „Vládce“, takže se někteří soudci – obvykle ti méně charismatičtí – ztotožňují se svou institucí na úkor jejich pravého archetypu.), měl by tedy fandit „Vládcem“ Gatesovi. A co se týče hypotézy, že by fandil „Jednomu z nás“, protože ve skrytu duše se cítí být obyčejným člověkem – to může být také pravda, ale ten pravý důvod vidím v tomto: každý archetyp má své oblíbené archetypy, kterým straní více než ostatním archetypům. Soudce jakožto spravedlivý „Vládce“ má tendenci chránit své poddané (kterými jsou obvykle „Jeden z nás“ nebo „Nevíňátko“), a tudíž dal přednost malým začínajícím společnostem před Gatesem. A aby toho ještě nebylo málo, musíme vzít v úvahu i jednotlivé úrovně jednotlivých archetypů. „Vládce“ Gates je spíše na záporné úrovni archetypu „Vládce“, protože inklinuje k manipulativnímu chování (snaží se monopolizovat trh). „Jeden z nás“ malé začínající společnosti se nachází spíše na kladné úrovni, protože jim jde zatím jen o komunikaci a začlenění do společnosti. I tento aspekt pravděpodobně vzal soudce v potaz. Ještě poslední poznámka: Gates byl v té době nejbohatším člověkem na světě, takže od něho bylo troufalé se definovat jako „člověk“ (samozřejmě je člověkem, ale tím nejbohatším, tedy spíše ztělesňuje nadčlověka, který se blíží, nebo dokonce předčí instituci). Jak je vidět, i monopolní spor je možno vyprávět hlubokomyslně, nezůstávejme proto u nudného technického líčení.

Závěr

Když jsem chodila za různými učiteli na fakultě, abych zjistila jejich názor na téma své diplomové práce, drtivá většina z nich mě odrazovala od mého nápadu (a to i v rámci předmětu *Právní psaní*), protože na toto téma se dle jejich názoru toho nedá moc vymyslet. Argumentují dlouhodobě zavedeným stylem psaní soudních podání, ke kterému snad nemůže ani existovat jiná alternativa, protože právní psaní je ve své podstatě složité, krkolonné a nepřehledné. Uvědomuji si, že zatímco u soudních rozhodnutí je důvod pro srozumitelnost a přehlednost, neboť jde o dokument určený stranám sporu – laikům, u soudních podání tento důvod odpadá. Soudní podání je dokument jednoho právníka psaný jinému právníkovi. Neexistuje proto motivace text „zlidštit“, dokonce se právníci snaží tento text „profesně maximalizovat“ (tj. dát tam co nejvíce latiny, profesionalismy, složitá souvětí apod.), aby udělali na soudce dojem. Nicméně i soudce je člověk, který čte krásnou literaturu a dokáže ocenit styl a úhlednost. Otázkou zůstává, zda nejsou někteří soudci natolik profesně zdeformováni, že dokonce ocení krkolonnou právní mluvu svého kolegy, neboť v sobě pěstují pocit, že právník se přece musí právě takhle vyjadřovat a kdo to nedělá, asi není moc právně zdatný...

Z takové úvahy mě pak přepadají pochybnosti, zda se věci, které jsem ve své práci navrhovala, ve skutečnosti osvědčí. Přece jen jde zatím o pouhou teorii, v praxi se do toho zatím nikdo nepustil, takže nemůžeme vědět, jaká bude reakce soudců. Až čas ukáže, zda byly tyto návrhy přínosné, nebo zda česká právní obec na takové změny není ještě připravená.

Nicméně je třeba si uvědomit, že se nacházíme v postmoderní době, charakteristické pluralitou názorů – to co bylo kontroverzní dříve, může být nyní přijatelné. Netýká se to jen podání či obecně práva, ale společnosti jako celku. Právo by nemělo promeškat tento vývoj, ale svést se na něm. Musí si vybrat to užitečné a rozvážně odmítnout nerozumné; musí trvat na starých osvědčených věcech a nenásledovat slepě trendy, které se prosazují jinde (a to jenom proto, aby Američané viděli, že něco takového konzervativní Evropa také zvládne), ale filtrovat to, co by se dalo zde využít. Nacházíme se v době eklekticismu. Nové věci už těžko vymyslíme, spíše bychom měli poskládat věci již objevené do vlastního osobitého vzoru. Tento vzor však musí být předně kompaktní, jeho součásti si nesmí protirečít a musí být příhodný

pro naše záměry. Interdisciplinárnost, neexistence jediného správného řešení a nahlížení na jakýkoliv problém z několika různých úhlů je charakteristické pro postmoderní myšlení. Vědní obory se vzájemně ovlivňují, přebírají si mezi sebou postupy. Na věci se musí dívat v kontextu, v souhrnu, jako na celek, tj. nedívat se na právní problém očima právníka, ale snažit se na něj dívat i očima psychologa, filosofa, sociologa, lingvisty apod. Žádná problematika příznačná pro určitý obor není izolovaná od ostatních oborů.

Změny, které ve své diplomové práci navrhuji, jsou během na dlouhou trať. Uvědomuji si, že nelze očekávat v této oblasti revoluci, ale postupnou evoluci. Že na tomto poli evoluce už začala probíhat, dokazují lidé kolem Zdeňka Kühna a *Jiné právo*. Nicméně i ti, kteří si uvědomují nutnost změny, mohou narazit. Současná mladá generace právníků (nehledě na tu starší, kde se také nacházejí právní „evolucionisté“) má stále mluvu i myšlení nastavené na složitější (méně srozumitelnou) úroveň, a tudíž pro ně může být téměř nepřírozené „se přepnout“ na normální mluvu, ač by si to ze srdce přáli. Mohou nabýt pocitu, že ztrácejí něco, co k nim už patří, nebo že dokonce jednají proti své přirozenosti. Je to pocit, který do nich zasela už výuka na právnických fakultách. Řešením proto je, pěstovat správný přístup ke studentům už na škole. Snad se to projeví na budoucích generacích právníků.

Resumé

Jazyková a literární stránka soudních podání

Cílem této diplomové práce je zlepšit formální stránku českých soudních podání. Formální stránkou se myslí jazyk, syntax a celkový styl psaní soudních podání advokáty. V ČR je tento právní aspekt opomíjen. Neexistuje žádná odborná literatura zabývající se touto problematikou. Důvodem je to, že zdejšími právníkům jde hlavně o obsah žaloby. Jakým způsobem to napíšou je druhořadé. Důsledkem takového přístupu jsou pak velice nepřehledné, stylisticky nekvalitní texty, nad kterými musejí i soudci kroutit hlavou.

Jelikož jsem při své práci nemohla čerpat z právních knih, neboť, jak bylo řečeno, žádné knihy o právním psaní neexistují, musela jsem se inspirovat jinými vědními obory. Četla jsem proto literaturu určené lingvistům, žurnalistům, psychologům a adeptům tvůrčího psaní. Tyto poznatky jsem pak ve své práci musela aplikovat na specifické prostředí právního psaní, konkrétně tedy na texty soudních podání.

Naštěstí je tato právní problematika dobře zmapována v USA. Proto jsem pro svou práci čerpala také z americké odborné literatury věnující se tomuto problému. Nejuznávanějším právníkem zabývajícím se tímto právním výsekem je Bryan Garner. Jeho pracemi jsem se proto inspirovala nejvíce.

Diplomová práce je členěna na čtyři kapitoly. V první kapitole jsem se podívala na to, jak typická česká podání k soudu vypadají, jaké jsou jejich formální nedostatky a jak je napravit. Jejich jazyk a styl jsou velice formalizované, což je vlastnost vhodná třeba pro právní předpisy, nikoli však pro soudní podání. Soudní žaloby jsou lidskými příběhy, neuškodí proto psát je expresivněji.

V druhé kapitole jsem se snažila přijít na faktory ovlivňující styl českých soudních podání. Prvním faktorem jsou soudní rozhodnutí. Jakým způsobem jsou rozhodnutí psána, podstatně ovlivňuje styl soudních podání. Druhým faktorem je celkový vývoj písemné komunikace.

Ve třetí kapitole jsem se inspirovala americkými žalobami. V USA jsou na tom s psaním žalob na mnohem vyšší úrovni než u nás. Samozřejmě nelze vše přebrat do

českého prostředí. Důvodem je rozdílnost právních systémů – v USA je anglosaský právní systém a v ČR je kontinentální právní systém. Upozorním proto nejdřív na ty rozdíly těchto dvou systémů, které mají vliv na strukturu žalob. Na základě toho jsem se pak snažila vybrat ty prostředky amerických žalob, které by se daly aplikovat na české žaloby.

A nakonec, v poslední kapitole, jsem se čtenáře snažila přesvědčit o tom, že příběh je obsažený v každé lidské zkušenosti, nevyjímaje žalob. A proto by byla škoda nevyužít persvazivního účinku příběhu v soudních podáních. S příběhem souvisí tzv. archetypy – psychologická kategorie, jejímž poznáním a použitím v žalobách by tyto žaloby podstatně nabyly na přesvědčivosti.

Klíčová slova: styl právního psaní, žaloby, archetypy

Abstract

Linguistic and Literary Qualities of Case Briefs

The aim of this thesis is to improve the formal aspects of the Czech case briefs. The formal aspect represents the language, syntax and overall style of writing of case briefs written by lawyers. In the Czech Republic, the legal aspect is neglected. There is no professional literature dealing with this issue. The reason is that the local lawyers are primarily concerned about the contents of the brief. How it is written is secondary. The consequence of such an approach are then very confusing, stylistically poor-quality texts over which even judges must shake their heads.

Since I could not use any legal books when writing my thesis, as I mentioned, there are no books on legal style of writing, I had to draw inspiration from other disciplines. Therefore, I read literature intended for linguists, journalists, psychologists and aspirants to creative writing. I had to then apply this knowledge to the specific environment of legal writing in my thesis, namely on the case briefs.

Fortunately, this legal issue is well mapped in the USA, so I also draw my inspiration from the American professional literature dealing with this issue. The most highly regarded lawyer dealing with this legal subject is Bryan Garner. His works were therefore the most inspirational for me.

The thesis is divided into four chapters. In the first chapter, I focused on what do the typical Czech case briefs look like, what are their formal shortcomings and how to correct them. They are written in a very formalised style and language, what is suitable for example for the legal regulations, however, not much for the case briefs. Case briefs tell human stories thus it would do no harm to write them in a more expressive way.

In the second chapter, I tried to figure out the factors that influence the style of the Czech case briefs. The first factor are the court's decisions. The way the decisions are written significantly influences the style of the case briefs. The second factor is the overall development of written communication.

The third chapter is inspired by the American briefs. In the USA, the brief writing is at a much higher level than in the Czech Republic. Of course not everything can be applied to the Czech environment. The reason for that is the difference in the

legal systems - the USA uses the Common Law while in the Czech Republic, there is the Continental Law. Therefore, I firstly point out the differences of these two systems that influence the structure of the briefs. Based on that, I tried to choose the means of the US briefs that could be applied to the Czech briefs.

Finally, in the last chapter, I tried to convince the readers that a story is present in every human experience, including briefs. And it would be a shame not to use a persuasive effect of a story in the case briefs. The story relates to the so-called archetypes, a psychological category, which when discovered and used in the briefs, would substantially increase their persuasiveness.

Keywords: legal writing style, case briefs, archetypes

Použitá literatura

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, v platném a účinném znění.

Knihy (v abecedním pořadí)

- Aldisert, Ruggero J.: *Winning on Appeal: Better Briefs and Oral Argument*. Vydání první, New York: Clark Boardman Callaghan, 1992.
- Bobek, Michal; Boučková, Pavla; Kühn, Zdeněk (eds.): *Rovnost a diskriminace*. Vydání první, Praha: C. H. Beck, 2007.
- Campbell, Joseph: *Tisíc tváří hrdiny*. Překlad Hana Loupová. Vydání první, Praha: Portál, 2000.
- Carroll Lewis: *Alenka v kraji divů a za zrcadlem*. Překlad Josef Hanzlík, Aloys Skoumal, Hana Skoumalová. Vydání první, Praha: Slovart, 2005.
- Cvrček, František: *Právní informatika*. Vydání první. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010.
- Čermák, František a kol.: *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání*. Vydání první, Praha: Leda, 2009.
- Červená, Vlasta a kol.: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Vydání třetí, Praha: Academia, 2009.
- Čmejková, Světlá; Daneš, František; Světlá, Jindra: *Jak napsat odborný text*. Vydání první, Praha: Leda, 1999.
- Dočekalová, Markéta: *Tvůrčí psaní pro každého*. Vydání první, Praha: Grada Publishing, 2006.
- Dočekalová, Markéta: *Tvůrčí psaní pro každého 2*. Vydání první, Praha: Grada Publishing, 2009.
- Garner, Bryan A.: *The Elements of Legal Style*. Vydání druhé, New York: Oxford University Press, 2002.
- Garner, Bryan A.: *Dictionary of Legal Usage*. Vydání třetí. USA: Oxford University Press, 2011.

- Garner, Bryan A.: *The Redbook: A Manual on Legal Style*. Vydání třetí. USA: West Law School, 2013.
- Grepl, Miroslav a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*. Vydání druhé, Praha: Lidové noviny, 2012.
- Hrabák, Josef: *Poetika*. Vydání druhé, Praha: Československý spisovatel, 1977.
- Jirsa, Jaromír a kol.: *Klíč k soudní síni*. Vydání první, Praha: LexisNexis, 2006.
- Jung, Carl G.: *Výbor z díla. Svazek druhý. Archetypy a nevědomí*. Překlad Eva Bosáková, Kristina Černá, Jan Černý. Vydání první, Brno: Tomáš Janeček, 1997.
- Kraus, Jiří: *Rétorika v evropské kultuře*. Vydání druhé, Praha: Academia, 1998.
- Kraus, Jiří a kol.: *Nový akademický slovník cizích slov*. Vydání první, Praha: Academia, 2005.
- Kühn, Zdeněk: *Aplikace práva ve složitých případech*. Vydání první, Praha: Karolinum, 2002.
- Kühn, Zdeněk; Bobek, Michal; Polčák, Radim (eds.): *Judikatura a právní argumentace*. Vydání první, Praha: Auditorium, 2006.
- Minářová, Eva: *Stylistika pro žurnalisty*. Vydání první, Praha: Grada Publishing, 2011.
- Pearson, Carol S.: *Awakening the Heroes Within: Twelve Archetypes to Help Us Find Ourselves and Transform Our World*. Vydání první. USA: HarperOne, 1991.
- Pearson, Carol S.; Mark, Margaret: *Hrdina nebo psanec*. Překlad Jiří Fadrný. Vydání první, Brno: BizBooks, 2012.
- Scalia, Antonin; Garner, Bryan A.: *Making Your Case*. Vydání první, USA: Thomson/West, 2008.
- Schopenhauer, Arthur: *O spisovatelství a stylu*. Překlad Věra Koubová. Vydání první, Praha: Hynek, 1994.
- Tomášek, Michal: *Překlad v právní praxi*. Vydání druhé, Praha: Linde, 2003.
- Urbanová, Martina a kol.: *Rétorika pro právníky*. Vydání první, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009.
- Wiener, Frederick B.: *Briefing and Arguing Federal Appeals*. Vydání první, Washington, D. C.: BNA Incorporated, 1961.

Články (v abecedním pořadí)

- Bobek, Michal: *Literos bellos v soudních rozhodnutích*. Jiné právo (12. 12. 2006). Dostupný z <http://jinepravo.blogspot.cz/>
- Clyne, Michael: *Cultural differences in the organization of academic texts: English and German*. Journal of Pragmatics. 1987, č. 11, s. 211-247.
- Čechová, Blanka: *Tvůrčí právo pro spisovatele*. Jiné právo (27. 7. 2011). Dostupný z <http://jinepravo.blogspot.cz/>
- Foley, Brian J.; Robbins, Ruth A.: *Fiction 101: A Primer for Lawyers on How to Use Fiction Writing Techniques to Write Persuasive Facts Sections*. 32 Rutgers L. J. 459 (2000-2001), s. 459-484. Dostupný z <http://heinonline.org/>
- Jäger, Petr: *Quae sunt Caesaris, Caesari: Náboženské odkazy v judikatuře*. In Dávid, Radovan; Sehnálek, David; Valdhans, Jiří (eds.): *Dny práva 2010*. Vydání první, Brno: Masaryk University, 2010, s. 2848-2860.
- Kordáč, Zbyšek: *Síla příběhu v právní praxi*. Jiné právo (22. 6. 2012). Dostupný z <http://jinepravo.blogspot.cz/>
- Lasser, Mitchel: *Lit. Theory Put to the Test: A Comparative Literary Analysis of American Judicial Tests and French Judicial Discourse*. 111 Harv. L. Rev. 689 (1997-1998), s. 689-770.
- Mazanec, Michal: *O Venouškovi, tetě Boženě, paviánech a Medvídkovi Pú*. Jiné právo (6. 10. 2009). Dostupný z <http://jinepravo.blogspot.cz/>
- Robbins, Ruth A.: *Harry Potter: Ruby Slippers and Merlin: Telling the Client's Story Using the Characters and Paradigm of the Archetypal Hero's Journey*. 29 Seattle U. L. Rev. 767 (2005-2006), s. 767-804. Dostupný z <http://heinonline.org/>
- Ryška, Michal: *Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti*. Právní rozhledy 2009, č. 9, s. 305-308.
- Smejkalová, Terezie: *Forma a diskurs soudního rozhodnutí*. Jurisprudence 2010, č. 3, s. 13-21.
- Šimíček, Vojtěch: *Hod' tam ještě obíčko!* Jiné právo (14. 4. 2008). Dostupný z <http://jinepravo.blogspot.cz/>

Soudní rozhodnutí a podání (v časovém pořadí)

- Nález Pl. ÚS 3/96 ze dne 15. 5. 1996. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>
- Nález III. ÚS 127/96 ze dne 11. 7. 1996. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>
- Nález III. ÚS 176/96 ze dne 26. 9. 1996. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>
- Nález III. ÚS 283/96 ze dne 29. 10. 1996. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>
- Nález Pl. ÚS 42/2000 ze dne 6. 2. 2001. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>
- Usnesení Nejvyššího soudu 21 Cdo 123/2001 ze dne 11. 11. 2001. Dostupný z <http://nsoud.cz/>
- Nález I. ÚS 403/03 ze dne 17. 8. 2005. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>
- Dovolání ze dne 24. 8. 2010 do usnesení Městského soudu v Praze ve věci sp. zn. 39 Co 165/2010 (nezveřejněné).
- Nález Pl. ÚS 32/08 ze dne 29. 9. 2010. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>
- Nález I. ÚS 517/10 ze dne 15. 11. 2010. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>
- Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 14. 1. 2011 ve věci sp. zn. 31 C 6/2011 (nezveřejněná).
- Ústavní stížnost ze dne 3. 2. 2011 ve věci sp. zn. III. ÚS 449/06 „Povinné očkování dětí proti infekčním nemocem“ (nezveřejněná).
- Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 10. 2. 2011 ve věci sp. zn. 31 C 19/2011 (nezveřejněná).
- Vyjádření žalované k Městskému soudu v Praze ze dne 29. 3. 2011 ve věci sp. zn. 31 C 19/2011 (nezveřejněné).
- Ústavní stížnost ze dne 23. 5. 2011 ve věci sp. zn. II. ÚS 1502/11 (nezveřejněná).
- Vyjádření žalovaného k Městskému soudu v Praze ze dne 24. 5. 2011 ve věci sp. zn. 11 A 8/2011 (nezveřejněné).
- Ústavní stížnost ze dne 3. 10. 2011 ve věci sp. zn. III. ÚS 2927/11 (nezveřejněná).
- Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 11. 11. 2011 ve věci sp. zn. 32 C 125/2011 (nezveřejněná).
- Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 14. 11. 2011 ve věci sp. zn. 11 A 341/2011 (nezveřejněná).
- Ústavní stížnost ze dne 14. 11. 2011 ve věci sp. zn. IV. ÚS 353/12 (nezveřejněná).
- Ústavní stížnost ze dne 16. 12. 2011 ve věci sp. zn. IV. ÚS 3782/11 (nezveřejněná).

- Obžaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 22. 12. 2011 ve věci sp. zn. 42 T 16/2011 (nezveřejněná).
- Nález I. ÚS 1586/09 ze dne 6. 3. 2012. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>
- Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 24. 4. 2012 ve věci sp. zn. 8 A 42/2012 (nezveřejněná).
- Případ z Městského soudu v Praze, sp. zn. 10 A 166/2012 (nezveřejněný).
- Obžaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 4. 6. 2012 ve věci sp. zn. 45 T 6/2012 (nezveřejněná).
- Vyjádření žalovaného k Městskému soudu v Praze ze dne 21. 8. 2012 ve věci sp. zn. 10 Cm 22/2012 (nezveřejněné).
- Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 9. 10. 2012 ve věci sp. zn. 10 Cm 27/2012 (nezveřejněná).
- Žaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 22. 10. 2012 ve věci sp. zn. 11 A 174/2012 (nezveřejněná).
- Kasační stížnost ze dne 1. 11. 2012 ve věci sp. zn. 5 As 144/2012 (nezveřejněná).
- Obžaloba k Městskému soudu v Praze ze dne 28. 12. 2012 ve věci sp. zn. 57 T 13/2012 (nezveřejněná).
- Ústavní návrh ohledně církevních restitucí ze dne 29. 1. 2013. Dostupný z <http://usoud.cz/>
- Usnesení I. ÚS 1109/13 ze dne 19. 6. 2013. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>

Internetové stránky

- <http://heinonline.org/>
- <http://herowithin.com/>
- <http://jinepravo.blogspot.cz/>
- <http://justice.gov/osg/briefs/>
- <http://nalus.usoud.cz/>
- <http://nsoud.cz/>
- <http://typomil.com/>
- <http://usoud.cz/>